

MASARYKOVA UNIVERZITA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH STUDIÍ

Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií

Role Velké Británie při vzniku Státu Izrael

Diplomová práce

Bc. Ester Neuwirthová

UČO: 366289

Obor: Mezinárodní vztahy

Imatrikulační ročník: 2013

Vedoucí práce: PhDr. Vladimír Černý, Ph.D.

Třebíč 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci „Role Velké Británie při vzniku Státu Izrael“ vypracovala samostatně s použitím zdrojů uvedených v části SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY.

V Třebíči dne

Ester Neuwirthová

.....

.....

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat PhDr. Vladimíru Černému, Ph.D. za podnětné a cenné rady a trpělivé vedení mé diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat pracovníkům knihovny Fakulty sociálních studií a Filozofické fakulty Masarykovy univerzity a pracovníkům Moravské zemské knihovny v Brně.

OBSAH

ANOTACE.....	7
ABSTRACT	7
1. ÚVOD	8
1.1 Metodologická část.....	9
2. POČÁTKY BRITSKÉ PODPORY SIONISMU	11
2.1. Theodor Herzl - vznik politického sionismu	12
2.2. Balfourova deklarace	13
2.2.1. Reakce Arabů na Balfourovu deklaraci.....	15
2.2.2. Arabský radikalismus	16
2.3. Participace Židů na porážce Osmanské říše	16
2.4. Pařížská mírová konference.....	18
2.5. Hášimovská dynastie	18
2.6. Konference v Káhiře a územní vymezení Mandátu Palestina.....	20
3. PRÁVNÍ ZÁLEŽITOSTI MANDÁTU	22
3.1. San Remo.....	24
3.1.1. Civilní správa Mandátu Palestina.....	24
3.1.2. První nepokoje v Palestině	25
3.2. Společnost národů – získání Mandátu typu A.....	26
3.3. Židovská agentura.....	26
4. IDENTITA OBYVATEL PALESTINY	28
4.1. Židovská imigrace do Palestiny.....	29
4.2. Výstavba legislativy	31
5. EKONOMICKÉ ASPEKTY ŽIDOVSKÉHO PŘISTĚHOVALECTVÍ DO PALESTINY A ROLE VELKÉ BRITÁNIE.....	32
5.1. Židé.....	32
5.2. Arabové	34
5.2.1. Ekonomická situace do vydání Passfieldovy Bílé knihy.....	34
5.2.2. Nepokoje roku 1929	36
5.2.3. Passfieldova Bílá kniha	37
5.2.4. Ekonomická situace Arabů od 30. let.....	38
5.3. Velké arabské povstání a jeho následky	41
5.4. Bílá kniha 1939.....	43

6. VELKÁ BRITÁNIE A PALESTINA V OBDOBÍ 2. SVĚTOVÉ VÁLKY	44
6.1. Vztahy Velké Británie, Židů a Arabů za 2. světové války	44
6.2. Biltmorská konference	48
7. POVÁLEČNÉ OBDOBÍ	48
7.1. Domácí politická situace	48
7.2. Židé po válce	50
7.2.1. Židovský radikalismus	51
7.2.2. United resistance movement	52
7.2.3. Reakce Britů na Židovské hnutí odporu	53
7.2.4. Ilegální imigrace Židů do Palestiny	55
7.2.5. Boj proti ilegální imigraci do Palestiny	57
7.2.6. Zadržování ilegálních imigrantů na Kypru	60
7.2.7. (Ne)spolupráce Británie v boji proti ilegální imigraci s evropskými zeměmi	62
8. PLÁNY NA ROZDĚLENÍ PALESTINY	66
8.1. Britská, sionistická a arabská iniciativa	66
8.2. Spolupráce Velké Británie a USA v otázce Palestiny	69
8.2.1. Reakce Arabů na vznik Anglo-amerického vyšetřovacího výboru	70
8.2.2. Reakce Židů na vznik Anglo-amerického vyšetřovacího výboru	71
8.2.3. Podstata AAC	71
8.2.4. Průběh vyšetřování AAC	72
8.2.5. Výstupy AAC	74
8.2.6. Reakce na výstupy AAC	76
8.2.7. Neúspěch AAC	77
9. SLOŽENÍ BRITSKÉHO MANDÁTU	78
9.1. Sir Henry Gurney	78
9.2. Poslední britský vysoký komisař pro Palestinu	79
9.3. Převedení otázky Mandátu Palestina pod OSN	80
9.4. UNSCOP - Zvláštní komise OSN pro Palestinu	81
9.5. Občanská válka v Palestině	83
10. VZNIK STÁTU IZRAEL	89
10.1. Prozatímní židovská/izraelská vláda	89
10.2. Deklarace nezávislosti	91
10.3. Reakce Arabů na vyhlášení Státu Izrael	92
10.4. Reakce Velké Británie na vznik samostatného Státu Izrael	94

11. ZÁVĚR.....	96
12. SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY.....	99
12.1. Primární prameny	99
12.2. Sekundární literatura.....	100
12.3. Periodika a články	101
13. SEZNAM PŘÍLOH.....	103

ANOTACE

Předkládaná práce se zaměřuje na roli Velké Británie při vzniku Státu Izrael, což je událost, která ovlivňuje dění a bezpečnost Blízkého východu i v 21. století. Důraz je kladen na politické a ekonomické vztahy Velké Británie se sionisty a Araby a významné události mezinárodních vztahů, které měly na tyto vztahy vliv. Sledované období začíná vydáním Balfourovy deklaráce r. 1917 a končí vznikem Státu Izrael. Práce si klade otázku, jaké faktory ovlivnily britskou politiku ve vztahu k sionistům a palestinským Arabům, jaké okolnosti vedly Velkou Británii ke složení Mandátu Palestina a zda mohla být britská politika za určitých okolností formována odlišným způsobem.

ABSTRACT

This thesis deals with the role of Great Britain in the creation of Israel which influences affairs and security of the Middle East even in 21st century. It focuses on political and economic relations of Great Britain, sionists and Arabs and important events of international relations which affected these relations. The discussed period starts with Balfour declaration in 1917 and ends with the creation of Israel in 1948. This thesis poses question which factors affected British policy toward sionists and Palestinian Arabs, what conditions led Great Britain to termination of the Palestine Mandate and if British policy could have been formulated in different way under different circumstances.

1. ÚVOD

Ustavení Státu Izrael, k němuž došlo v květnu roku 1948, bylo vyvrcholením snah několika generací sionistů. Ti nalézali na historické izraelské půdě zaslíbený domov pro židovský národ. Když po první světové válce zanikla Osmanská říše, sionisté pochopili následné změny jako příležitost pro uskutečnění svých politických cílů. Britský Mandát Palestina jim sliboval emancipaci. Naopak Arabové hodnotili změny, které souvisely s rozpadem Osmanské říše, jako problematické. Ti, co se ocitli na území Mandátu, vnímali situaci jako opětovné podřízení se vyšší entitě. Změny se navíc odehrály příliš rychle. Arabové byli nuceni k asimilaci do nového imperiálního útvaru, což zpřetrhalo zavedené ekonomické a politické vazby s lidmi stejné víry a kultury, ačkoliv Mandát sliboval přípravu samostatné vlády pro místní populaci. Tyto změny navíc byly posíleny novým fenoménem, a to masovou židovskou imigrací na území Mandátu a budováním židovské národní domoviny v duchu Balfourovy deklaráce za podpory Velké Británie. Dodnes Arabové na Blízkém východě většinou nejsou ochotni akceptovat existenci židovského státu ve svém středu.

Tato diplomová práce si klade za cíl prozkoumat události předcházející vzniku Státu Izrael, souvislosti, které ovlivňovaly vztahy sionistů s místními Araby a především vliv a proměny přístupu Velké Británie coby správce Mandátu Palestina. Toto téma jsem zvolila, protože blízkovýchodní konflikt Izrael – Palestina je i ve 21. století aktuální a stále neexistují slibné vyhlídky na jeho vyřešení. Pro porozumění tomuto konfliktu je nutné pochopit události, které vzniku Státu Izrael předcházely, jelikož se často mezi laickou veřejností objevují velice jednostranné názory a postoje stranící buď palestinským Arabům, nebo Izraeli.

V první kapitole s názvem *Počátky britské podpory sionismu* se zabývám okolnostmi, které ovlivnily zainteresování britské vlády v sionistické otázce. Zmiňuji zde osobu Theodora Herzla, vydání Balfourovy deklaráce a reakci na ni, participaci Židů na porážce Osmanské říše, Pařížskou mírovou konferenci, roli Hášimovské dynastie a konferenci v Káhiře. V další kapitole *Právní záležitosti Mandátu* se mj. zabývám konferencí v San Remu, vznikem civilní mandátní správy, prvními nepokoji v Palestině a vznikem a funkcí Židovské agentury. Rovněž jsem zařadila kapitolu s názvem *Identita obyvatel Palestiny*, kde rozebírám židovskou imigraci do Palestiny a výstavbu legislativy s britskou pomocí. Důležitá je kapitola s názvem *Ekonomické aspekty židovského přistěhovalectví do Palestiny a role Velké Británie*, ve které je zmíněn úhel pohledu Židů i Arabů, nepokoje r. 1929, vydání Passfieldovy Bílé knihy r. 1930, která omezila židovskou imigraci do Palestiny, velké arabské povstání a vydání Bílé knihy r. 1939, která znamenala zásadní proměnu britské politiky vůči sionistickým aspiracím

na vznik Židovské národní domoviny. Další kapitola nese název *Velké Británie v období 2. světové války* a rozebírá vedle vztahů Velké Británie, palestinských Židů a Arabů, tak počátek orientace sionistů na USA. V kapitole s názvem *Poválečné období* zmiňují vedle britské domácí politické situace a příchodu labouristů k moci především situaci Židů, a sice židovský radikalismus, United resistance movement, ilegální imigraci Židů do Palestiny a britský boj proti ní. Další kapitola nese název *Plány na rozdělení Palestiny*, kde se vedle britských, sionistických a arabských iniciativ zabývám především spoluprací Británie s USA v otázce rozdělení Palestiny, vznikem AAC, jeho činností a výstupy. Následuje kapitola *Složení britského mandátu*, kde se zabývám především převedením otázky Mandátu Palestina na OSN a misí UNSCOP. Poslední kapitolou je *Vznik Státu Izrael*, kde zmiňují podobu prozatímní izraelské vlády, deklaraci nezávislosti a reakci Arabů a britské vlády na vznik Státu Izrael.

Hypotézou, kterou se pokusím v závěru práce doložit, je, že se britská politika vůči sionistům a Židovské národní domovině proměnila od téměř bezvýhradné podpory vzniku samostatného státu v oblasti Mandátu Palestina až k dlouhotrvající neochotě uznat rozdělení Mandátu navržené misí UNSCOP a vznik Státu Izrael. Klíčovým důvodem by měl být především postoj Arabů, vnější okolnosti jako 2. světová válka a následné upadání britského impéria a moci v mezinárodní politice.

Výzkumnou otázkou je: Jaké faktory ovlivnily britskou politiku ve vztahu k sionistům a palestinským Arabům? Jaké okolnosti vedly Velkou Británii ke složení Mandátu Palestina a předání otázky Palestiny do rukou OSN? Mohla být britská politika za určitých okolností formována odlišným způsobem?

1.1 Metodologická část

V práci bude vzhledem k časově a místně vymezené tematice užita historická metoda, založená na studiu vymezeného okruhu primární a sekundární literatury, postupující podle logiky výstavby historické práce v pořadí heuristika, kritika zdrojů a pramenů, interpretace zdrojů a jejich syntéza. Následně provedu analýzu zkoumání. Základním přístupem bude konkrétně deskriptivní analýza.¹ Vedle analýzy zjištěných poznatků se pokusím rovněž o analýzu vzájemných politických a ekonomických vztahů Velké Británie (zde půjde zejména o nejvyšší představitele ve vládě, případně v opozici), Židů přicházejících a žijících na území Palestiny, palestinských Arabů a některých separátních arabských států. Rovněž budou

¹ Hroch, M. 1985. *Úvod do studia dějepisu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

z důvodu pochopení kontextu vzniku Státu Izrael analyzovány některé významné dobové události ovlivňující politiku Velké Británie. Použiji tedy deduktivní metodu, kterou se pokusím zodpovědět výzkumné otázky této práce a verifikovat či falzifikovat tezi, že klíčovým důvodem pro proměnu postoje Velké Británie ke vzniku Židovského státu v oblasti Palestiny byly především vnější okolnosti mezinárodních vztahů, postupný úpadek britské moci a impéria a postoj Arabů k dané otázce.

V práci budou podrobeny analýze pramenné zdroje, konkrétně některé oficiální dokumenty britské vlády, Společnosti národů a OSN a oficiální výstupy důležitých konferencí. Práce rovněž čerpá ze sekundární akademické literatury. Dále vedle sekundární akademické literatury použiji tematické články dobových periodik a další relevantní zdroje. Práce tedy využívá metodu přímou, jelikož dané téma disponuje množstvím kvalitních primárních i sekundárních zdrojů.

2. POČÁTKY BRITSKÉ PODPORY SIONISMU

Jedním z důvodů, proč Židé i mnozí Britové podporovali vznik Židovského státu v oblasti Blízkého východu, bylo proroctví Starého zákona, konkrétně:

„Toto praví Panovník Hospodin: Hle, já vezmu syny Izraele zprostřed pronárodů, kamkoli odešli, shromáždím je ze všech stran a přivedu je do jejich země. Učiním z nich jediný národ v zemi, na izraelských horách, a jediný král bude králem všech“ (Ezechiel 37, 21-2)

Nicméně křesťanské představy Britů o návratu Židů do Palestiny neměly spojitost s konceptem politické nezávislosti Židů 19. a 20. století. Mnoho Britů bylo nadšeno představou návratu Židů do místa jejich starověkého osídlení a zároveň vnímali sami sebe jako jejich strážce, kteří jsou schopni využít své moci a bohatství a dopomoct tomuto cíli.²

Sionismus byl jedním z mnoha národních hnutí, která vznikala v 19. století na různých místech a jeho kořeny sahají až do antiky. Politická a sekulární základna sionismu se však vytvořila v západní Evropě. Lord Palmerston³ v r. 1840 zdůraznil, že mezi Židy rozptýlenými po Evropě existuje přesvědčení, že nadešel jejich čas návratu do Palestiny, a navrhnul protektorát nad Palestinou pod suverenitou Osmanské říše, kam by se měli přesunout bohatí Židé. Nicméně do první světové války se tato otázka z politického hlediska ve Velké Británii dále nerozebírala. S kapitulací Ruska⁴ v první světové válce zůstalo více než pět milionů Židů na území Centrálními mocnostmi okupovaného Polska, Ukrajiny a Pobaltí.⁵

Někteří britští státníci byli přesvědčeni, že Velké Británii přinese velký užitek naklonit si světovou židovskou populaci tím, že pomohou se sionistickým osídlením Palestiny. To byl pravděpodobně jeden z důvodů počátečního angažování a závazků Židům. Druhým důvodem byla touha posílit vliv Velké Británie tváří v tvář Francii a touha částečně uniknout závazkům Sykes-Picotovy dohody z roku 1916. Tato dohoda byla tajně podepsána 16. května 1916 s Francií a upravovala poválečné rozdělení Blízkého východu, konkrétně rozdělení dědictví Osmanské říše a zahrnovala i Palestinu. Dne 7. prosince 1916 se stal premiérem britské vlády zástupce Liberální strany David Lloyd George, který jako ministra zahraničí jmenoval Arthura Balfoura a jehož vláda byla příznivě nakloněna sionismu.⁶ Lloyd George⁷

² Liebrich, F. 2005. *Britain's Naval and Political Reaction to the Illegal Immigration of Jews to Palestine, 1945-1948*. Taylor and Francis e-Library, s. 9.

³ Henry John Temple, 3rd Viscount Palmerston (1784-1865) zastával v letech 1830-1841 funkci ministra zahraničí Velké Británie.

⁴ Dne 7. listopadu 1917 proběhla v Rusku revoluce za podpory Německy a dne 3. března 1918 byl s Ústředními mocnostmi podepsán Brestlitevský mír, kterým se Rusko vzdalo Finska, Pobaltí, Polska a Ukrajiny.

⁵ Ve Velké Británii v té době žilo přibližně 400 tisíc Židů.

⁶ Čejka, M. 2011. *Dějiny moderního Izraele*. Praha: Grada Publishing, a.s., s. 20.

zdůrazňoval, že by bylo velice pobuřující, kdyby svatá místa v Palestině spadala pod protektorát ateistické Francie a domníval se, že spřátelená entita jako Židovský národní stát by zamezila případnému ohrožení Suezského průplavu a zájmů Velké Británie na Blízkém východě obecně.⁸

2.1. Theodor Herzl - vznik politického sionismu

T. Herzl, rakousko-uherský novinář a dramatik židovského původu, je považován za zakladatele politického sionismu. Byl ovlivněn antisemitismem šířícím se po Evropě a jako novinář vídeňského deníku *Neue Freie Presse* se zabýval Dreyfusovou aférou. Rovněž byl rozhořčen zvolením předsedy antisemitistické strany Karla Leugera na pozici vídeňského starosty. Herzl se domníval, že hlavním problémem Židů je jejich rozptýlení v rámci diaspory, díky čemuž jsou v každé zemi menšinou, kde je jejich asimilace složitá až téměř nemožná. V publikaci *Židovský stát* prosazoval myšlenku, že jediným řešením je vytvoření vlastního státu. Na rozdíl od praktického sionismu, Herzl prosazoval politické řešení a proto udržoval kontakty s imperiálními státníky ve snaze je získat pro sionistickou věc. Uvažoval o dvou destinacích – Argentině a Palestině.⁹

Byl ovlivněn britským imperialistou Cecilem Rhodesem a navrhoval, aby sionisté následovali jeho příklad vyvlastnění půdy původních obyvatel a následně nabízení práce v tranzitních zemích. Vedle Německa a Osmanské říše se Herzl soustředil na podporu z Británie. Využíval xenofobie antisemitismu britské veřejnosti.¹⁰ S nelibostí na židovskou imigraci do země pohlíželi i někteří političtí představitelé jak konzervativní, tak i liberální strany. Herzl tvrdil, že pokud vznikne Židovský stát, do Británie přestanou proudit židovští uprchlíci z Ruska a východní Evropy. Herzl požadoval po lordu Rothschildovi, aby byly vytvořeny židovské kolonie na Kypru, Sinaji a v egyptské části Palestiny. V dubnu 1903 navrhl Neville Chamberlain, aby sionisté uvažovali o Ugandě pod suverenitou britské koruny, což Herzl sice akceptoval, ale v rámci hnutí jako celku se tento plán s kladnou odezvou neseťkal. V r. 1904 Herzl zemřel a do čela sionistického hnutí se postavil Chaim Weizmann.¹¹

⁷ David Lloyd George (1863-1945), byl v období 7. prosinec 1916 – 22. říjen 1922 premiérem Spojeného království

⁸ Liebrich, F. 2005. *Britain's Naval and Political Reaction to the Illegal Immigration of Jews to Palestine, 1945-1948*. Taylor and Francis e-Library, s. 10 – 11.

⁹ Herzl, T. 2009. *Židovský stát*. Praha: Academia.

¹⁰ Přestože na území Velké Británie nedocházelo k pogromům nebo politickým procesům motivovaným antisemitismem jako byla Dreyfusova aféra ve Francii nebo tzv. hilsneriáda v R-U, obecné mínění veřejnosti o Židech bylo na velmi nízké úrovni. Nutno dodat, že antisemitské projevy nebyly v britské vládě nikdy stěžejním tématem, ale vždy se pojily se širšími vnitropolitickými souvislostmi.

¹¹ Berry, M., Philo, G. 2006. *Israel and Palestine: Competing Histories*. London: Pluto Press, s. 3-5.

2.2. Balfourova deklarace

Příprava Balfourovy deklarace k oficiálnímu vydání trvala více než rok. Britská vláda, v době šíření bolševických nálad v Rusku¹² usilovala o přesvědčení zdejších Židů, že pouze vítězství Spojenců přinese šanci na ustavení jejich vlastního národa. A. Balfour v rozhovoru s Ch. Weizmannem podotkl, že Židům je umožněn azyl v západní Evropě, nicméně Weizmann trval na tom, že perzekuovaní ruští Židé (sionisté) nebudou akceptovat za svůj domov žádné jiné místo než Jeruzalém/Palestinu. Balfour byl Weizmannem přesvědčen o noblesnosti sionistického myšlenky.¹³ Cílem Britů bylo porazit Osmanskou říši a získat rozhodující vliv na Blízkém východě.

Deklarace byla vydána 2. listopadu 1917 v podobě dopisu britského ministra zahraničí A. J. Balfoura lordu Rotschildovi, vedoucímu představiteli britských sionistů, a je považována za nejvýznamnější krok ve vztahu Britů k sionistům během první světové války.¹⁴ Deklarace vyjádřila sympatie židovským sionistickým aspiracím, které byly britskému kabinetu předloženy. Ti sionisté, kteří usilovali o to, aby deklarace zahrnovala slova Židovský stát, se nakonec museli spokojit s pojmem Židovská národní domovina (*a national home for the Jewish people*). Rovněž Británie neuvedla, kdy by k jejímu vzniku mělo dojít. Vláda tedy deklarací vyjádřila podporu ustavení národní domoviny pro Židy na území Palestiny a zavázala se k vynaložení veškerého úsilí tohoto cíle dosáhnout. Britská vláda se rovněž zavázala bránit zaujatosti vůči právům a politickému statutu nežidovských komunit v Palestině.¹⁵

Demokratická dimenze Balfourovy deklarace byla vyjádřena ve třech aspektech. Židovská národní domovina měla být ustavena pouze v části Palestiny. Bylo konstatováno, že nebude podniknuto nic, co by poškodilo občanská a náboženská práva nežidovských komunit a že sionistický projekt nesmí ohrozit židovské komunity v ostatních zemích.¹⁶

Mezi původní a finální verzí Balfourovy deklarace, jak již bylo zmíněno, existovaly rozdíly. Původní „National Home of the Jewish People“ bylo ve finální verzi pozměněna na „national home for the Jewish People“. Tyto změny byly pravděpodobně provedeny Lordem Curzonem z Kedlestonu, který byl anti-sionistou směřováním pro-arabský a považoval

¹² Balfourova deklarace byla vydána příliš pozdě, aby mohla ovlivnit vítězství bolševiků. Dne 7. listopadu 1917 se ujali moci a krátce poté prohlásili válku za ukončenou.

¹³ Shlaim, A. *The declaration that changed history for ever*. 28 June, 2009. Dostupné z <http://www.theguardian.com/books/2009/jun/28/balfour-and-weizmann-geoffrey-lewis>

¹⁴ Čejka, M. 2011. *Dějiny moderního Izraele*. Praha: Grada Publishing, a.s., s. 20.

¹⁵ Balfour, A. 1917. *The Balfour Declaration*. Dostupné z http://www.historylearningsite.co.uk/balfour_declaration_2.htm

¹⁶ Gal, A., Lubelsky, I. *The Disintegration of the British Empire and the Nationalist Cases of India and Israel: A Comparative Analysis*. Israel Affairs. Vol. 14, No. 2, April 2008, pp. 168.

Balfourův sionismus za neférový vůči majoritnímu zastoupení Arabů v Palestině. Lord Curzon nahradil Arthura Balfoura ve funkci ministra zahraničí 24. října 1919.¹⁷

Poměrně vágní formulace Balfourovy deklaráce poskytovala do budoucna dostatečně široký prostor pro politické manévry. Deklarace měla po konci války vytvořit základ pro rozmach židovského přistěhovalectví do Palestiny a mobilizovala sionisty na celém světě. Nicméně Ben Gurion podotkl: „*Británie udělala velkorysé gesto, uznala naši existenci jakožto národa a uznala naše právo na tuto zemi. Ale pouze hebrejský národ dokáže proměnit toto právo v hmatatelný fakt.*“¹⁸

Sionistickou strategií bylo především mobilizovat veřejné mínění a aktivizace labouristických a liberálních sil v Británii a dalších demokratických zemích. Sionistickému hnutí šlo o mobilizaci židovské diaspory především v Británii a USA.¹⁹

Britští představitelé měli přehnaná očekávání ohledně efektu, jaký bude mít jejich angažování v oblasti židovského osídlení Palestiny na židovskou populaci např. Ruska a USA. Nebylo totiž vzácným názorem, že Balfourova deklaráce byla považována za sentimentální a špatně navržený akt a že ve skutečnosti nebylo učiněno moc kroků k jeho naplnění a převzato moc zodpovědnosti ze strany Velké Británie.²⁰

E. Bevin v rozhovoru s D. Ben-Gurionem zmínil, že deklaráce byla největší chybou britské zahraniční politiky první poloviny 20. století. Britská vláda se jí zavázala k pomoci vytvoření Židovské národní domoviny, přestože Židé v té době tvořili pouhých 10% populace Palestiny.²¹

¹⁷ Liebrich, F. 2005. *Britain's Naval and Political Reaction to the Illegal Immigration of Jews to Palestine, 1945-1948*. Taylor and Francis e-Library, s. 11-12.

¹⁸ Gilbert, M. 2002. *Izrael – dějiny*. Praha: BB/art s.r.o., s. 50.

¹⁹ Gal, A., Lubelsky, I. *The Disintegration of the British Empire and the Nationalist Cases of India and Israel: A Comparative Analysis*. Israel Affairs. Vol. 14, No. 2, April 2008, pp. 169.

²⁰ Liebrich, F. 2005. *Britain's Naval and Political Reaction to the Illegal Immigration of Jews to Palestine, 1945-1948*. Taylor and Francis e-Library, s. 11.

²¹ Shlaim, A. *The declaration that changed history for ever*. 28 June, 2009. Dostupné z <http://www.theguardian.com/books/2009/jun/28/balfour-and-weizmann-geoffrey-lewis>

2.2.1. Reakce Arabů na Balfourovu deklaraci

Od vyhlášení Balfourovy deklarace v roce 1917 se průvodním jevem stalo arabské nepřátelství a vznikající palestinsko-arabské nacionální hnutí stálo v opozici deklarace a myšlenky vytvoření židovské národní domoviny. Palestínští Arabové protestovali proti židovskému osídlování již před první světovou válkou a protesty deklarací pouze zesílily. Rovněž arabské nacionální hnutí vyhlásilo opozici proti britské mandátní správě.²²

Do konce r. 1919 arabská opozice vůči sionismu zesílila a nacionalističtí Arabové se stali mocnou politickou silou, která získávala širokou podporu. Dominantním motivem v jejich ideologii se stal odpor k sionismu, Balfourově deklaraci a Židovské národní domovině. V červenci 1921 Londýn přijal arabskou delegaci v čele Múzou Kásimem Pašou al-Husajním, jejímž cílem bylo lobbovat proti dalšímu přistěhovalectví Židů. Dne 22. července se v Londýně setkali rovněž Churchill, Lloyd George, Balfour a Weizmann, aby prodiskutovali, zda se britská politika v oblasti podpory sionismu nezměnila. Weizmann podotkl viditelnost snižování významu Balfourovy deklarace, jelikož H. Samuel pod tlakem Arabů a britských antisionistických politiků, prosazoval omezení přistěhovalectví. Churchill však trval na uplatňování deklarace i nadále s tím, že se britská vláda bude snažit o odhalení nespravedlností, která v Palestině mají probíhat. Arabové byli přístupem Churchilla zklamáni, což vedlo v listopadu t. r. k vypuknutí násilí v Palestině, které provázelo napadání Židů v oblasti Jaffy. Britská vláda reagovala uložením pokut, na jejichž vymáhání měl dohlížet H. Samuel.²³

Churchill reagoval na arabský odpor vůči přistěhovalectví rovněž tím, že hledal prostředky, které by v Palestině měly zajistit politicky a ekonomicky uskutečnitelný zájem na prosperitě země.²⁴ Přesto se v Británii objevovaly hlasy volající po zrušení závazků plynoucí z Balfourovy deklarace. Dne 21. června 1922 proběhlo ve Sněmovně lordů hlasování, při kterém 60 členů hlasovalo proti a pouhých 21 za její zachování. Díky Churchillově interpelaci však v Dolní sněmovně proti politice britské vlády v Palestině hlasovalo pouhých 35 poslanců a 292 ji podpořilo. Zásady této politiky pak byly vyjádřeny v Bílé knize z 3. června 1922.²⁵ Bílá kniha Winstona Churchilla, která omezovala židovskou imigraci kontroverzním označením „absorpční kapacita“. Bílá kniha dále zmiňovala, že v Palestině panuje napětí a že Arabové jsou znepokojeni interpretací smyslu Balfourovy deklarace. Churchill v Bílé knize ujišťuje, že cílem Velké Británie není udělat z Palestiny židovský stát, ani neusiluje o

²² Liebrich, F. 2005. *Britain's Naval and Political Reaction to the Illegal Immigration of Jews to Palestine, 1945-1948*. Taylor and Francis e-Library, s. 11.

²³ Gilbert, M. 2007. *Churchill a Židé*. Praha: BB/art s.r.o., s. 88-90.

²⁴ Příkladem je plán P. Rutenberga, díky kterému měla být země elektrifikována za využití vodní energie.

²⁵ Gilbert, M. 2007. *Churchill a Židé*. Praha: BB/art s.r.o., s. 88-101.

vymizení arabské populace, jazyka nebo kultury z Palestiny. Churchill zde rovněž zmiňuje, že by „...židovská imigrace do Palestiny neměla překročit ekonomickou kapacitu země (...) a imigranti by neměli způsobovat deprivaci pracovních míst současné populace (...).“²⁶ Churchill v Bílé knize rovněž slíbil postupné zavedení palestinské samosprávy.²⁷ Kniha byla 22. července 1922 schválena Společností národů.

2.2.2. Arabský radikalismus

Na straně palestinských Arabů i palestinských Židů vznikaly radikální undergroundové skupiny. Ve 20. letech se na straně Arabů vyprofilovalo několik významných postav. Příkladem je Izz ad-Dín al-Kassám, arabský nacionalista a průkopník džihádistického hnutí. Inspirován byl charitativní náboženskou organizací Muslimské bratrstvo, která je považována za předchůdce dnešních radikálních islámských organizací. Ve 30. letech vytvořil skupinu Černá ruka, která bojovala proti sionistům a Britům. Byl zabit britskou policií v r. 1935, nicméně je považován za inspiraci hnutí Hamás.

Důležitou postavou arabského radikalismu je rovněž Hadždž Amín al-Husajní, velký muftí, jmenovaný v r. 1921 Herbertem Samuelem, britským Židem a sionistou a především Vysokým komisařem pro Palestinu. Al-Husajní spolupracoval za války s nacisty a vyzýval palestinské Araby k útokům na Židy a Brity. Členové Vysoké arabské komise se od muftího distancovali. Radikálním aktivitám se věnovala rovněž organizace zvaná Džihád, která vznikla na počátku 30. let, která rovněž bojovala proti sionistům a po vypuknutí velkého arabského povstání i proti Britům.²⁸

2.3. Participace Židů na porážce Osmanské říše

Se vstupem USA do války vytvořila deklarace podmínky pro vstup amerických sionistů do židovských vojenských jednotek²⁹, které se samy účastnily osvobození Blízkého východu a svatých míst od Turků.³⁰ Po přípravě v Anglii byla vojska naloděna a eskortována přes Středozemní moře. 38. prapor Královských střelců, známý jako Židovská legie³¹, vyplul k dalšímu výcviku v Káhiře z Británie 2. února 1918. Prapor 39. měl být vytvořen v USA, kde

²⁶ 1922 White Paper. Dostupné z

http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/British_White_Paper_of_June_1922.html

²⁷ Tamtéž.

²⁸ Čejka, M. 2005. *Izrael a Palestina*. Brno: Centrum strategických studií, s. 55-56.

²⁹ Mezi prvními 6500 židovskými dobrovolníky, kteří se zapsali u britských konzulárních a náborových úřadoven byl např. i Ben Gurion

³⁰ Gilbert, M. 2002. *Izrael – dějiny*. Praha: BB/art s.r.o., s. 50-51.

³¹ Jednalo se o Židy z mnoha zemí, zejména však z Velké Británie a Ruska.

se na náboru členů podíleli Ben Gurion a Ben Cvi. Ti také založili organizační skupinu Hehaluc (Pioniři), která si kladla za cíl přivést do Palestiny co nejvíc perspektivních Židů, kteří začnou s dynamickým osídlováním oblasti.

V červnu 1918 byl 38. prapor nasazen k obraně údolí Jordánu.³² V říjnu 1917 podnikl gen. Edmund Allenby invazi do Palestiny. Dne 9. prosince téhož roku dobyla britská armáda Jeruzalém. Allenbyho tažení se však zastavilo díky zimním deštům.³³ Turci stále kontrolovali sever Palestiny včetně židovských osad. Již v červnu 1916 přitom šaríf Husajn bin Alí al-Hášimí vyhlásil tzv. Arabskou revoluci proti nadvládě Osmanské říše. Do čela armád se postavili jeho synové a vojenské plány sestavili britští poradci. Nejznámějším byl Thomas Edward Lawrence, zvaný Lawrence z Arábie. Toto povstání významně napomohlo Britům při dobývání Palestiny a Sýrie.³⁴

Dne 3. února 1918 se sionistům ve spolupráci s Brity otevřela cesta k zahájení výstavby Židovské národní domoviny a naplnění Balfourovy deklaráce. Začaly být vytvářeny židovské národní instituce. Příkladem je koupě domu a pozemku Johna Graye Hilla 31. ledna 1918, který měl být základem pro budoucí Hebrejskou univerzitu.³⁵

V září 1918 britské oddíly obsadily Nazaret a překročily řeku Jordán. Ve dnech 19.-21. září byly v bitvě u Megida zneškodněny zbytky tureckých sil. Bojů se zúčastnila také židovská legie. Dne 30. října Osmanská říše kapitulovala a 7. listopadu byla podepsána Anglo-francouzská deklaráce, která v oblasti dobyté gen. Allenbym slibovala ustavení arabských reprezentativních vlád, což bylo arabskými nacionalisty vykládáno jako příslib samostatnosti. Ve dnech 1. – 4. prosince se v Londýně sešli premiéři Velké Británie (Lloyd George) a Francie (G. Clemenceau) a Británii zde s konečnou platností byly potvrzeny její nároky na Palestinu a Mosul.³⁶

Současně v letech 1917 – 1922 probíhaly v Rusku během občanské války velké protizidovské pogromy, které si vyžádaly na desetitisíce obětí. Tyto pogromy spolu s vítězstvím bolševiků měly za následek hromadné židovské emigrace (35 tisíc osob). S tím souvisí rovněž hromadné přistěhovalectví Židů (především z Ruska a Polska) do Palestiny v letech 1919-1923, rovněž zvané jako třetí alija.³⁷³⁸

³² Gilbert, M. 2002. *Izrael – dějiny*. Praha: BB/art s.r.o., s. 52-54.

³³ Sachar, H. M. 1998. *Dějiny Státu Izrael*. Praha: Regia, s. 117-120.

³⁴ Čejka, M. 2005. *Izrael a Palestina*. Brno: Centrum strategických studií, s. 34-35.

³⁵ Gilbert, M. 2002. *Izrael – dějiny*. Praha: BB/art s.r.o., s. 50-51.

³⁶ Zouplna, J. 2007. *Od jišuvu k Izraeli: formování izraelských mocenských elit 1919 – 1949*. Praha: Libri, s. 17-25.

³⁷ Alija je označení pro hromadné židovské přistěhovalectví do Palestiny. První proběhla v letech 1882-1903, druhá v letech 1904-1914.

Churchill mj. zkoumal omezený územní rozsah Palestiny, která se měla stát domovinou pro celou židovskou rasu usazenou po celém světě, a vyzdvihoval potenciál země pro růst. Židovská domovina v Palestině se měla stát symbolem židovského národa nejen pro sionisticky smýšlející Židy, ale měl vyvolat i odpor Židů proti bolševismu v Rusku, jelikož právě zde Židé tuto ideologii podporovali.³⁹

2.4. Pařížská mírová konference

Dne 18. ledna 1919 byla zahájena mírová konference ve Versailles. Účastnily se jí také delegace sionistů (vedená Weizmannem) a hidžázká delegace (vedená emírem Fajsalem) a již zde se projevila neslučitelnost vzájemných požadavků. Sionisté argumentovali historickým nárokem Židů na Palestinu.

Fajsal s Weizmannem již 3. ledna 1919 uzavřeli dohodu ohledně respektování vzájemných nároků. Fajsal se zavázal respektovat Balfourovu deklaraci (a tudíž k podpoře imigrace Židů do Palestiny), sionisté se zavázali respektovat práva arabských rolníků, náboženské svobody a kontrolu muslimů nad svatými místy islámu v zemi.⁴⁰ Fajsal však dohodu podmínil splněním britských závazků na udělení arabské státnosti, tedy získání státu v Sýrii. Jelikož Britové své závazky Arabům nedodrželi, smlouva se stala neplatnou. Dohoda tedy neznamenala průlom ve vztazích, ale spíše snahu získat si přízeň Velké Británie a redukovat nároky Francie. Sionisté později dohodu připomínali jako důkaz uznání legitimacy jejich nároků ze strany Arabů.⁴¹

2.5. Hášimovská dynastie

Britskými zájmy po první světové válce byly především Perský záliv, zajištění bezpečné cesty do Indie, ochrana britského obchodu a dodávky ropy z tehdejší Mezopotámie. Významnou otázkou tedy bylo jak zajistit tyto zájmy a zároveň udělit Arabům jistou míru autonomie.

V červnu 1920 získalo vyšší míru důležitosti v britském plánování Transjordánsko. Emír Fajsal, kterému ztroskotaly plány na vládnutí krátce trvajícím státu Velká Sýrie, byl vyhnán z Damašku. Emír doufal, že mu Británie pomůže zajistit, aby v oblasti neměli vliv Francouzi. V prosinci 1920 byla Anglo-francouzskou dohodou stanovena severní hranice

³⁸ Čejka, M. 2011. *Dějiny moderního Izraele*. Praha: Grada Publishing, a. s., s. 21.

³⁹ Gilbert, M. 2007. *Churchill a Židé*. Praha: BB/art s.r.o., s. 58-60.

⁴⁰ FactualIsrael.com: *Agreement Between Emir Feisal and Dr. Weizmann, 3 January 1919*. Dostupné z <http://www.factualisrael.com/faisal-weizmann-agreement-arabs-invited-jews-return-israel/>

⁴¹ Zouplna, J. 2007. *Od jišuvu k Izraeli: formování izraelských mocenských elit 1919 – 1949*. Praha: Libri, s. 25

Transjordánska. Dalším problémem byl požadavek nového vysokého komisaře pro Palestinu H. Samuela na britskou vojenskou okupaci a správu Mandátu Transjordánsko a požadoval jeho zahrnutí do Mandátu Palestina⁴². Samuel věřil, že mezi těmito dvěma oblastmi existují silné ekonomické a politické vazby. Okupace měla rovněž předejít nájezdům z Transjordánska. Pro britskou vládu byl ale takový závazek neakceptovatelný.⁴³ Pro Británii mělo Transjordánsko z ekonomického i strategického hlediska minimální význam.

Britové podpořili v autonomii Fajsala I., který byl od 23. srpna 1921 do své smrti v r. 1933 králem Iráku.⁴⁴ Jeho bratr Abdalláh⁴⁵ se ve stejném roce stal emírem britského mandátu Transjordánsko.⁴⁶ Abdalláh i Fajsal vnímali sionismus jako vykořisťování Arabů a nárokování si území, o které měli zájem Hášemité. Byli ochotni Židy vnímat pouze jako menšinu a tolerovat jejich náboženství, a to především proto, že díky technologické pokročilosti a jejich vlivu by se Židé hodili v případném spojení Transjordánska s Palestinou. Balfourova deklaráce však tuto možnost odstranila. Dne 3. ledna 1919 přitom emír Fajsal uzavřel dohodu s Ch. Weizmannem o podpoře Balfourovy deklaráce a přijetí všech kroků k povzbuzení imigrace Židů do Palestiny, avšak doufal, že se bude obsah dohody týkat pouze Palestiny.

Abdalláh tedy nepodporoval sionismus, nicméně navenek byl k němu tolerantní a odmítl podporu palestinských nacionalistů, což byl vyhovující stav pro britskou vládu.⁴⁷ Vztahy s Jišuvem však během celého období Mandátu závisely na okolních událostech. Ve většině sporů stal na straně oponentů Hadždže Amína al-Husajního, předního vůdce palestinských Arabů. V r. 1937 Peelově komisi při vyšetřování událostí v Palestině během Velkého arabského povstání doporučil místo rozdělení Mandátu zakomponování obou menšin (arabské a židovské) do jeho království. V prosinci 1947 po schválení plánu mise UNSCOP se dokonce snažil přesvědčit Ligu arabských států, aby financovala transjordánskou okupaci Palestiny. Dne 11. března 1948 se snažil přesvědčit G. Meirovou, aby Židé vyčkali s vyhlášením nezávislosti Izraele několik let, než se mu podaří ovládnout celé území s tím, že Židé budou zastoupeni v jeho parlamentu, čímž se předejde blížící se válce. Je tedy zjevné, že

⁴² O připojení Transjordánska k Palestině usilovali i sionisté.

⁴³ Paris, T. J. 2003. *Britain, the Hashemites and Arab rule, 1920-1925: the Sherifian solution*. London: Frank Cass Publishers, s. 154-155.

⁴⁴ Tamtéž, s. 134-138.

⁴⁵ Abdalláh I. (1882-1951) byl do r. 1946 emírem Transjordánska, v r. 1946, kdy protektorát nad oblastí skončil, se stal králem Jordánska. V r. 1951 podlehl atentátu v Jeruzalému ze strany klanu al-Husajní.

⁴⁶ Čejka, M. 2011. *Dějiny moderního Izraele*. Praha: Grada Publishing, a.s., s. 24.

⁴⁷ Paris, T. J. 2003. *Britain, the Hashemites and Arab rule, 1920-1925: the Sherifian solution*. London: Frank Cass Publishers, s. 229.

král nepochopil podstatu sionistického hnutí.⁴⁸ Dne 18. prosince 1948 premiér Izraele D. Ben-Gurion zdůraznil, že nesouhlasí ani s anexí arabských částí Palestiny Jordánskem, jelikož by toto napojení (a do budoucna možné spojení s Irákem) ohrozilo bezpečnost Izraele.⁴⁹

Sionistům se naopak nelíbilo, že jim bylo území Transjordánska upřeno pro imigraci, jelikož se ve své domovině chtěli zaměřit především na zemědělskou produkci a k tomu se hodil spíše východní břeh Jordánu. Nicméně nedokázali se shodnout, jak účinně na britskou politiku v tomto smyslu reagovat a tak zůstalo povětšinou pouze u slovních protestů.⁵⁰ Ekonomickou spolupráci sionisté s Transjordánskem započali společnou realizací Rutenbergova plánu elektrifikace. Po vypuknutí násilí v Palestině v r. 1929, které ohrožovalo britskou vládu a židovské osadnictví, Abdalláh ekonomické kontakty se sionisty posílil. V době Velkého arabského povstání a následného omezení židovského přistěhovalectví do Palestiny ze strany Britů se sionisté opět obrátili na Abdalláha, který byl ochotný zvážit možnost povolení imigrace Židů do Transjordánska ovšem bez politických práv a vyzvat palestinské Araby k ukončení násilí.⁵¹ Podporu nezávislosti a vzniku Židovského státu z jeho strany však sionisté nezískali nikdy.

V době války v letech 1947-1948, která následovala po vyhlášení plánu OSN na rozdělení Palestiny, se však zdráhal zasáhnout do konfliktu, jehož výsledek byl nejistý. Do jara 1948 po sérii porážek Arabů Liga arabských států jmenovala Abdalláha vrchním velitelem. Ten však postupoval podle zájmů vlastního státu a vojenské angažmá vybíral pečlivě, aby se vyhnul krveprolití. Výsledky války byly spojením zájmů Jišuvu a Transjordánska.⁵²

2.6. Konference v Káhiře a územní vymezení Mandátu Palestina

Dne 12. března 1921 začala Káhirská konference, které se za britskou vládu účastnil Churchill (od února 1921 do října 1922 byl ministrem pro kolonie), Lawrence a Samuel. Cílem konference bylo vytvořit administrativní a bezpečnostní uspořádání⁵³ Blízkého východu. Pokud jde o Palestinu, bylo zde přijato rozhodnutí oddělit Zajordánsko. Židé mohli začít obsazovat oblast od Středozemního moře k řece Jordán a dále od Galileje k poušti

⁴⁸ Karsh, E., Kumaraswamy, P. R. 2003. *Israel, the Hashemites and the Palestinians: The Fateful Triangle*. London: Frank Cass, s. 2-5.

⁴⁹ Tamtéž, s. 7.

⁵⁰ Tamtéž, s. 17-18.

⁵¹ Tamtéž, s. 25-26.

⁵² Tamtéž, s. 27-28.

⁵³ Obranou Iráku a Palestiny bylo pověřeno Britské královské letectvo, jehož s velící důstojník byl odpovědný Britskému vysokému komisaři.

Negev, tedy území dnešního Izraele a Západního břehu Jordánu. Velice užitečnou se jevila být přítomnost Lawrence, který měl dobré vztahy s Araby a byl rovněž nakloněn britské snaze pomoci palestinským Židům, jelikož Araby přesvědčil, že sionisté pomohou Arabům s modernizací.⁵⁴

Na konferenci W. Churchill slíbil dynastii Hášimovců stabilizaci regionu za zajištění bezpečnosti přístupu k ropě. Sionisté se však obávali, aby arabská autonomie v sousedství Mandátu Palestina neznamenal překážku jejich zájmům.⁵⁵ Abdalláh se sionistickou politikou nesouhlasil a požadoval, aby alespoň reprezentativní vláda v Mandátu Palestina měla arabského vůdce. Doufal, že Palestina a Transjordánsko budou do budoucna sjednoceny pod jeho vládou. Mandát Palestina byl schválen Společností národů 22. června 1922. Dne 16. září t. r. vydala společnost národů rezoluci, kterou vyjmula Transjordánsko ze sionistických klauzulí Mandátu. Rovněž byla stanovena přesná hranice Palestina – Transjordánsko. Do Transjordánska bylo zakázáno židovské přistěhovaectví a Balfourova deklarace se tak vztahovala striktně pouze na území Palestiny.⁵⁶

Bezprostředně po konferenci v Káhiře následovala cesta Churchilla, Lawrence a Samuela do Jeruzaléma, kde měly být předneseny a obhájeny její výsledky. Při té příležitosti Arabové v Palestině protestovali proti židovskému přistěhovaectví. Jelikož byly v době Churchillovy návštěvy zakázány demonstrace a veřejná shromažďování, proběhl během demonstrací v Haifě 25. března ke střetu s policisty, v jejichž důsledku dvě osoby zemřely. Následně zde propukly protižidovské výtržnosti a usmrceno bylo 10 Židů a 5 policistů. Churchill se mezitím pokusil vyslechnout jak představitele Arabů, tak Židů a 28. března přijal krále Abdalláha, kterému bylo potvrzeno, že západní část Palestiny zůstane britské správě s povolením umožnit židovské přistěhovaectví.⁵⁷

Dne 30. března členové Výkonného výboru Kongresu palestinských Arabů z Haify předali Churchillovi memorandum proti činnosti sionistů v Palestině. Zdůraznili v něm, že Palestina patří Arabům a Balfourova deklarace je vůči nim nespravedlivá. Rovněž poukázali na to, že Židé jsou v každém státě menšinami a spojuje je pouze náboženství a mrtvý jazyk a že náboženství by nemělo být zaregistrováno u Společnosti národů jako stát a Británie s ním neměla uzavírat smlouvu. Žádali, aby byla zrušena zásada národní domoviny pro Židy v Palestině, vytvoření národní vlády odpovědné parlamentu voleném Palestinci, zastavení

⁵⁴ Gilbert, M. 2007. *Churchill a Židé*. Praha: BB/art s.r.o., s. 66-68.

⁵⁵ Paris, T. J. 2003. *Britain, the Hashemites and Arab rule, 1920-1925: the Sherifian solution*. London: Frank Cass Publishers, s. 166-167.

⁵⁶ Tamtéž, s. 200-203

⁵⁷ Gilbert, M. 2007. *Churchill a Židé*. Praha: BB/art s.r.o., s. 69-73.

židovského přistěhovalectví, dokud výše zmíněná vláda nebude zvolena, platnost zákonů vydaných před válkou a oddělení Palestiny od okolních států.⁵⁸ Churchill požadavky (především rezignaci na Balfourovu deklaraci) okamžitě zavrhnul. Židé reagovali vlastním memorandem, ve kterém vyjádřili vděčnost Britům, pochopení k arabským obavám a domněnku, že rasová příbuznost Židů a Arabů časem povede k porozumění.⁵⁹ Obavy však u britských představitelů vzbuzoval bolševický vliv v řadách židovských přistěhovalců z Ruska.

3. PRÁVNÍ ZÁLEŽITOSTI MANDÁTU

Dne 20. dubna 1918 dorazila do Palestiny komise vyslaná Sionistickou organizací. Komise se skládala převážně z britských, francouzských a italských sionistů. Od dubna 1918 do října 1919 v jejím čele stál Montague David Eder, kterého nahradil Menachem Usiškin (do r. 1921).⁶⁰

V dubnu 1918 byla ustavena okupační správa území, neboli OETA⁶¹, jejímž vedením byl pověřen generálmajor Arthur Money. OETA náležela pod britské ministerstvo války, nicméně praktická kontrola Mandátu náležela Foreign Office. Cílem vyhlášení vojenské okupace Britové bylo především zmaření plánů Francie na získání území. Vojenská administrativa byla poměrně antisionisticky laděná, přesto respektovala závazky britské vlády. Skepse vůči britským závazkům pramenila z opozice místních Arabů vůči sionistickému projektu.⁶² Britská politická kampaň v Palestině byla tedy zpočátku vedena britskou armádou. To se změnilo v únoru 1921, kdy bylo vytvořeno Oddělení koloniální správy pro Střední východ.

Po konci první světové války se oblastí Blízkého východu zabýval Východní výbor britského Ministerstva zahraničí, který v průběhu listopadu a prosince 1918 nachystal podklady pro mírovou konferenci. Dne 7. ledna 1919 byl Výbor rozpuštěn a nahrazen Meziresortní konferencí pro blízkovýchodní otázky (IDCE), která se scházela ad hoc během roku 1919. Následně byla zodpovědnost převedena na nový Blízkovýchodní odbor v rámci Ministerstva pro kolonie, kterému předsedal ministr zahraničí (v té době Lloyd George).⁶³

⁵⁸ Colonial Office Papers 935/1/1, citováno v Gilbert, M. 2007. *Churchill a Židé*, s. 76.

⁵⁹ Gilbert, M. 2007. *Churchill a Židé*. Praha: BB/art s.r.o., s. 75-79.

⁶⁰ Zouplna, J. 2007. *Od jišuvu k Izraeli: formování izraelských mocenských elit 1919 – 1949*. Praha: Libri, s. 23.

⁶¹ Occupied Enemy Territory Administration

⁶² Zouplna, J. 2007. *Od jišuvu k Izraeli: formování izraelských mocenských elit 1919 – 1949*. Praha: Libri, s. 24.

⁶³ Paris, T. J. 2003. *Britain, the Hashemites and Arab rule, 1920-1925: the Sherifian solution*. London: Frank Cass Publishers, s. 103-114.

Dne 19. září 1919 požádal Chaim Weizmann, který stál v čele Výkonného výboru Světové sionistické organizace v Londýně, W. Churchilla (v té době ve funkci ministra války), aby v Palestině, která podléhala britské okupační vojenské správě, jmenoval na post náčelníka britské vojenské správy sympatizanta se sionismem. Konkrétně doporučil generála Wyndhama Deedese⁶⁴. Rovněž zdůraznil, že Světové sionistické organizaci záleží na tom, aby mohla do Palestiny vysílat odborníky, kteří provedou průzkum a připraví plány na budoucí rozložení země. Půl roku od vznesení požadavku byl gen. Deedes jmenován a postupoval podle Weizmannova očekávání. Churchill si však začal dělat starost o budoucnost bývalých území Osmanské říše na Středním východě s tím, že svěřenecká vláda v Palestině i Mezopotámie může vést ke konfliktu. Navrhl proto v memorandu určeném vládě z 25. října 1919, aby nebyla Osmanská říše rozdělena mezi vítězné mocnosti války, ale svěřena Společnosti národů, což by v konečném důsledku znamenalo nedodržení závazku daného Balfourovou deklarácí. Churchill si byl navíc dobře vědom, že Britské impérium je „největší islámskou říší“⁶⁵. Lloyd George však odpověděl na Churchillovy požadavky záporně, jelikož velice stál o udržení britské vlády nad Palestinou.⁶⁶

Dne 31. května 1921 bylo na programu zasedání britského kabinetu jednání o budoucnosti správy Palestiny. Churchill zde oznámil pozastavení budování zastupitelských institucí v Palestině, jelikož předpokládal, že se volené orgány pokusí o zastavení židovského přistěhovalectví. Dále zde byl přijat návrh H. Samuela, který omezoval židovské přistěhovalectví ekonomickou kapacitou Palestiny nové imigranty pojmout. To bylo pro sionisty sice negativní zjištění, ale přesto v letech 1922 – 1939 navýšili svoji minoritu na území Palestiny o více než 400 tisíc osob.⁶⁷

Winston Churchill, který se stal roku 1921 ministrem kolonií, Balfourovu deklaráci hájil proti ostrým útokům Dolní sněmovny s tím, že je potřeba slib daný deklarácí naplnit. Nicméně mnoho jejích původních příznivců (mj. Sir W. Joynson-Hicks nebo Sir J. Butcher) změnilo na deklaráci názor. Někteří se domnívali, že britská pro-sionistická politika je nespravedlivá vůči Arabům na území Palestiny a hledali cesty, jak tuto politiku změnit.⁶⁸

⁶⁴ Gen. W. Deedes byl po porážce Turků v Palestině pověřen humanitární pomocí židovským osadám.

⁶⁵ Pouze v Britské Indii se tou dobou nacházelo 20 milionů muslimů

⁶⁶ Gilbert, M. 2007. *Churchill a Židé*. Praha: BB/art s.r.o., s. 51-53.

⁶⁷ Tamtéž, s. 84-85.

⁶⁸ Liebrich, F. 2005. *Britain's Naval and Political Reaction to the Illegal Immigration of Jews to Palestine, 1945-1948*. Taylor and Francis e-Library, s. 12-14.

3.1. San Remo

Od 19. do 26. dubna 1920 probíhala v San Remu v Itálii konference o budoucím rozdělení Blízkého východu, konkrétně oblasti, která se před první světovou válkou nacházela pod vládou Osmanské říše. Konference se účastnili zástupci Británie, Francie, Itálie a Japonska a byla zde oficiálně uznána východiska tajných dohod mezi Británií a Francií z válečných let, především Sykes-Picotovy dohody z května 1916 o rozdělení sfér vlivu. Mandát Palestina neoficiálně vznikl již v r. 1917 a byl rozdělen na tři administrativní jednotky – oblast města Náblus, Acre a Jeruzalém.⁶⁹

3.1.1. Civilní správa Mandátu Palestina

Británie získala v San Remu svěřeneckou správu a tehdejší vojenská správa, za níž odpovídal jako ministr války Churchill, byla nahrazena civilní správou, v jejímž čele stál jako první vysoký komisař Herbert Samuel⁷⁰ a jejímiž dalšími členy byli vysocí představitelé britské vlády (většinou bývalí armádní úředníci).⁷¹ Vysoký úředník byl pověřen výkonem legislativní moci britské vlády a asistovat mu měli odboroví úředníci. Celá administrativa byla podřízena Ministerstvu pro kolonie. Trvalá mandátní komise byla ustavena v Ženevě a měla dohlížet na mandátní záležitosti, nicméně Británie se nenechala při svém řízení Palestiny jejími postřehy příliš omezovat.

V r. 1921 byla převelena kontrola Blízkého východu z Ministerstva zahraničí na Ministerstvo pro kolonie.⁷² Ministerstvo pro kolonie technicky schvalovalo veškeré výdaje a předpisy, nicméně v praxi byla místním úředníkům v Palestině ponechána volnost v rozhodování díky znalosti lokálních podmínek.⁷³ Důležité slovo mělo rovněž britské Ministerstvo financí, které pokrývalo náklady spojené s koloniální správou a rovněž přetrvávající britskou vojenskou přítomností v Palestině.⁷⁴ Britské ministerstvo kolonií rovněž zřídilo odbor pro Střední východ v čele s Johnem Shuckburghem⁷⁵, který měl blízko k potřebám muslimům. Poradcem v arabských záležitostech Výboru se stal T. E. Lawrence. Lawrence vyjednal s Husajnovým nejstarším synem králem Fajsalem dohodu, kterou se

⁶⁹ Likhovski, A. 2006. *Law and Identity in Mandate Palestine*. North Carolina: The University of North Carolina Press, s. 21.

⁷⁰ Samuel již v r. 1915 naléhal na britskou vládu, aby po konci války byla v Palestině zřízena Židovská národní domovina.

⁷¹ Gilbert, M. 2007. *Churchill a Židé*. Praha: BB/art s.r.o., s. 62.

⁷² Buntun, M. 2007. *Colonial Land Policies in Palestine 1917-1936*. New York: Oxford University Press, s. 22.

⁷³ Tamtéž, s. 22.

⁷⁴ Tamtéž, s. 23.

⁷⁵ J. Shuckburgh pracoval přes 20 let v politickém odboru ministerstva pro záležitosti Indie.

vzdali území Palestiny za Bagdád, Ammán a Damašek.⁷⁶ Dohody ze San Rema přispěly k nepokojům známým jako Nebí Músá.

V lednu 1921 byl W. Churchill pověřen L. Georgem funkcí ministra kolonií s odpovědností za Palestinu a Mezopotámii. V Palestině měla Británie v té době dvojí cíl – snížit náklady spojené se správou území a naplnit Balfourovu deklaraci.

V dubnu 1921 tři přední poradci výboru pro Střední východ – T. E. Lawrence, J. Shuckburgh a H. Young oznámili Churchillovi, který byl od ledna t. r. ministrem pro kolonie, že závazky přijaté pro Araby a Židy Velkou Británií se navzájem nevylučují. Arabům slíbila britská vláda v r. 1915 britské uznání a podpora jejich nezávislosti v Damašku, Hamá, Himsu a Allepu. To se však netýkalo ani Jeruzaléma, ani Palestiny. Rovněž slib zřízení židovské národní domoviny nebyl provázen žádnými konkrétními hranicemi.⁷⁷

3.1.2. První nepokoje v Palestině

Po konferenci v San Remu přerostlo napětí v Palestině poprvé v kravé nepokoje s nacionalistickým podtextem při příležitosti svátku Nebí Músá ve dnech 4. – 8. dubna 1920. Nejednalo se o plánované akce, ale spíše o důsledek napětí a emocí. Oslavy Nebi Musa zahrnovaly tradiční putování do mešity poblíž Jericha. Násilná akce proběhla v Jeruzalému během demonstrací konaných na podporu emíra Fajsala, který byl prohlášen králem Sýrie. Arabové se totiž obávali, že záměrem Británie je vytvořit Arabský stát, který bude zahrnovat i Palestinu. Británie v reakci na nepokoje zavedla imigrační kvótu. Britové rovněž reagovali odzbrojením arabské civilní policie, zákazem židovské domobrany⁷⁸ a uvězněním jejího velitele V. Žabotinského. Výsledkem bylo 5 mrtvých a 211 zraněných Židů a 4 mrtví a 32 zraněných Arabů. Reagovali také sionisté. Na činnost milice Ha-Šomer („Strážce“) nevázala v r. 1920 Hagana („Obrana“). Její lépe vycvičené a ozbrojené oddíly se zaměřily zpočátku především na ochranu sionistických usedlostí.⁷⁹

Nicméně v květnu 1921 následovaly další nepokoje Arabů v Jaffě. Haycroftova komise pověřená vyšetřením situace doporučila dočasné pozastavení židovské imigrace do Palestiny s tím, že od této doby bude židovská imigrace záviset na ekonomické kapacitě

⁷⁶ Gilbert, M. 2007. *Churchill a Židé*. Praha: BB/art s.r.o., s. 62-64.

⁷⁷ Tamtéž, s. 64-66.

⁷⁸ Zouplna, J. 2007. *Od jišuvu k Izraeli: formování izraelských mocenských elit 1919 – 1949*. Praha: Libri, s. 26.

⁷⁹ Čejka, M. 2005. *Izrael a Palestina*. Brno: Centrum strategických studií, s. 42-44.

země.⁸⁰ Obavy Britů ze stupňujícího násilí reflektuje Bílá kniha z r. 1922, která omezila židovské přistěhovalce do Palestiny.

3.2. Společnost národů – zisk Mandátu typu A

Návrhy mandátů (Francie požadovala správu Libanonu a Sýrie, Británie Palestiny a Mezopotámie/Iráku) byly uznány Společností národů 24. července 1922 a vešly v platnost 29. září 1923.⁸¹ Palestina se stala mandátem typu A⁸², který měl být spravován Británií. V preambuli vítězné mocnosti vyjádřily ochotu implementovat Balfourovu deklaraci. Ve 2. článku Mandátu se Británie zavázala vytvořit politické, ekonomické a administrativní podmínky, které zajistí vytvoření Židovské národní domoviny. Ve 4. článku byla stanovena partnerem Británie jako mandátní mocnosti Židovská agentura, jejíž funkci mohla vykonávat Sionistická organizace. Podle 6. článku Mandátu by měla palestinská administrativa umožnit židovskou imigraci s ohledem na práva zbytku místní populace. Podle článku č. 11 by měla palestinská administrativa podniknout všechny kroky k zajištění zájmů místních komunit a k rozvoji země. Článek č. 15 poukazuje, že by měla být zajištěna svoboda a práva všech obyvatel Palestiny bez rasové, náboženské nebo jazykové diskriminace. Oficiálními jazyky se podle článku č. 22 staly angličtina, hebrejšтина a arabština.⁸³ Mandátní správa byla v mezinárodních vztazích novou entitou, a proto se britská vláda rozhodla vytvořit speciální administrativní strukturu.⁸⁴

3.3. Židovská agentura

Ve dnech 1. – 4. září 1921 proběhl v Karlových Varech dvanáctý sionistický kongres. Zabýval se významnými změnami po první světové válce, tedy bolševickou revolucí v Rusku, Balfourovou deklarací atd. Rovněž byly diskutovány vztahy mezi Židy a Araby v Palestině. Byla zde vydána rezoluce, že sionisté chtějí žít ve vzájemném respektu a porozumění s Araby. Chajim Weizmann zde byl zvolen předsedou Světové sionistické organizace.⁸⁵

⁸⁰ Liebrich, F. 2005. *Britain's Naval and Political Reaction to the Illegal Immigration of Jews to Palestine, 1945-1948*. Taylor and Francis e-Library, s. 28-29.

⁸¹ Goldberg, D. H., Reich, B. 2008. *Historical Dictionary of Israel – 2nd Edition*. Plymouth: The Scarecrow Press, Inc., s. 142.

⁸² Mandátní území typu A byla bývalá území Osmanské říše, která za první světové války obsadila Dohoda. Úkolem jejich správců bylo přivést tato území v dohledné době k nezávislosti, jelikož byla poměrně vyspělá.

⁸³ The Council of the League of Nation. July 24, 1922. *British Palestine Mandate: Text of the Mandate*. Dostupné z http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/Palestine_Mandate.html

⁸⁴ Khoury, G., Méouchy, N., Schad, G., Sluglett P. 2004. *The British and French Mandates in Comparative Perspectives/Les Mandates Français et Anglais Dans Une Perspective Comparative*. Leiden/Boston: Brill, s. 57.

⁸⁵ Čejka, M. 2005. *Izrael a Palestina*. Brno: Centrum strategických studií, s. 26-27.

Ve dnech 6. – 18. srpna 1923 proběhl v Karlových Varech třináctý sionistický kongres, kde byl Weizmann zvolen podruhé předsedou Světové sionistické organizace. Rovněž zde byla diskutována otázka vzniku Židovské agentury. Ta nakonec vznikla až v srpnu 1929 v Curychu a byla neoficiálním správním/vládním orgánem palestinských sionistů. Akceptovala hlavní cíle sionistického hnutí – imigraci, absorpci Židů v Palestině, rozvoje hebrejského jazyka atd. Jejím cílem bylo spolupracovat s britskými autoritami na vzniku Židovské národní domoviny v Palestině.⁸⁶

Článkem IV. Mandátu (jak již bylo zmíněno) byla Agentura uznána jako veřejné těleso sionistů pro spolupráci v ekonomických, sociálních, rozvojových a dalších otázkách. Článek VI. Mandátu zmínil, že by britská administrativa Palestiny ve spolupráci s Židovskou agenturou měla podpořit osídlování Židů v Palestině.⁸⁷ Zakorporováním zmínky o Židovské agentuře však text Mandátu nekončí. Rovněž byla uznána Světová sionistická organizace, která měla zajistit spolupráci všech Židů přejících si založení vlastního státu.⁸⁸ Exekutivní orgány Agentury a Sionistické organizace se překrývaly.

Židovská agentura spolupracovala s vládou Jišuvu, podporovala židovskou imigraci do Palestiny a ekonomický rozvoj. Politické oddělení Židovské agentury fungovalo jako „ministerstvo zahraničí“ neoficiální vlády v Palestině. Vyjednávala s palestinskou vládou i Velkou Británií a reprezentovala sionistickou otázku ve Společnosti národů a později v OSN. Podporovala zakládání fondů, židovskou kulturu a formulovala domácí a zahraniční politiku židovské komunity. Vytvořila nástroj sionismu a později izraelské vládní politiky, jelikož vláda mnoho funkcí Židovské agentury po vzniku Izraele převzala. V současnosti je Židovská agentura odpovědná za židovské přistěhovalce do Izraele, asistenci imigrantům, pomoc kulturním projektům, vyšší vzdělání atd. Mimo Izrael zajišťuje hebrejské vzdělávání a kulturu v diaspoře a organizuje práci Židů na podporu Státu Izrael.⁸⁹

⁸⁶ Goldberg, D. H., Reich, B. 2008. *Historical Dictionary of Israel – 2nd Edition*. Plymouth: The Scarecrow Press, Inc., s. 257-259.

⁸⁷ The Council of the League of Nation. July 24, 1922. *British Palestine Mandate: Text of the Mandate*. Dostupné z http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/Palestine_Mandate.html

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ Goldberg, D. H., Reich, B. 2008. *Historical Dictionary of Israel – 2nd Edition*. Plymouth: The Scarecrow Press, Inc., s. 257-259.

4. IDENTITA OBYVATEL PALESTINY

Britská vláda rozdělila obyvatelstvo Mandátu do tří náboženských skupin – muslimské, židovské a křesťanské. Nutno podotknout, že křesťanští a muslimští Arabové byli vnímáni Brity rozdílně. Křesťané byli díky kulturní blízkosti Britům blíží a muslimy byli často obviňováni z napomáhání sionismu.⁹⁰

Mezi britskými představiteli bylo možné najít stoupence jak Židů, tak Arabů. Zastánci Arabů (především tradicionalisté a konzervativci) se často obávali např. napojení socialistických Židů na bolševismus, a že Židé představují pro britskou koloniální správu větší riziko než „méně inteligentní a nevzdělaní“ místní Arabové. Této skupině Britů rovněž vyhovoval status quo v Palestině a nechtěli napomáhat masivní židovské imigraci a rychlému rozvoji země. Považovali sionisty za modernisty, kteří zničí v zemi staré pořádky, tradici a hierarchii. Arabové a islámský svět byl vnímán jako mystický, neorganizovaný, dekadentní a muslimové jako iracionální, líní a úplatkářští. Britové věřili, že jsou Židé i Arabové stejná, semitská rasa. Britskou přízeň si koncepce rozvoje získaly zejména ve 20. letech. Palestina se masivně rozvíjela, a to především díky masové židovské imigraci. Nicméně po Velkém arabském povstání v letech 1936 – 1939 britská vláda přijala proti-sionistickou politiku, která trvala až do konce druhé světové války. Díky holocaustu a zdiskreditování rasového vnímání Britové přestali Židy tolik pohrdat, což však neznamená, že by byli zčista jasna vnímáni jako rovnocenní partneři, avšak postoj jinakosti byl v britské politice projektován méně.⁹¹

Židovská komunita v Mandátu Palestina se skládala z mnoha skupin, rozdělených podle ideologické, etnické, náboženské a třídní linie. Někteří byli sionisté, jiní odpůrci sionismu. Někteří socialisté, jiní buržoazie, někteří ortodoxní, jiní sekulární atd. S tím souvisí i jejich přístup k právu. Část židovské komunity upřednostňovala právní systém založený výhradně na židovském právu halacha, tzn. vznik hebrejského práva, které by odkazovala na židovskou identitu (což bylo s rostoucím počtem středo- a západo- evropských Židů, tedy jiných kultur, v Palestině obtížné), zatímco druhá skupina (která se nakonec prosadila) upřednostňovala poangličtění a zavedení evropského právního systému se zahrnutím některých židovských elementů.⁹²

⁹⁰ Likhovski, A. 2006. *Law and Identity in Mandate Palestine*. North Carolina: The University of North Carolina Press, s. 38-45.

⁹¹ Tamtéž, s. 47-50.

⁹² Tamtéž, s. 127-169.

4.1. Židovská imigrace do Palestiny

Od třicátých let 19. století rabíni Judah Alkalai a Zvi Hirsh Kalisher propagovali myšlenku návratu Židů do Svaté země jako nezbytný předpoklad pro příchod Mesiáše. Americký historik H. Sachar tvrdí, že se díky tomu do 70. let 19. století v Rusku zformovala společnost *Chovevei Zion* (Milovníci Sionu), která vnímala Palestinu jako únik před antisemitismem. Po atentátu na cara v r. 1881 bylo mnoho zdejších Židů zabito v rámci pogromů. Do r. 1914 proto množství Židů z Ruska uprchlo. Velká část našla útočiště v USA, nicméně 25 000 ve dvou vlnách⁹³ přesídlilo do Palestiny a většina z nich se vzhledla v průkopnictví zemědělství. Vztahy s místními obyvateli byli zpočátku smíšené. Židovské osady byly staveny na půdě zakoupené za nepřítomnosti majitele a místní obyvatelé byli vyháněni, což vedlo k rozhořčení a rovněž násilí. Na druhé straně osadníci vytvářeli pracovní místa, zdravotní péči, půjčky moderního vybavení a trh pro prodej výrobků.⁹⁴

V r. 1904 následovala další vlna imigrace do Palestiny opět jako důsledek ruských pogromů. Do deseti let se na území Palestiny přesídlilo mezi 35 a 40 tisíci Židů. Tito lidé byli zaměstnáni většinou v zemědělství. Zakládali první židovské politické strany, tisk v hebrejštině, kibucy a v r. 1909 ozbrojené síly Ha-Shomer. Už v této době Arabové žádali Osmanskou říši k vydání omezení židovské imigrace a rostla opozice vůči sionismu.⁹⁵

Sionisté už koncem války získali podporu velké Británie. Balfourova deklarace nicméně byla Araby zpochybnována, jelikož podle nich nebylo možné, aby Britové slíbili někomu zemi, která jim nepatřila. Když v r. 1921 Britové zemi rozdělili podél Jordánu, Společnost národů v červnu 1922 britský mandát Palestina uznala a ve svém prohlášení rovněž zmínila Balfourovu deklaraci. Původní obyvatelé Palestiny se obávali masivní imigrace, která by vedla ke kolonizaci země. Toho se rovněž obávali i někteří britští politici, např. Lord Curzon, který se domníval, že Židé si chtějí palestinské Araby podmanit a získat většinu půdy země. Rovněž mezi některými politiky panovala obava, že podporou vzniku Židovské národní domoviny Británie porušuje pravidla Mandátu. Jiní popírali, že by se Židé snažili vytlačit původní obyvatelstvo s odvoláním na Bena Guriona, který usiloval o kombinaci dynamického osídlování země s humánními ideály judaismu a koexistenci s Araby.⁹⁶

Mezi lety 1919-1926 se do Palestiny přesídlilo dalších 90 tisíc imigrantů díky vyvraždění 100 tisíc Židů na Ukrajině po první světové válce a perzekucím v Polsku.

⁹³ Bylo to v letech 1882-1884 a 1890-1891.

⁹⁴ Berry, M., Philo, G. 2006. *Israel and Palestine: Competing Histories*. London: Pluto Press, s. 1-2.

⁹⁵ Tamtéž, s. 5-6.

⁹⁶ Tamtéž, s. 5-9.

Židovská komunita v Palestině se začínala militarizovat, aby se uchránila před Araby. V. Žabotinskij⁹⁷ byl přesvědčen, že Arabové nebudou ochotni akceptovat sionistický projekt a navrhoval vytvoření tzv. železné zdi, která by Židy od Arabů oddělovala. Na počátku 20. století tedy do Palestiny proudila militantnější imigrace inspirována sionismem T. Herzla, která byla odhodlána převzít kontrolu nad půdou a vyloučit nežidovskou sílu z pracovního trhu. Židovský národní fond v r. 1901 rozhodnul, že žádná získaná půda nesmí být pronajímána lidem nežidovského původu a osadníci začali bojkotovat arabské zboží.⁹⁸

Během 20. let 20. století rostlo napětí ve společnosti a r. 1921 vypuklo otevřené násilí, když Arabové napadli Židy v Jaffě. Násilí se rozšířilo i do dalších měst a než Britové stačili zasáhnout, bylo přibližně 200 Židů a 120 Arabů zabito nebo zraněno. Následně byla zřízena britská Haycraftova vyšetřovací komise, která došla k závěru, že násilí bylo spontánní a bylo spíše anti-sionistické nikoli antisemitické povahy. Zpráva obvinila z násilí Araby, nicméně zdůraznila rovněž arabské obavy z masové imigrace od jejich země. Rovněž gen. W. Congreve, který byl velitele britských sil na Blízkém východě, kritizoval britské snahy o vytvoření Židovské národní domoviny v době, kdy panuje masivní opozice mezi místními obyvateli. Bílá kniha z r. 1922 měla palestinské Araby uklidnit, nicméně neúspěšně.⁹⁹

Celkem se židovská populace Palestiny od r. 1922 do r. 1947 rozrostla o 825 tisíc osob, z toho bylo asi 649 tisíc osob imigranti a 176 tisíc osob nově narození. Židovští přistěhovalci v letech 1919 – 1923 byli složeni většinou ze socialistických dělníků a farmářů. Šlo o 35 tisíc osob převážně z Ruska a Polska, kteří reagovali na slib založení Židovské národní domoviny daný Balfourovou deklarací. V letech 1924-1932 asi 67 tisíc přistěhovalců tvořili především středostavovští polští Židé prchající před antisemitismem a ekonomickým strádáním a Židé, kteří překročili imigrační kvóty USA. V letech 1929 – 1939 do Palestiny imigrovalo asi 250 tisíc Židů prchajících před nacismem. Tato vlna zásadně změnila charakter židovské populace na území Mandátu. V letech 1940 – 1948 uprchlo před holocaustem nebo po konci války do Palestiny asi 100 tisíc Židů.¹⁰⁰

Židovskou imigraci lze považovat za masovou zejména v období 1924-1925, kdy do země přišlo asi 48 tisíc Židů, v období let 1933-1936, kdy sem imigrovalo asi 164 tisíc Židů a během let 1948-1949, kdy imigrovalo asi 261 tisíc Židů, což bylo způsobeno především vznikem Státu Izrael a opuštěním zákonů omezujících imigraci. Masová imigrace byla

⁹⁷ Zakladatel revizionistického sionismu, za první světové války pomáhal zformovat Židovskou legii v rámci britské armády.

⁹⁸ Berry, M., Philo, G. 2006. *Israel and Palestine: Competing Histories*. London: Pluto Press, s. 2.

⁹⁹ Tamtéž, s. 9-11.

¹⁰⁰ Čejka, M. 2005. *Izrael a Palestina*. Brno: Centrum strategických studií, s. 26-27.

ovlivněna ekonomickými i politickými faktory a byla složena většinou z mladých lidí (viz přílohy). Národnostně šlo v prvních letech především o Rusy, v letech 1924-1936 o polské Židy, v době nacistických perzekucí především o střeoevropské Židy a během druhé světové války o asijské a balkánské Židy, kteří na rozdíl od evropských nespádali pod britská omezení. Po druhé světové válce se do Palestiny snažili dostat především Židé ze střední a východní Evropy, kteří se nacházeli ve spojeneckých internačních táborech.¹⁰¹

Díky britskému Mandátu se rovněž proměnila struktura arabského obyvatelstva. Nastalo období urbanizace, kdy se původně široká skupina negramotných arabských rolníků a nomádů přesunula do měst a rozšířila se arabská střední třída. Přesto ekonomické a vzdělanostní rozdíly mezi Židy a Araby přetrvávaly.¹⁰²

4.2. Výstavba legislativy

Legislativní funkce Mandátu byla svěřena Vysokému komisaři pro Palestinu. Úkol vytvoření vládní legislativy byl přidělen hlavnímu zástupci (Norman Bentwich¹⁰³) a právnímu oddělení palestinské vlády. Bentwich konzultoval vytvoření legislativy s arabskými i židovskými organizacemi a následně podléhala schválení Ministerstva pro kolonie v Londýně.¹⁰⁴ Bentwichovo nadšení pro sionismus a snahu o rychlý ekonomický rozvoj země a prolaboritská stanoviska často kolidovala s názory většiny konzervativních členů Ministerstva pro kolonie.¹⁰⁵ Právní systém v Palestině prošel tzv. poangličtěním. Vedle náboženských soudů, které podléhaly náboženskému právu (islámskému, židovskému a křesťanskému¹⁰⁶) a kmenových beduínských soudů¹⁰⁷ zde vznikaly i civilní soudy, jejichž nejvyšší instance sídlila v Londýně. Se zhoršováním bezpečnostní situace mandátu byly

¹⁰¹ Bachi, R. *Statistical Research on Immigrants in the State of Israel*. Population Studies. Cultural Assimilation of Immigrants: Supplement .Vol. 3, March 1950, pp. 45-58.

¹⁰² Likhovski, A. 2006. *Law and Identity in Mandate Palestine*. North Carolina: The University of North Carolina Press, s. 22-23.

¹⁰³ N. Bentwich byl hlavní zástupce Británie v Palestině, anglický Žid a sionista, který měl velký podíl na rozvoji palestinského práva.

¹⁰⁴ Likhovski, A. 2006. *Law and Identity in Mandate Palestine*. North Carolina: The University of North Carolina Press, s. 24-25.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 57.

¹⁰⁶ Příslušníci rozličných křesťanských komunit tvořili v Mandátu Palestina početnou menšinu. V roce 1944 jich zde žilo 135 tisíc.

¹⁰⁷ Beduíni byli v Mandátu Palestina také početnou menšinou (přibližně 75 tisíc), většina z nich žila v oblasti města Beerševa.

vytvořeny také vojenské soudy.¹⁰⁸ Náboženské soudy britská správa uznávala, pokud šlo o věci „osobního statutu“ (manželství, rozvody, alimenty atd.).¹⁰⁹

Během prvních let, kdy Británie měla nad Palestinou vojenskou správu, byl v Jeruzalému založen Odvolací soud, který byl v období civilní správy nahrazen Vrchním soudem, kterému v l. 1921-1927 předsedal T. Haycraft, kterého v l. 1927-1936 nahradil M. McDonell. Nicméně anglické právo bylo naplno představeno v Mandátu Palestina až ve 30. letech, kdy došlo k masivnímu rozvoji ekonomiky v souvislosti s přílivem německých Židů a kapitálu a ve 40. letech, kdy se země stala hlavním průmyslovým a zemědělským dodavatelským centrem britské armády na Blízkém východě, a kdy bylo toto právo skutečně potřeba. V r. 1936 se stal předsedou Vrchního soudu R. Manning, který by v r. 1939 nahrazen A. Rosem a v r. 1944 toto místo převzal W. FitzGerald. Fitzgerald se na konci války domníval, že je anglické právo nedemokratické a statické a je potřeba je zmodernizovat. Fitzgerald se domníval, že je potřeba obyvatele Palestiny vnímat nejen jako partnery, ale zohlednit jedinečnost různých komunit a přiznat nárok na existenci i jejich právním systémům.¹¹⁰

5. EKONOMICKÉ ASPEKTY ŽIDOVSKÉHO PŘÍSTĚHOVALECTVÍ DO PALESTINY A ROLE VELKÉ BRITÁNIE

5.1. Židé

Počáteční léta trvání Mandátu byla pro sionisty zklamáním. Do oblasti proudilo méně Židů, než bylo očekáváno a bylo investováno málo kapitálu. Kapitál byl přitom podmínkou rozvoje ekonomiky a demografického růstu a eventuálního vzniku Židovského státu. Od vzniku Mandátu Palestina existovala propast mezi záměry britské vlády a praxí obyvatel Palestiny. Koloniální vlády měly velice omezenou kapacitu provádět radikální zásahy do pozemkového režimu.¹¹¹ Cílem britské vlády bylo pomoci Palestině v rozvoji nejen proto, aby mohla být udělena v dohledné době zemi samostatnost, ale rovněž aby dostála svým závazkům vytvořit zde Židovskou národní domovinu. Jedna z prvních pozemkových komisí v r. 1920 došla k závěru, že by neměla být uvalena žádná omezení na prodej půdy. Pokud totiž Arabové budou prodávat půdu Židům, bude překonána jejich vzájemná neznámost a obě

¹⁰⁸ Likhovski, A. 2006. *Law and Identity in Mandate Palestine*. North Carolina: The University of North Carolina Press, s. 27-29.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 30-31.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 63-82.

¹¹¹ Bunton, M. 2007. *Colonial Land Policies in Palestine 1917-1936*. New York: Oxford University Press, s. 57.

komunity se promísí. Navíc dojde ke styku zkušených místních farmářů a přistěhovalců, kteří v zemi postaví školy, nemocnice a instituce veřejné bezpečnosti.¹¹² Během 20. let tedy probíhalo vysídlování nájemníků půdy a pěstitelů prakticky bez jakékoli kontroly.¹¹³

Rovněž vysoký komisař Samuel v r. 1921 zdůraznil, že vše, co napomůže rychlým transferům půdy, přinese prospěch všem zúčastněným stranám. Nařízení o transferu půdy z r. 1921 přesunulo odpovědnost za partikulární prodej půdy z vysokého komisaře na ředitele pozemkových registrů.¹¹⁴ Šlo především o ekonomické spíš než politické zájmy Británie. Naopak Sionistická organizace se v období po první světové válce obávala, že aktivní pozemková politika povede ke spekulacím, darování půdy náboženským subjektům a šířením půjček arabským fellahínům, což by negativně ovlivnilo sionistické aspirace.¹¹⁵

Relativně velké množství imigrantů v r. 1924 způsobilo nakrátko ekonomický boom, nicméně následovaný ekonomickou depresí, díky které ekonomická expanze a období plné zaměstnanosti v r. 1925 opět skončilo. Díky tomu zůstalo mnoho nezaměstnaných, hledajících cestu ven. Jelikož Abdalláh rovněž sháněl zdroje pro rozvoj ekonomiky, prodal sionistům půdu potřebnou k realizaci Rutenbergova plánu elektrifikace.¹¹⁶

Za sídlo těžkého průmyslu budoucího státu sionisté zvolili přístavní město Haifa. Do počátku 30. let zde byla zřízena výroba elektrické energie, Nešerská cementárna, Šemenská naftová továrna a mýdlárna atd. vše díky kapitálu evropských sionistů. Naproti tomu rozvoj arabské palestinské společnosti značně zaostával. Chyběly finanční zdroje a podnikavost schopná konkurovat sionistům.¹¹⁷

Růst nacismu znamenal další příliv židovských imigrantů do Palestiny. Dohoda mezi nacisty a německými sionisty z r. 1933 (Transfer Agreement) umožnila emigraci 50 tisícům Židů z Německa a zisk německého zboží za prostředky, které měli tito lidé uložené v německých bankách. Další nárůst židovské populace na území Mandátu vytvořil základ pro investice a ekonomický rozvoj.

Britská vláda v Palestině položila základy rozvoje budoucího nezávislého Židovského státu. Byla zde založena škála institucí k rozvoji vědy, meteorologie, lesního hospodářství, veterinářství a hydrologie. Britové podpořili vznik Standards Institute, Board of Scientific and

¹¹² Bunton, M. 2007. *Colonial Land Policies in Palestine 1917-1936*. New York: Oxford University Press, s. 174.

¹¹³ Tamtéž, s. 71.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 68-69.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 60-61.

¹¹⁶ Karsh, E., Kumaraswamy, P. R. 2003. *Israel, the Hashemites and the Palestinians: The Fateful Triangle*. London: Frank Cass, s. 18-19.

¹¹⁷ Yazbak, M. *From Poverty to Revolt: Economic Factors in the Outbreak of the 1936 Rebellion in Palestine*. Middle Eastern Studies, Vol. 36, No. 3, July 2000, pp. 106-107.

Industrial Research v r. 1942 atd. Vzhledem k tomu, že tehdejší Palestina/dnešní Izrael nedisponuje dostatkem přírodních zdrojů, byla podpora vyššího vzdělání a vědeckých institucí prioritou.¹¹⁸

5.2. Arabové

5.2.1. Ekonomická situace do vydání Passfieldovy Bílé knihy

Masová židovská imigrace měla značný vliv na místní arabskou společnost. Více než dvě třetiny původních arabských obyvatel Palestiny tvořili venkovští farmáři. Ti byli však od počátku 20. let díky prodejmům půdy židovským přistěhovalcům vytlačováni a přesouváni do měst, kde hledali jiný zdroj obživy. Arabští pracovníci se účastnili všech národních povstání v letech 1929, 1935 a vzpoury v r. 1936. Většina z nich byli právě bývalí rolníci, kteří obviňovali britskou mandátní správu ze zanedbání zájmu o nezaměstnanost Arabů.¹¹⁹

Proměny struktury společnosti měly za následek růst pracovní síly, střední třídy a růst vzdělanosti. Ti farmáři, kteří vzdorovali trendu odchodu z vesnic do měst, byli vystaveni výběru daní, jehož systém byl pro většinu z nich neúnosný, tudíž většina z nich daně přestala splácet. Navzdory vysokým daním a úpadku cen zemědělských surovin, nájmy půdy rostly díky vysoké poptávce a nedostatku půdy dostupné k pronájmu. Ve 30. letech tedy nebylo neobvyklé zatýkání zemědělců a zabavování jejich majetku. V r. 1935 díky pokračujícímu cyklu chudoby, do kterého se Arabové dostávali, a díky možným politickým důsledkům, které by chudoba mohla vyvolat, se mandátní správa rozhodla pozměnit¹²⁰ daňový systém.¹²¹

Je odhadováno, že přibližně pouhých 10% z půdy v Palestině bylo ve skutečnosti prodáno židovským kupcům. Velký objem transferů navíc bylo pouhými komerčními transakcemi a původní majitelé půdy byli většinou nepřítomni, jelikož se díky poválečnému dělení Osmanské říše ocitli na území jiného státu. Sir Ernest Dowson, který byl ve 20. letech poradcem palestinské vlády v Jeruzalému v r. 1925 podotknul, že prodeje palestinský pozemkový režim nemá nic společného s rasou ani vyznáním, ale že souvisí s ekonomickou

¹¹⁸ Gal, A., Lubelsky, I. *The Disintegration of the British Empire and the Nationalist Cases of India and Israel: A Comparative Analysis*. Israel Affairs. Vol. 14, No. 2, April 2008, pp. 177-178.

¹¹⁹ Khoury, G., Méouchy, N., Schad, G., Sluglett P. 2004. *The British and French Mandates in Comparative Perspectives/Les Mandates Français et Anglais Dans Une Perspective Comparative*. Leiden/Boston: Brill, s. 453.

¹²⁰ Nový způsob výběru daní, daně za zemědělský majetek, zahrnoval odvod za produkci a daň z nemovitosti, tzv. werko.

¹²¹ Yazbak, M. *From Poverty to Revolt: Economic Factors in the Outbreak of the 1936 Rebellion in Palestine*. Middle Eastern Studies, Vol. 36, No. 3, July 2000, pp. 93-99.

podstatou a potřebami nových obyvatel Palestiny a byl by pravděpodobně stejný, i kdyby Balfourova deklaráce nebyla nikdy přijata.¹²²

Pro to, aby mohli sionistům konkurovat, museli Arabové zlepšit ekonomické podmínky společnosti, která byla podstatně zaostalejší. Využívali dvojí taktiku. První byla bojkot židovského zboží a projektů, který byl aplikován poprvé na počátku 20. let, a ačkoliv nebyla zvláště úspěšná, Arabové se jí drželi. Druhou taktikou byla snaha podporovat ekonomickou způsobilost, která měla být základní součástí národního hnutí. O navýšení ekonomické efektivity se Arabové pokoušeli od konce první světové války, kdy byly obnoveny společnosti fungující během existence Osmanské říše. Rovněž se diskutovalo o vzniku Arabské banky. Potřeba zlepšení ekonomických podmínek Arabů narostla především po vzniku Mandátu. V srpnu 1922 v pořadí již pátý Palestinský arabský kongres pojednával o ekonomických záležitostech – o bojkotu židovského zboží, separaci Arabů od Rutenbergova projektu elektrifikace země, snaze zabránit Židům získávat další půdu, implementaci bezpečného fiskálního programu, výběru darů a zajištění, aby arabští rolníci rozuměli financím.¹²³ Během Arabského kongresu v červnu 1923 byly zopakovány podobné požadavky a rovněž zmíněno, že by neplacení daní mělo být využito jako ekonomická zbraň. Arabové se totiž domnívali, že daně, které jsou jimi vybrány, následně slouží jako pomoc sionistickým podnikům a přistěhovalcům. Tento návrh schválen nebyl, jelikož se majitelé pozemků domnívali, že by byli vládou potrestáni jako první.¹²⁴

V únoru 1923 proběhla Arabská zemědělská konference, na které byla přijata rezoluce požadující po vládě zákaz některých daní k povzbuzení zemědělství a založení zemědělské školy.¹²⁵

Zhoršující se situace arabské pracující třídy byla tedy připisována úpadku tradičních řemesel. Vznikala tak arabská pracovní síla složená především z bývalých rolníků, kteří byli odsunuti ze svých pozemků. Tato vrstva obyvatelstva žila ve velice skromných podmínkách ve srovnání s židovskými přistěhovalci. Navíc byli arabští pracovníci z větší části vyloučeni z participace na sionistických projektech, což vyústilo v rozsáhlou nezaměstnanost, jak potvrdila zpráva Hope-Simpsonovy komise z roku 1930.¹²⁶ Špatná ekonomická situace palestinských Arabů pramenila z destrukce lokální ekonomiky, z technicky a organizačně

¹²² Bunton, M. 2007. *Colonial Land Policies in Palestine 1917-1936*. New York: Oxford University Press, s. 3-4.

¹²³ Khoury, G., Méouchy, N., Schäd, G., Sluglett P. 2004. *The British and French Mandates in Comparative Perspectives/Les Mandates Français et Anglais Dans Une Perspective Comparative*. Leiden/Boston: Brill, s. 447-448.

¹²⁴ Tamtéž, s. 447-449.

¹²⁵ Tamtéž, s. 449.

¹²⁶ Tamtéž, s. 452.

pokročilejších sionistických postupů a separace arabských a židovských ekonomických sektorů. Nutno ovšem podotknout, že Arabové, kteří se zapojili do realitního byznysu, turismu, přepravy importu a exportu zahraničního zboží apod., tedy především obyvatelé větších měst, měli životní standard srovnatelný se sionisty.¹²⁷

5.2.2. Nepokoje roku 1929

V r. 1929 rostly spory ohledně židovských a muslimských náboženských míst. Dne 14. srpna 1929 kulminovalo napětí ohledně jeruzalémské Zdi nářků. Poté ve dnech 23. – 24. srpna t. r. se mezi Araby rozšířila fáma o chystaném útoku na jeruzalémské mešity, načež Arabové zahájili preventivní útok, při kterém vyvraždili 64 židovských civilistů. Následovaly židovské útoky na mešity po celé Palestině. Během nepokojů zemřelo 133 Židů a 116 Arabů. Ve stejné době došlo k masakru 69 Židů v Hebronu, kterému se Britové snažili neúspěšně zabránit.¹²⁸

Na počátku vzpoury r. 1929 se Británie začala obávat politických následků rozšiřující se třídy vystěhovaných Arabů na pozemkovou politiku. Shawova komise vyslaná v r. 1929 došla k závěru, že vysídlenost Arabů v Palestině dosáhla akutní úrovně a jelikož nebyla k dispozici náhradní půda, kam by mohli být přesunuti, bude tato skupina obyvatelstva tvořit do budoucna vážný bezpečnostní problém. Pokud se tedy nezmění metody zemědělství, nemůže Palestina podporovat rozšiřování populace pracující v zemědělství. Komise rovněž zdůraznila potřebu důkladné kontroly tendence vysídlování arabské populace.¹²⁹ Problémem rovněž bylo, že díky světové hospodářské krizi od r. 1929 hluboce klesaly ceny zemědělských výrobků, jejichž produkce byla pro Palestinu klíčová.¹³⁰

Tyto události přispěly k tomu, že britští úředníci v Palestině začali uvažovat o správnosti snah naplnění Balfourovy deklarace a opakovaně žádali vládu, aby svoji politiku změnila, kompletně upustila od deklarace a závazku k vytvoření Židovské národní domoviny.¹³¹

Shawova komise vydala zprávu, ve které označila židovskou imigraci v letech 1925-1926 za nepřiměřenou a doporučila restrikce na prodej půdy Židům. Zpráva Hope-

¹²⁷Khoury, G., Méouchy, N., Schad, G., Sluglett P. 2004. *The British and French Mandates in Comparative Perspectives/Les Mandates Français et Anglais Dans Une Perspective Comparative*. Leiden/Boston: Brill, s. 453-454.

¹²⁸Čejka, M. 2011. *Dějiny moderního Izraele*. Praha: Grada Publishing, a.s., s. 26.

¹²⁹Bunton, M. 2007. *Colonial Land Policies in Palestine 1917-1936*. New York: Oxford University Press, s. 80.

¹³⁰Tamtéž, s. 147.

¹³¹Liebrich, F. 2005. *Britain's Naval and Political Reaction to the Illegal Immigration of Jews to Palestine, 1945-1948*. Taylor and Francis e-Library, s. 17.

Simpsonovy komise v roce 1930 zdůraznila, že Arabové jsou bez půdy a bez zaměstnání právě díky židovské imigraci. Hope-Simpson ve zprávě shrnul, že je povinností mandátní správy, aby zajistila, že židovská imigrace nepoškodí arabské obyvatelstvo a zemědělský rozvoj, který by vylepšil metody farmaření, čímž by vznikla půda jak pro nové příchozí Židy, tak pro vysídlené Araby. Tato východiska byla zakomponována do Bílé knihy z r. 1930.¹³² Pro sionisty šlo o krok zpět. V souvislosti s událostmi v Evropě požadovali otevřené dveře imigraci a rovněž obávali se, že navždy zůstanou v Palestině menšinou.¹³³

5.2.3. Passfieldova Bílá kniha

Po arabských nepokojích v r. 1929 byla 1. října 1930 britskou administrativou vydána Passfieldova Bílá kniha, která opět omezila židovské přistěhovalce. Bílá kniha naznačila, že vznik Židovské národní domoviny není pro britský mandát primární záležitostí, ačkoliv zdůraznila, že Británie i nadále hodlá plnit závazky dané Arabům i Židům a řešit konflikty plynoucí z jejich potřeb. Kniha zdůrazňuje, že již nezbývá žádná další půda pro budoucí židovské imigranty do Palestiny a že země dosáhla kritického bodu svého vývoje, který je úzce spojen s imigrací a nezaměstnaností. Židovská imigrace měla být tedy omezena nebo pozastavena, dokud situace nebude vyřešena.¹³⁴

Bílá kniha také kritizuje židovské organizace Histadrut a Židovskou agenturu za to, že poskytovala práci pouze židovské pracovní síle, čímž diskriminovala palestinské Araby a narušovala jejich ekonomický rozvoj.¹³⁵ Tyto organizace byly rovněž kritizovány za to, že otevřeně přiznávaly, že židovské osady byly vystavěny díky židovskému kapitálu, aby mohli Židé do Palestiny imigrovat a usadit se zde, což logicky podle Hope-Simpsona vylučovalo možnost zaměstnání Arabských pracovníků.¹³⁶

Passfieldova Bílá kniha se setkala s opozicí mezi sionisty i mezi některými Brity. Dne 13. února 1931 sepsal britský premiér R. MacDonald dopis Ch. Weizmannovi, který měl Passfieldovu Bílou knihu vysvětlit a zvrátit její antisionistické vyznění. MacDonald v dopise podotýká, že židovská imigrace do Palestiny je stále závazkem britského mandátu, který může být naplněn bez ohrožení zbytku palestinské populace. Weizmann byl v dopise ubezpečen, že

¹³² Bunton, M. 2007. *Colonial Land Policies in Palestine 1917-1936*. New York: Oxford University Press, s. 80-81.

¹³³ Berry, M., Philo, G. 2006. *Israel and Palestine: Competing Histories*. London: Pluto Press, s. 11-12.

¹³⁴ 1930 White Paper. Dostupné z <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/passfield.html>

¹³⁵ 1930 White Paper. Dostupné z <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/passfield.html>

¹³⁶ Yazbak, M. *From Poverty to Revolt: Economic Factors in the Outbreak of the 1936 Rebellion in Palestine*. Middle Eastern Studies, Vol. 36, No. 3, July 2000, pp. 100-101.

nebude bráněno Židům v zisku další palestinské půdy a že britská vláda neplánuje zastavení ani zákaz židovské imigrace, která nadále bude ovlivněna ekonomickými podmínkami a absorpční kapacitou země. V dopise je rovněž zmíněno, že by měla být zorganizována centrální kontrola transakcí související s transfery půdy.¹³⁷

V roce 1931 britská vláda udělila výhody vystěhovaným Arabům v Palestině. Další nepokoje následovaly v roce 1933 během festivalu Nebi Rubin a britská mandátní správa dala svolení k náhradě pro nájemní arabské farmáře.¹³⁸

5.2.4. Ekonomická situace Arabů od 30. let

Od počátku 30. let ekonomická situace v Palestině prokazovala znaky zlepšení, nicméně světová ekonomická situace zůstávala nejistá.¹³⁹ Na straně druhé s rostoucím počtem imigrantů rostly v během 30. let rovněž požadavky po půdě, a proto Arabové usilovali o úplné zastavení jejího prodeje pomocí veřejné kritiky, znesnadnění transferů půdy apod. V r. 1931 proběhla Obecná islámská konference v Jeruzalému, jejíž nejdůležitější rezolucí (týkající se tohoto tématu) bylo založit Islámskou společnost bránící palestinské pozemky před transferem do rukou sionistů, která se setkala s masivní podporou napříč muslimskými zeměmi. Nadále v mešitách a novinách probíhaly proti prodejm půdy protesty. Od listopadu 1934 vedoucí Vrchní muslimské rady muftí Amín al-Husajní osobně navštěvoval místa, o která sionisté usilovali, a vysvětloval jejich majitelům nebezpečí z prodeje půdy. Náboženský aspekt byl posílen v lednu 1935, kdy byla vydána fatva¹⁴⁰ na výběr náboženských pokut na všechny, kdo sionistům půdu prodá nebo bude transferu asistovat. Pro svou věc získali arabští muslimové rovněž arabské křesťany. Ortodoxní biskup I. Qanawati varoval, že osoby angažující se v prodeji půdy sionistům budou považováni za zrádce křesťanství a budou vystaveni možnosti vyloučení z církve.¹⁴¹

Od r. 1930 byl kladen větší důraz na kontrolu násilných odsunů rolníků. V r. 1933 vydal ministr pro kolonie Sir P. Cunliffe-Lister memorandum, ve kterém zdůraznil potřebu podniknout veškeré kroky k zachování nájemních práv v Palestině.¹⁴² Celkově na počátku 30.

¹³⁷ The MacDonald Letter. February 13, 1931. Dostupné z

<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/MacdonaldText.html>

¹³⁸ Liebrich, F. 2005. *Britain's Naval and Political Reaction to the Illegal Immigration of Jews to Palestine, 1945-1948*. Taylor and Francis e-Library, s. 29-30.

¹³⁹ Bunton, M. 2007. *Colonial Land Policies in Palestine 1917-1936*. New York: Oxford University Press, s. 82.

¹⁴⁰ Fatva je v islámu nábožensko-právní stanovisko, které posvěcuje dané jednání.

¹⁴¹ Khoury, G., Méouchy, N., Schad, G., Sluglett P. 2004. *The British and French Mandates in Comparative Perspectives/Les Mandates Français et Anglais Dans Une Perspective Comparative*. Leiden/Boston: Brill, s. 450-452.

¹⁴² Bunton, M. 2007. *Colonial Land Policies in Palestine 1917-1936*. New York: Oxford University Press, s. 56.

let nebyla britská vláda jednotná ohledně formování pozemkové politiky. Pro některé bylo individuální uznání práva fér, pro jiné (zj. příslušníky koloniální administrativy) byla volnější politika rizikem. Tato otázka nebyla v Palestině nikdy pevně stanovena.¹⁴³

Na začátku 30. let vznikaly nové organizace a hnutí vedená mladou arabskou generací, která se snažila konkurovat sionistům.¹⁴⁴ V srpnu 1930 proběhla studentská konference v Acre, na níž byla sepsána rezoluce, ve které požadovali bojkot zahraničního zboží a podporu národních manufaktur. V září 1931 proběhla konference ve městě Nablus, která měla stejné požadavky a navíc zdůraznila, že daně z tohoto zboží jsou užívány k vojenskému potlačení palestinských Arabů.¹⁴⁵

Problém „vysídlených“ arabských nájemníků půdy vážně vzrostl po r. 1931 díky rostoucímu počtu židovských přistěhovalců z Evropy. Do té doby byla britská správa schopna poskytnout Arabům náhradní zdroj obživy, což přestávalo být v jejích silách. Sir A. Wauchope začátkem r. 1932 zdůraznil, že pokračující nárůst vysídlených Arabů začíná být vážným sociálním problémem. Jak zdůraznila již v r. 1929 Shawova komise, vznikala sociální třída velice znepokojených lidí.¹⁴⁶

Roli hrál také další faktor. Díky rostoucí úrovni Palestiny a zpřístupnění lékařské péče Arabům klasala křivka úmrtnosti dětí a prodlužovala se průměrná délka života¹⁴⁷. Výsledkem byl ještě větší růst nezaměstnanosti.¹⁴⁸

V prosinci 1932 proběhla první konference mladých Arabů, jejíž rezoluce volala po podpoře národního průmyslu. V červnu 1933 proběhla v Jeruzalému výstava k podpoře arabské manufaktury a přesvědčení lidí, aby nekupovali sionistické zboží a výrobky. Rovněž se diskutovalo o potřebě rozvoje ekonomické výměny s okolními arabskými státy, v jejichž cestě nestály pouze hranice, ale i celní bariéry. Nacionalističtí Arabové se rovněž snažili všemi způsoby zlepšit ekonomickou situaci rolníků, jelikož ti byli podle nich hlavním „cílem“ osadnické aktivity přichozích sionistů, z čehož plynula jejich chudoba. Pro tyto účely byl vytvořen Národní fond, který se snažil bránit a znovu získat pozemky před a od sionistů. V r. 1934 v Jeruzalému založena Zemědělská banka, jejíž půjčky byly dostupné Židům i Arabům,

¹⁴³Bunton, M. 2007. *Colonial Land Policies in Palestine 1917-1936*. New York: Oxford University Press, s. 100.

¹⁴⁴ V r. 1930 byla založena Arabská banka, která se stala hlavní arabskou finanční a politickou institucí.

¹⁴⁵ Khoury, G., Méouchy, N., Schad, G., Sluglett P. 2004. *The British and French Mandates in Comparative Perspectives/Les Mandates Français et Anglais Dans Une Perspective Comparative*. Leiden/Boston: Brill, s. 449-450.

¹⁴⁶ Yazbak, M. *From Poverty to Revolt: Economic Factors in the Outbreak of the 1936 Rebellion in Palestine*. Middle Eastern Studies, Vol. 36, No. 3, July 2000, pp. 102-103.

¹⁴⁷ V r. 1926 byla průměrná délka dožití arabského muže 37 let, v r. 1944 byla očekávaná průměrná délka dožití 49 let.

¹⁴⁸ Yazbak, M. *From Poverty to Revolt: Economic Factors in the Outbreak of the 1936 Rebellion in Palestine*. Middle Eastern Studies, Vol. 36, No. 3, July 2000, pp. 105-106.

a v r. 1937 Arabská národní banka, jejímž hlavním cílem bylo přidělovat půjčky arabským farmářům. Problémem židovských pozemkových agentur však bylo, že byly jediné, které byly schopny platit za novou půdu nejvyšší možnou cenu, a proto k vysídlování Arabů automaticky přispívaly.¹⁴⁹ Na druhé konferenci mladých Arabů v květnu 1935 byla opět projednávána potřeba zlepšení ekonomické situace.¹⁵⁰

V r. 1933 britská mandátní správa vydala Nařízení ochrany zemědělců, které bylo platné až do ukončení Mandátu a jehož cílem byla důkladnější ochrana nájemníků a poskytnutí náhradního prostoru, pokud budou vyhnáni. Zároveň Ministerstvo pro kolonie v r. 1933 potvrdilo, že právo majitelů půdy ji svobodně prodat zůstává nedotčeno.¹⁵¹

Rapidní ekonomická expanze židovských přistěhovalců a demografický růst znamenaly změny ve vlastnictví půdy, díky čemuž se palestínští Arabové dostávali do nevýhody. Vše vyústilo Velkým arabským povstáním v r. 1936 proti britské politice, která sionisty podporovala. Jejich nevýhodou byla špatná organizace a absolutní odhodlání Britů násilí potlačit.¹⁵²

Situace se pro palestinské Araby zlepšila během druhé světové války¹⁵³, kdy rolníci těžili z vyšších cen zemědělských produktů a kdy Arabové spolupracovali s britskou armádou (především jako dodavatelé potřebného zboží). Po válce byl obnoven požadavek na bojkot sionistického zboží se zapojením okolních arabských států.¹⁵⁴ V r. 1946 v Jeruzalému vznikl Arabský rozvojový projekt, nicméně konkurence mezi touto organizací a Národním fondem vedla k oslabení jejich rozhodnutí. Navíc následné události a vznik Izraele vedly k tomu, že budoucí akce Arabů proti sionistům byly neúspěšné.¹⁵⁵

¹⁴⁹ Bunton, M. 2007. *Colonial Land Policies in Palestine 1917-1936*. New York: Oxford University Press, s. 127.

¹⁵⁰ Khoury, G., Méouchy, N., Schad, G., Sluglett P. 2004. *The British and French Mandates in Comparative Perspectives/Les Mandates Français et Anglais Dans Une Perspective Comparative*. Leiden/Boston: Brill, s. 449-450.

¹⁵¹ Bunton, M. 2007. *Colonial Land Policies in Palestine 1917-1936*. New York: Oxford University Press, s. 84-85.

¹⁵² Karsh, E., Kumaraswamy, P. R. 2003. *Israel, the Hashemites and the Palestinians: The Fateful Triangle*. London: Frank Cass, s. 24-25.

¹⁵³ Na zvýšení ekonomické úrovně Arabů se tehdy podílela skupina al-Istiqlal.

¹⁵⁴ Na začátku r. 1946 se k bojkotu připojila Arabská liga.

¹⁵⁵ Khoury, G., Méouchy, N., Schad, G., Sluglett P. 2004. *The British and French Mandates in Comparative Perspectives/Les Mandates Français et Anglais Dans Une Perspective Comparative*. Leiden/Boston: Brill, s. 454-455.

5.3. Velké arabské povstání a jeho následky

Je nepochybné, že narušení tradiční palestinské zemědělské společnosti bylo urychleno ustavením britské mandátní správy. Cestu komercializaci zemědělství a obchodní buržoazii otevřelo však již pozdní období vlády Osmanské říše. Příliv sionistického kapitálu pouze dokončil proces ekonomických a sociálních změn. Do r. 1935 vznikla masivní vrstva populace vysídlených původních farmářů, kteří nejen, že neměli kam jít, ale ani nemohli sehnat práci v jiném oboru, protože tyto obory byly vyhrazeny sionisty pro sionisty. Chudoba Arabů se prohlubovala a ocitali se v bludném kruhu. Ke konci 20. let do Haify zavítal šejch Izz ad-Dín al-Kassám, arabský nacionalista soucítící s chudými, který si získal velké množství přívrženců. Byl aktivní při nepokojích v r. 1929, kdy prováděl útoky proti britské mandátní správě a proti Židům. V říjnu 1935 byl zastřelen spolu s několika přívrženci britskou policií poblíž města Dženín. Nicméně v dubnu 1936 se jeho stoupenci reorganizovali a zastřelili dva židovské osadníky na cestě mezi městy Tulkarm a Náblus. Odpovědí Židů bylo zabití několika Arabů v Jaffě. Tyto události odstartovaly revoluci známou jako Velké arabské povstání.¹⁵⁶

Původní sporadické konflikty vystřídala v letech 1936 – 1939 dlouhodobá série nepokojů a násilí, známá jako Arabské povstání. Předcházelo zhoršení ekonomické situace v souvislosti s přistěhovalectvím a světovou hospodářskou krizí a následkem bylo zhroucení struktur vystavěných britskou administrativou, a to především ve venkovských oblastech. Rovněž byl vážně narušen ekonomický a politický život země.¹⁵⁷ Soupeřící arabské strany a frakce se sjednotili do Vysoké arabské komise.

Ve fázi od dubna do listopadu 1936 Komise vyzývala k bojkotu židovského zboží, generální stávce a k útokům na židovské osady a britské úřady. Tato fáze nebyla příliš úspěšná. Britové shromáždili 20 tisíc vojáků a do mírových aktivit se zapojily rovněž okolní arabské státy. Sebejistotu sionistů posílilo především tvrdé potlačení nepokojů, ke kterému Británie použili i letecké bombardování. Bylo usmrceno přibližně 5000 Arabů, pár set Židů a přibližně 100 Britů. Dne 7. července 1937 byla povolána Peelova komise, která navrhla rozdělení země na židovský a arabský stát, přičemž města Jeruzalém, Betlém a Jaffa by zůstala pod britskou správou.¹⁵⁸ Pro část sionistů, reprezentovanou Weizmannem a Gurionem, to byla historická příležitost ke vzniku Židovského státu. Arabové a sionisté pod vedením Žabotinského plán odmítli. Imigrace byla radikálně omezena Bílou knihou z r. 1939, díky

¹⁵⁶ Yazbak, M. *From Poverty to Revolt: Economic Factors in the Outbreak of the 1936 Rebellion in Palestine*. Middle Eastern Studies, Vol. 36, No. 3, July 2000, pp. 108-109.

¹⁵⁷ Bunton, M. 2007. *Colonial Land Policies in Palestine 1917-1936*. New York: Oxford University Press, s. 6.

¹⁵⁸ Čejka, M. 2011. *Dějiny moderního Izraele*. Praha: Grada Publishing, a.s., s. 28-29.

čemuž někteří sionisté obviňovali Británii ze spolupráce s nacisty. Reakcí byla vedle ilegální imigrace, sabotáže, bombardování a atentáty sionistických paramilitárních skupin na britské představitele v Palestině. Pozornost sionisté navíc částečně přesunuli od Velké Británie k USA.¹⁵⁹

Důležitou roli ve vypuknutí 13. dubna 1936 nepokojů, jak již bylo zmíněno, hrály ekonomické faktory. Liga národů za vypuknutí povstání částečně obvinila Velkou Británii s tím, že napomohla rozšíření domněnky, že násilím palestinští Arabové docílí zastavení židovského přistěhovalectví.¹⁶⁰ Arabské povstání bylo vedeno muftím s asistencí syrských a iráckých dobrovolníků.

Vzpouza byla potlačena velice brutálně. Zahynulo při ní přibližně 3000 lidí. Britové se obrátili pro pomoc na sionistické osadníky Palestiny, kteří jim poskytovali asistenci. Bylo rekrutováno asi 19 tisíc židovských policistů pro Židovskou pomocnou policii. Britský úředník a sympatizant sionismu Orde Wingate dokonce inicioval vznik protipovstaleckých/protiarabských Speciálních nočních oddílů, což byly v podstatě židovské vraždící gangy. Arabské povstání bylo definitivně potlačeno r. 1939, přičemž Arabové byli odzbrojeni, dezorganizováni a ponecháni bez vůdce.¹⁶¹

V srpnu 1936 došlo k vytvoření další palestinské královské komise, zvané Peelova komise k zjištění příčin nepokojů a vyšetření způsobů, jakým je Mandát Palestina spravován a odstranit případné křivdy páchané na Židech nebo Arabech.

Při vyšetřování Vysoký arabský výbor tvrdil, že ekonomická politika britského Mandátu vede k ekonomické zkáze zemědělců a že vláda sleduje politiku, která je ruší, jelikož je nutí prodávat svoji půdu Židům. Peelova komise doporučila podniknout kroky k ukončení mandátu a rozdělení země na židovský a arabský stát. Rovněž doporučila omezení židovské imigrace na 12 tisíc osob za rok. V únoru roku 1938 následovala Woodheadova komise, která navrhla modifikaci rozdělení země stažením fiskální autonomie z obou případně vzniknuvších států. Arabové okamžitě zavrhlí možnost vzdát se svých fiskálních a ekonomických odpovědností i možnost rozdělení Palestiny.¹⁶²

¹⁵⁹ Berry, M., Philo, G. 2006. *Israel and Palestine: Competing Histories*. London: Pluto Press, s. 15-19.

¹⁶⁰ Report of the Mandates Commission at the League of Nations, C. 330. M. 222. 1937. VI. p. 228.

¹⁶¹ Newsinger, J. 2002. *British Counterinsurgency: from Palestine to Northern Ireland*. Hampshire: Palgrave Macmillan, s. 4.

¹⁶² Liebrich, F. 2005. *Britain's Naval and Political Reaction to the Illegal Immigration of Jews to Palestine, 1945-1948*. Taylor and Francis e-Library, s. 32.

5.4. Bílá kniha 1939

S blížící se druhou světovou válkou byly plány na rozdělení země prozatím opuštěny a nahrazeny Bílou knihou z roku 1939, která byla vyústěním politiky appeasementu, a Ministerstvo pro kolonie jí bylo nadšeno.

Dne 30. srpna 1938 psal C. B. Bateman, úředník britské ambasády v Alexandrii, ve svém dopise siru Lancelotovi Oliphantovi, že „Židé nejsou dnes ničí hrou...Británie by se měla zaměřit na uklidnění Arabů...oni (Židé) čekali na svůj domov 2000 let a mohou čekat dál, dokdu jim nebudeme moci lépe pomoci.“¹⁶³ Britská vláda tuto domněnku pravděpodobně sdílela. Vláda v Bílé knize zdůraznila, že jejím cílem není Palestinu přetvořit na Židovský stát a že by země měla získat samosprávu co nejdříve, jak to podmínky dovolí, tj. přibližně do deseti let. Dále je v knize zdůrazněno, že ačkoliv Británie stále nezná konstituční podobu, jakou by palestinská vláda měla získat, mělo by se jednat o formu, kde budou sdílet autoritu Židé spolu s Araby, a bude nutná její konzultace se Společností národů. Vláda v případě vzniku samostatného palestinského státu pak bude požadovat bezpečný a volný přístup ke svatým místům a ochranu zájmů rozličných náboženských skupin a menšin. Jádrem Bílé knihy spočívá ve věci židovské imigrace do Palestiny. Ta by měla být omezena tím, jak ovlivňuje ekonomickou a politickou situaci v zemi. Bylo odmítnuto okamžité a úplné přistěhovalectví, nicméně: „(...) židovská imigrace během následujících pěti let, pokud to ekonomická kapacita země dovolí (...), bude čítat 75 tisíc osob. (...) Po uplynutí doby pěti let nebude povolena žádná další židovská imigrace, pokud palestinští Arabové nebudou připraveni ji povolit. (...).“¹⁶⁴ Britská vláda se Bílou knihou rovněž zavázala ke kontrole ilegální imigrace a přijetí preventivních kroků. V poslední části Bílé knihy je zmíněn rovněž obchod s půdou, konkrétně omezení transferů půdy palestinských Arabů do rukou židovských přistěhovalců. Stejně tak transfery půdy měly být striktně kontrolovány.¹⁶⁵ Brity vydané Regulace transferu půdy v únoru 1940 Židům povolovaly nakupovat půdu pouze na 5% země.¹⁶⁶ Bílá kniha rovněž navrhla vytvoření nezávislé Palestiny s převážně arabskou populací a silnými komerčními a strategickými vazbami na Británii. Židé byli přesvědčeni, že nová britská politika znamená odmítnutí práva židovského lidu znovu ustavit Národní domovinu v Palestině.¹⁶⁷

¹⁶³ FO 371/21881, E5726/10/31, 30 August 1938. Charles B. Bateman, British Embassy in Alexandria, to Sir Lancelot Oliphant, FO.

¹⁶⁴ 1939 White Paper. *Section II. Immigration*. Dostupné z <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/paper39.html>

¹⁶⁵ 1939 White Paper. Dostupné z <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/paper39.html>

¹⁶⁶ Nachmani, A. 1987. *Great Power Discord in Palestine: the Anglo-American Inquiry into the Problems of European Jewry and Palestine, 1945-1946*. London: Frank Cass Publishers, s. 4-5.

¹⁶⁷ Liebrich, F. 2005. *Britain's Naval and Political Reaction to the Illegal Immigration of Jews to Palestine, 1945-1948*. Taylor and Francis e-Library, s. 36-37.

V souvislosti s britskou politikou appeasementu a obnovenou sebedůvěrou z dojmu možnosti zachování míru se znovu objevila možnost vyřešit palestinskou otázku politickými prostředky. Ze sociálního, politického i náboženského pohledu většina britské střední třídy pohlížela na Židy velice nepříznivě a nutno dodat, že většina britských politiků angažujících se v Palestině pocházela právě ze střední a vyšší střední třídy společnosti. Avšak nejen britští protestanti, ale i britští katolíci se stavěli k sionismu odmítavě.¹⁶⁸

6. VELKÁ BRITÁNIE A PALESTINA V OBDOBÍ 2. SVĚTOVÉ VÁLKY

6.1. Vztahy Velké Británie, Židů a Arabů za 2. světové války

Válečné období bylo charakteristické především britským vynucením Bílé knihy z r. 1939 a z ní plynoucím omezením židovské imigrace. Židům bylo povoleno kupovat a osídlivat půdu v malé oblasti pobřežního pásma mezi Zichron Ja'akovem a Rechovotem. A zatímco Jišuv a Hagana napomáhali ilegální židovské imigraci, britské námořnictvo a arabské policejní složky spolupracovaly při detekci a deportaci těchto uprchlíků.¹⁶⁹

Židovská agentura byla rozhodnuta zvrátit aplikaci Bílé knihy diplomatickými metodami. Dne 10. května 1940 nahradil Chamberlaina v premiérské funkci W. Churchill. Židé požadovali vytvoření Židovské brigády v rámci britské armády, aby se mohli účastnit bojů proti nacistům, jelikož si uvědomovali, že na vítězství Britů nad nacisty závisí jejich budoucnost.¹⁷⁰ Churchill s nimi uzavřel dohodu: vznik židovské brigády bude odložen a vznik arabské Palestiny bude pozastaven. Nicméně celkem asi 32 tisíc palestinských Židů sloužilo v britské armádě. Nasazení byli v Řecku, severní Africe a Itálii. Německá hrozba na Blízkém východě vedla k další změně britské politiky. Dne 15. května 1941 byl formován elitní útvar Palmach, který vzešel z Hagany, a jehož úkolem bylo organizovat odpor proti německým jednotkám Afrika Korps. V r. 1944 byla ustavena Židovská brigáda v rámci britské armády, která byla v následujícím roce nasazena v Itálii.¹⁷¹

Britští stratégové doufali, že omezení židovského přistěhovalectví zabrání obecnému vzplanutí a umožní britským jednotkám bojujícím proti arabskému povstání podpořit obranu Suezského průplavu. Nadšení premiéra Churchilla a pochopení pro sionistické tužby většina

¹⁶⁸ Liebrich, F. 2005. *Britain's Naval and Political Reaction to the Illegal Immigration of Jews to Palestine, 1945-1948*. Taylor and Francis e-Library, s. 15-16.

¹⁶⁹ Blumberg, A. 1998. *The History of State Israel*. Westport, CT: Greenwood Press, s. 60.

¹⁷⁰ Newsinger, J. 2002. *British Counterinsurgency: from Palestine to Northern Ireland*. Hampshire: Palgrave Macmillan, s. 5.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 5.

členů konzervativní vlády, která byla ve funkci od 10. května 1940 do 27. července 1945, nesdílela.¹⁷²

V britských uniformách bojovalo přibližně 136 tisíc židovských dobrovolníků. Britové však odmítali, aby byly vytvořeny palestinské židovské jednotky. Proti tomu intervenoval v červnu 1940 Churchill, který nechápal, proč by Britové měli být nasazeni v Palestině, když byli potřeba na frontě proti Němcům a Italům. Kabinet a vysocí představitelé armády však možnost nasazení palestinských Židů zavrhli. Obávali se, že by jejich militarizace vedla k útokům na Araby a vyřazení Bílé knihy. V r. 1942 Britové poslali 1500 palestinských Židů, známých jako Židovská venkovská speciální policie bojovat s Němci do Libye, jelikož nehrozilo, že by nízký počet vojáků a nasazení mimo Palestinu ohrozil Bílou knihu. Po válce byli tito vojáci začleněni do komanda Palmach a následně do izraelské armády.¹⁷³

V memorandu z 27. dubna 1942, které bylo určené válečnému kabinetu, informoval Churchill své kolegy, že není možné za žádných okolností úplně ukončit židovské přistěhovalectví do Palestiny tak, jak si přála arabská většina. Rovněž navrhl, aby zde v budoucnu vznikl židovský autonomní stát a aby se ze dvou bývalých italských kolonií (Tripolska a Eritreje) staly židovské kolonie případně přidružené k Židovské národní domovině, která v Palestině vznikne.¹⁷⁴

Britové se v prvních letech války soustředili zejména na zabránění porážce a invazi, což se změnilo v polovině r. 1942. Dne 6. srpna byly síly Velké Británie Afrika Korpssem zahrnuty dovnitř do egyptského území a v celé Palestině se ozývaly hlasy volající po nástupu židovských a arabských dobrovolníků. Byly zformovány 3 židovské a 1 arabský prapor.¹⁷⁵

Do r. 1942 začaly polepovat anglo-německé spory na Blízkém východě a Arabové začali dávat svou nespokojenost s britskou politikou a předchozími sliby. Stejně tak Židé v Palestině začali bojovat proti Bílé knize z r. 1939. Již v r. 1943 se Churchill snažil přesvědčit kabinet k opuštění Bílé knihy. V polovině r. 1943 začala britská vláda plánovat novou politikou pro Palestinu a v listopadu přišla s plánem na rozdělení na základě doporučení Peelovy komise. Ten se setkal s velkou nevolí britského Ministerstva zahraničí a britských úředníků na Blízkém východě, jelikož podle nich rozdělení Palestiny by zde poškodilo pozici Británie.¹⁷⁶

¹⁷² Např. ministr zahraničí konzervativního válečného kabinetu A. Eden podle svého tajemníka O. Harveyho „Měl rád Araby a nesnášel Židy.“

¹⁷³ Blumberg, A. 1998. *The History of State Israel*. Westport, CT: Greenwood Press, s. 60-61.

¹⁷⁴ Gilbert, M. 2007. *Churchill a Židé*. Praha: BB/art s.r.o., s. 208.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 208-209.

¹⁷⁶ Nachmani, A. 1987. *Great Power Discord in Palestine: the Anglo-American Inquiry into the Problems of European Jewry and Palestine, 1945-1946*. London: Frank Cass Publishers, s. 4-5.

Na podzim 1942 pronikly na Západ podrobné zprávy o vyhlazování Židů v koncentračních táborech v Polsku. Dne 2. listopadu 1942 Churchill poslal Weizmannovi telegram k výročí Balfourovy deklarace s vyjádřením soustrasti nad židovským utrpením a víry v lepší budoucnost. V zimě pak požádala Židovská agentura, aby mohlo 4500 dětí 500 dospělých Židů z Bulharska odjet do Palestiny přes Turecko. Bulharská vláda však na naléhání Hitlera, který byl v této věci ovlivněn H. Amínem al-Husajním, hranici uzavřela. Dne 17. prosince byla vydána spojenecká deklarace vysílaná z Washingtonu, Londýna a Moskvy (a ke které se přidalo 8 exilových vlád – ČSR, Lucemburska, Řecka, Holandska, Norska, Polska, Jugoslávie a Belgie), ve které byla ostře odsouzena bestiální politika chladnokrevného vyvražďování Židů.¹⁷⁷

V květnu 1943 se konala konference na Bermudách. Vedení se ujala Británie, která souhlasila, že povolí židovským uprchlíkům z Evropy, kteří se dostali na území Španělska pokračovat do severní Afriky ovládané Spojenci. Churchillova iniciativa se prosadila, přesto byl počet uprchlíků, kteří zde našli útočiště, minimální. Navíc kvóty stanovené Bílou knihou zůstávaly nevyužity. Do Palestiny se od 1. dubna 1939 do 31. března 1943 dostalo 41 169 Židů a 33 831 povolení tedy zůstalo nevyužito.¹⁷⁸

Dne 25. října 1943 Churchill uspořádal formální oběd, na který pozval mj. Weizmanna a předsedu labouristů C. Attleeho. Churchill zde naznačil, že poté, co bude Hitlerovo Německo poraženo, hodlá dostat závazkům daným Židům Balfourovou deklarací.¹⁷⁹ Dne 1. listopadu 1943 byla Spojenci vydána Moskevská deklarace inspirovaná Churchillovými myšlenkami. Podle deklarace měli Spojenci sestavit seznam odporných válečných skutků a měli pronásledovat ty, kdo je prováděli a k provádění napomáhali. To mělo jednak odradit od budoucích krutostí a za druhí ujistit Židy, že po válce dojdou spravedlnosti.¹⁸⁰

Dne 30. března 1944 Ben-Gurion a Moše Šaret poslali jménem Židovské agentury britské vládě memorandum, ve kterém žádali vytvoření Židovského státu v Palestině bez rozdělení země. Rovněž žádali o povolení vstupu do Palestiny všem Židům z Evropy okupované nacisty. Nové agresivnější naladění palestinských Židů bylo ještě převýšeno britskou labouristickou stranou, která (stále ještě v opozici) na pravidelném sjezdu prosazovala, aby Arabové byli donuceni opustit Palestinu za jisté kompenzace. Paradoxní

¹⁷⁷ Gilbert, M. 2007. *Churchill a Židé*. Praha: BB/art s.r.o., s. 212-214.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 217.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 221-222.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 219.

proto je, že když labouristé v r. 1945 sestavili vládu, nastavili politiku ještě více nepřátelskou sionismu než její předchůdci.¹⁸¹

Dne 4. července 1944 britské Ministerstvo zahraničí obdrželo informace o koncentračním táboře Osvětim. Když se o povaze tábora dozvěděla Židovská agentura a když členové zjistili, že tam stále probíhá deportace Židů z Maďarska, požádali jednak o bombardování železniční tratě vedoucí z Budapešti do Osvětimi¹⁸² a o vysílání prostřednictvím BBC, aby se dostalo deportacím potřebné publicity. Vysílání z Londýna předložilo pravdu o Osvětimi a varovalo Maďary v jejich jazyce, že pokud budou deportacím napomáhat, budou bráni za válečné zločince.¹⁸³

Dne 19. září oznámilo Ministerstvo války úmysl vytvořit Židovskou brigádní skupinu k aktivnímu operačnímu nasazení. Prvních 5000 dobrovolníků bylo rozděleno do tří praporů a posláno na frontu do Itálie. Celkem bojovalo za války v britských silách 30 tisíc palestinských Židů, ze kterých přibližně 700 padlo.¹⁸⁴

V prosinci r. 1944 Churchill doporučil Weizmannovi, aby se pro svoji věc snažil získat politické kruhy v USA, kde jistě najde větší podporu než v Británii. Dne 7. května 1945 válka skončila kapitulací Německa, budoucnost Palestiny však zůstávala nejistá. Dne 22. května poslal Weizmann dopis Churchillovi s výzvou Židovské agentury na ukončení veškerých omezení stanovených na židovskou imigraci do Palestiny s argumentem, že Bílá kniha prodlužuje utrpení přeživších židovských obětí války. 23. května se však Churchillova vládní koalice rozpadla. Dne 9. června Weizmannovi odpověděl, že se záležitost Palestiny bude řešit až na mírové konferenci Spojenců. Tím Židovskou agenturu pobouřil, jelikož po válce bylo neúnosné, aby Židé dále trpěli své postavení jak v Palestině, tak v Evropě. Při jednání v Postupimi přitom byla palestinská otázka zmíněna pouze okrajově a to v souvislosti s jednáním o bývalých italských koloniích Tripolsku a Kyrenaice, které měly být podle Churchilla svěřeny Židům. Následně Churchill jednání opustil a vrátil se do Británie seznámit se s výsledky voleb z 5. července. Volby vyhráli labouristé a Bevin se ihned poté, co se stal ministrem zahraničí 27. července, postavil proti povolení vstupu 100 tisíc Židů do Palestiny.¹⁸⁵

¹⁸¹ Blumberg, A. 1998. *The History of State Israel*. Westport, CT: Greenwood Press, s. 62-63.

¹⁸² Tento požadavek byl britskou vládou schválen, nicméně nakonec k nim nedošlo, jelikož byly příslušné deportace tři dny poté zastaveny.

¹⁸³ Gilbert, M. 2007. *Churchill a Židé*. Praha: BB/art s.r.o., s. 229-231.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 234-236.

¹⁸⁵ Tamtéž., s. 259-267.

6.2. Biltmorská konference

Sionisté chtěli využít událostí 2. světové války ve svůj prospěch a přesvědčit Británii, aby se vrátila k původním závazkům. Rovněž si začínali uvědomovat váhu USA a především amerických Židů. D. Ben-Gurion zdůrazňoval, že je nutné získat podporu amerického veřejného mínění, tisku, intelektuálů a členů Kongresu, aby získali podporu americké vlády.¹⁸⁶

Od 6. do 11. května 1942 se v New Yorku konala mimořádná sionistická konference (kvůli válce se nemohl konat Sionistický kongres). Sešlo se zde 600 vlivných amerických Židů a 67 zahraničních sionistů včetně Ch. Weizmanna a D. Ben-Guriona. Konference zdůraznila připravenost a touhu palestinských Židů spolupracovat s arabskými sousedy, práva Židů bojovat za ochranu své domoviny pod vlastní vlajkou pod velením Společnosti národů atd. Poslední den konference byl přijat Biltmorský program, ve kterém sionisté požadovali neomezenou židovskou imigraci do Palestiny, která měla podle tohoto programu sloužit jako Židovský Commonwealth. Program volal po naplnění Balfourovy deklarační a odmítl legální a morální platnost Bílé knihy 1939.¹⁸⁷ Program zdůrazňoval naléhavost řešení otázky Židů bez domova a stal se základem pro sionistické snahy až do vzniku Státu Izrael.¹⁸⁸

7. POVÁLEČNÉ OBDOBÍ

7.1. Domácí politická situace

Dne 27. července 1945 byla sestavena labouristická vláda¹⁸⁹ v čele s Clementem Attleem. V žádné zahraničně-politické otázce si labouristé nerozuměli tolik, jako v případě podpory sionismu a vzniku Židovské národní domoviny v Palestině. Již jako opoziční nebo koaliční strana slibovali, že zruší omezení na židovskou imigraci do Palestiny. V roce 1943 na Výroční konferenci Labouristické strany, které se účastnili mimo jiné i C. Attlee nebo E. Bevin, byla schválena rezoluce, která slibovala pokračovat v tradiční labouristické politice a snažit se o vytvoření Židovské národní domoviny v Palestině. Židovské agentuře pak měla být dána autorita využít naplno ekonomické kapacity země včetně rozvoje nerozvinutých částí

¹⁸⁶ Gal, A., Lubelsky, I. *The Disintegration of the British Empire and the Nationalist Cases of India and Israel: A Comparative Analysis*. Israel Affairs. Vol. 14, No. 2, April 2008, pp. 171.

¹⁸⁷ *The Biltmore Program*. May 11, 1942. Dostupné z

<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/biltmore.html>

¹⁸⁸ Goldberg, D. H., Reich, B. 2008. *Historical Dictionary of Israel – 2nd Edition*. Plymouth: The Scarecrow Press, Inc. s. 94-95.

¹⁸⁹ V rámci labouristické vlády bylo zvoleno i 25 Židů, nicméně nebyly důvody k obavám, jelikož v Británii neexistovala prakticky žádná židovská lobby srovnatelná s politickou scénou v USA, kde volby z velké části závisely na početné židovské komunitě. Volby ve Velké Británii proto nikdy nebyly ohroženy řešením palestinské otázky.

země. Rovněž rezoluce zmiňovala povolení Židům vstoupit do země i v takovém počtu, aby se stali do budoucna majoritou a to zvláště v době, kdy vyšla najevo zvěrstva druhé světové války. Téměř všichni členové vyjádřili silnou podporu sionistickému hnutí. Attlee dokonce podporoval rozšíření židovského osídlování Blízkého východu i do Transjordánska.

Výhrady k sionismu měl nový ministr zahraničí Ernest Bevin, který se domníval, že Balfourova deklarace nebrala v úvahu Araby. V praxi tedy byla politika strany a jejích ministrů odlišná a často se v názorech na řešení palestinské otázky neshodli. Celkem bylo různými vládními orgány vytvořeno 8 plánů, jak vůči Mandátu Palestina po válce postupovat. Rozdělení země, vůči kterému Arabové od počátku silně protestovali, bylo téměř jednohlasně zamítnuto, jelikož by poškodilo vztahy s islámským světem. Navíc by znamenalo ukončení Mandátu, ačkoliv se Britové domnívali, že k udržení imperiální bezpečnosti je uchování britské správy nad celou Palestinou zásadní. Dalším plánem bylo pokračovat v politice Bílé knihy. Plán vypracovaný Ministerstvem pro kolonie navrhoval rozdělení Palestiny na autonomní židovskou a arabskou provincii pod britskou správou. Bevin navrhnul vytvoření federální unie složené z židovské oblasti, arabské oblasti a Transjordánska, pod vládou krále Abdulláha (tento plán byl téměř okamžitě stažen).¹⁹⁰

Labouristé i přes své sliby nakonec považovali za důležitější zachovat dobré vztahy s Araby a svoji pozici na Blízkém východě než podporovat „sentimentální“ touhy sionistů. To způsobilo vlnu nevole, zklamání a napětí v rámci Jišuvu. Židovská agentura došla k závěru, že diplomacie nestačí a je třeba ukázat sílu. Její strategie měla tři komponenty. Prvním byla podpora sabotáží a občanské neposlušnosti v Palestině (s minimálními ztrátami na životech). To mělo dokázat, že bezpečí v Palestině je možné zajistit pouze díky spolupráci s Židovskou agenturou. Druhým komponentem nové strategie byla organizace masové ilegální imigrace do Palestiny. Třetí součástí bylo využití sionistické hnutí v USA a nátlak Washingtonu na Londýn. Místo přímé konfrontace s Brity tedy mělo dojít spíše k nátlaku na britskou vládu. Pravdou je, že britská vláda podcenila sílu Jišuvu a nebyla schopna najít politické řešení, což nakonec vedlo k ukončení Mandátu v r. 1948.¹⁹¹

Po vítězství ve volbách během několika dnů od svých závazků upustili. Velká Británie byla po válce oslabená a musela nést břemeno, které přesahovalo její momentální finanční možnosti. Navíc bylo Ministerstvo zahraničí konfrontováno s politikou stále platné Bílé knihy z roku 1939 a nový ministr zahraničí Bevin, který hned zkraje vyjádřil silný antisemitismus

¹⁹⁰ Nachmani, A. 1987. *Great Power Discord in Palestine: the Anglo-American Inquiry into the Problems of European Jewry and Palestine, 1945-1946*. London: Frank Cass Publishers, s.47.

¹⁹¹ Newsinger, J. 2002. *British Counterinsurgency: from Palestine to Northern Ireland*. Hampshire: Palgrave Macmillan, s. 11-12.

převyšující proarabské postoje toryů, neviděl příliš možností, jak tuto politiku změnit bez nutnosti zahrnutí nových vojenských a politických závazků, které si Británie nemohla dovolit. Navíc si britská vláda uvědomovala, že jakékoliv závazky sionistům do budoucna mohou ohrozit britskou pozici na Blízkém východě. Bevin se navíc domníval, že snahy Američanů dosáhnout povolení vstupu 100 tisíc Židů do Palestiny jsou pouze důsledkem toho, že se jich oni sami chtějí zbavit, že také zdůraznil na Labouristické konferenci v roce 1946. Bevin se rozhodl, že se nenechá ve svém jednání v otázce Palestiny ovlivnit humanitárními, právními nebo historickými argumenty.

Vláda byla navíc v letech 1945-6 příliš zaujatá vlastním domácím programem a obavami ze sovětské expanze, že na řešení palestinské otázky nezbýval čas ani finance. Navíc existovalo v rámci britské vlády přesvědčení, že většina přeživších Židů na území Evropy vnímala Palestinu jako přechodné útočiště nebo útočiště poslední instance.¹⁹²

7.2. Židé po válce

Druhá světová válka sionistické hnutí značně ovlivnila. Centrum se přesunulo z Británie do USA, kde bylo možné zmobilizovat masivní veřejnou podporu. Důvodem bylo, že USA byly jednak tradičně protibritské a za druhé se ve velkých městech nacházely početné židovské komunity. Přesun do USA také provázela militarizace hnutí a požadavek okamžité nezávislosti formulovaný v Biltmorově programu z května 1942, podle kterého měla po konci války vzniknout židovská státní suverenity nad celým územím Palestiny.

Po druhé světové válce Británie považovala Palestinu více než dřív za teritorium vitální strategické důležitosti, jelikož poskytovala vojenskou základnu, ze které bylo možno ovládat Blízký východ a zajistit bezpečné dodávky ropy a díky které mohla být odražena sovětská hrozba. Rovněž pouze přítomné britské jednotky mohly zajistit, že u moci v okolních arabských státech setrvají spřátelené vlády. Udržování Mandátu zkrátka poskytovalo Britům jistou míru svobody rozhodování. Problémem však bylo i nadále (a více než před válkou) otázka židovského přistěhovalectví.¹⁹³

Židovští přeživší holocaustu byli do března 1946 stále sdružováni v detenčních táborech a nabývali pocitu, že jsou pro západní demokracie nežádoucí. Zároveň netoužili (navzdory britskému očekávání) obnovovat svoje zdevastované domovy v původních zemích,

¹⁹² Liebrich, F. 2005. *Britain's Naval and Political Reaction to the Illegal Immigration of Jews to Palestine, 1945-1948*. Taylor and Francis e-Library, s. 18-23.

¹⁹³ Newsinger, J. 2002. *British Counterinsurgency: from Palestine to Northern Ireland*. Hampshire: Palgrave Macmillan, s. 32.

a ačkoliv se mnoho z nich stavělo k sionismu chladně, viděli v Palestině šanci začít nový život.¹⁹⁴ V dopise ze září 1947 A. Cunningham, poslední Vysoký komisař pro Palestinu, hlavnímu řediteli Ministerstva pro kolonie G. H. Hallovi zdůraznil, že mnoho faktorů naznačuje tomu, že přirozeně ubude požadavků na imigraci do Palestiny. Mezi těmito faktory zdůraznil například stabilizující se Evropu, aktivní řešení problémů osob bez domova, méně peněz poskytnutých Spojenými státy a zmenšování trhů pro odbyt židovského zboží.¹⁹⁵ Britové proto získali pocit, že palestinskou otázku vyřeší čas a vyčkávání a doufali, že většina Židů se vrátí do původního místa bydliště v (kontinentální) Evropě. Rovněž se jevílo jako možné řešení nárůst arabské populace v Palestině v poměru k Židům, jejichž menšina narostla prostřednictvím imigrace, a sice zvýšením porodnosti a snížením úmrtnosti.¹⁹⁶

7.2.1. Židovský radikalismus

Undergroundová židovská aktivita se v Palestině rozvíjela od vyhlášení Bílé knihy v r. 1939. Díky německé ofenzivě v severní Africe a Egyptě v letech 1940-1 byla nakrátko pozastavena. Po rozhodující porážce německo-italských sil v bitvě u El Alameinu v říjnu 1942 byly tyto aktivity obnoveny. Celkem organizace čítaly asi 56 tisíc členů. Nejvýznamnější byla Hagana (50 tisíc členů), která byla polooficiální vojenskou organizací a spadala pod Židovskou agenturu. Za zmínku stojí rovněž Národní vojenské organizace, Irgun, Bojovníci za svobodu Izraele nebo Sternův gang. Tyto organizace se dostávaly do přímých vojenských střetů s britskou armádou za využití guerillových taktik.¹⁹⁷

V táboře sionistů radikalismus vzniknul kolem revizionisty V. Žabotinského. Jím založená Nová sionistická organizace (1935) usilovala o založení Židovského státu, navýšení (třebaže ilegální) židovské imigrace do Palestiny a militantní opozici britským autoritám. Jeho učení mělo vliv na izraelské strany Herut a Likud. Žabotinský byl rovněž zakladatelem tajné židovské národní paramilitární organizace Irgun (1931).¹⁹⁸

Po smrti Žabotinského se do čela revizionistického hnutí postavil Menachem Begin, o poznání radikálnější mladý aktivista. Begin převzal velitelský post v Irgunu v r. 1943 a byl

¹⁹⁴ Liebrich, F. 2005. *Britain's Naval and Political Reaction to the Illegal Immigration of Jews to Palestine, 1945-1948*. Taylor and Francis e-Library, s. 25.

¹⁹⁵ CO 537/1783, p. 100. 20 September 1947. Letter from High Commissioner A. Cunningham to G.H.Hall, S of S for the Colonies.

¹⁹⁶ Liebrich, F. 2005. *Britain's Naval and Political Reaction to the Illegal Immigration of Jews to Palestine, 1945-1948*. Taylor and Francis e-Library, s. 19-24.

¹⁹⁷ Nachmani, A. 1987. *Great Power Discord in Palestine: the Anglo-American Inquiry into the Problems of European Jewry and Palestine, 1945-1946*. London: Frank Cass Publishers, s.15-16.

¹⁹⁸ Goldberg, D. H., Reich, B. 2008. *Historical Dictionary of Israel – 2nd Edition*. Plymouth: The Scarecrow Press, Inc, s. 252.

pro své undergroundové aktivity vůči britské mandátní správě v čele hledaných osob. Ideologií Irgunu bylo, že jedině ozbrojené židovské složky jsou předpokladem vzniku Židovského státu a že každý Žid má právo vstoupit na území Palestiny. Od organizace Irgun se v r. 1940 odštěpila frakce Lehi (Lohamei Herut Israel, název užívaný příznivci), neboli Sternův gang (název užívaný odpůrci) v čele s Avrahamem Sternem, která byla ultranacionalistickou a částečně teroristickou skupinou.¹⁹⁹ Stern nabízel během druhé světové války Německu výměnou za transfer německých Židů do Palestiny spojenectví proti Britům, jelikož Britové byli touto organizací považováni za hlavního nepřítele sionismu. Po Sternově smrti v r. 1942 se nástupcem stal J. Šamir, budoucí premiér Izraele.

Ke konci války, když začínalo být evidentní, že Britové budou i nadále oponovat židovské imigraci do Palestiny, se také Hagana a Palmach uchýlily k násilí vůči Britům. Dne 1. února 1944 Lehi vyhlásila ozbrojenou revoltu proti Britům za využití teroristických taktik. V létě r. 1944 začala podnikat protibritské akce i mimo Palestinu a v listopadu 1944 jejímu atentátu podlehl britský státník lord Moyne.²⁰⁰ To byl zlomový moment, který podkopal diplomatickou pozici Jišuvu a Churchilla přesvědčil o tom, že není možné jej považovat za spolehlivého spojence. Židovská agentura se snažila disidentské aktivity zastavit. Ben-Gurion vyhlásil tzv. saison, neboli loveckou sezónu (listopad 1944 – únor 1945), během které mělo dojít k potlačení nepokojů proti britské Mandátní správě vyvolaných Irgunem. Akce byla velice úspěšná. Irgun sice existoval i nadále, nicméně jako undergroundové hnutí pod vedením M. Begina.²⁰¹

7.2.2. United resistance movement

Britové byli konfrontováni od října 1945 Židovským hnutím odporu, což byla aliance Irgunu, Hagany a Sternova gangu. Při aktivitách hnutí probíhaly útoky na britské policejní stanice, vojenské základny, letiště atd. Podzemní hnutí bylo velice dobře organizováno a mělo podporu většiny obyvatel Jišuvu.²⁰²

Organizace Irgun a Sternův gang zahájily v Palestině atentáty na představitele britské správy, vojáky a Židy, kteří se jim snažili postavit na odpor, s cílem vyhnat Brity ze země. V únoru 1944 byli v Haifě zabiti 2 policejní důstojníci, v březnu v Tel Avivu 3 policisté a

¹⁹⁹ Goldberg, D. H., Reich, B. 2008. *Historical Dictionary of Israel – 2nd Edition*. Plymouth: The Scarecrow Press, s. 480.

²⁰⁰ Čejka, M. 2005. *Izrael a Palestina*. Brno: Centrum strategických studií, s. 57.

²⁰¹ Newsinger, J. 2002. *British Counterinsurgency: from Palestine to Northern Ireland*. Hampshire: Palgrave Macmillan, s. 9-10.

²⁰² Tamtéž, s. 12-14.

v srpnu téhož roku se Sternův gang pokusil o atentát na vysokého komisaře MacMichaela. Dne 27. září pak Irgun zaútočil současně na 4 policejní stanice a 29. září byl zabit policejní důstojník v Jeruzalému.²⁰³

V červnu 1945 Židovská agentura požadovala po britské vládě vydání 100 tisíc imigračních certifikátů pro přeživší židovské oběti holocaustu v Evropě. Labouristická vláda tento požadavek zamítla, což vyvolalo silnou nevoli v rámci židovských ozbrojených složek.

V říjnu 1945 Palmach zaútočil na internační tábor v Atlitu a osvobodili 208 židovských ilegálních imigrantů. V listopadu t. r. začaly útoky na železnice po celé zemi. Došlo také k potopení několika pobřežních hlídkových lodí. V následujících měsících Hnutí útočilo na britské policejní stanice, stanice pobřežních stráží, letiště a radarové instalace.²⁰⁴

Dne 22. června 1946 Hagana a Irgun zorganizovaly bombový útok na jižní křídlo hotelu Král David v Jeruzalému, při kterém zahynulo 91 lidí (Britů, Arabů i Židů).

7.2.3. Reakce Britů na Židovské hnutí odporu

Do konce r. 1946 proto na území Palestiny setrvalo 100 tisíc britských vojáků (10% britské armády).²⁰⁵ Armáda kvůli navyšování intenzity židovských radikálních aktivit od podzimu 1945 požadovala vojenskou eskalaci, demobilizaci Židovské agentury a odzbrojení jišuvu. Britská vláda takové řešení nepovažovala za vhodné vzhledem k teroristickému způsobu židovského boje (britské jednotky v Palestině nebyly přizpůsobeny ke guerillovému boji) a snažila se najít politické řešení za spolupráce s USA.²⁰⁶

Rovněž Židovská agentura teror jako prostředek k dosažení cílů striktně odmítala. Weizmann si byl vědom, že terorismus zhoršuje vyjednávací pozici s britskou vládou a oddaluje tak vznik Židovského státu. Ve spolupráci s Brity byl zahájen tzv. saison, neboli Sezóna, kdy Hagana pomohla zajistit Britům zatčení 300 příslušníků Irgunu a Sternova gangu. 251 z těchto osob bylo následně deportováno do internačních táborů v Eritreji nebo Súdánu. Těžkou zkouškou bylo zavraždění Churchillova blízkého přítele lorda Moyna v Káhiře, o kterém byli Židé přesvědčeni, že se staví proti sionismu. Atentátníci E. Bet Curi a E. Hakim byli postaveni před soud a popraveni.²⁰⁷

²⁰³ Gilbert, M. 2007. *Churchill a Židé*. Praha: BB/art s.r.o., s. 239-240.

²⁰⁴ Jewish Virtual Library: *Jewish Defense Organizations: The Jewish Resistance Movement*. Dostupné z <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/resist.html>

²⁰⁵ Během následujícího roku po konci druhé světové války bylo na území Palestiny 184 britských vojáků zabit a 371 zraněno

²⁰⁶ Nachmani, A. 1987. *Great Power Discord in Palestine: the Anglo-American Inquiry into the Problems of European Jewry and Palestine, 1945-1946*. London: Frank Cass Publishers, s.16-18.

²⁰⁷ Gilbert, M. 2007. *Churchill a Židé*. Praha: BB/art s.r.o., s. 243-248.

Britská armáda používala jako odpověď trestné expedice, nájezdy skrz rebelská území, dělostřelectvo, bombardování, ničení vesnic, plodin, vyvražďování dobytka a věšení zadržených rebelů. Taková doktrína byla však nevhodná v boji proti terorismu a guerillovým taktikám, jelikož zasáhla civilní obyvatelstvo a skutečný efekt měla minimální. Problémem Britů byl rovněž nedostatek zpravodajských služeb a informací o undergroundových hnutích. Britové se tak dostali do defenzivy.

Zvrat situace nastal 29. června 1946 po zahájení operace Agatha, při které sice Hagana utrpěla škody, nicméně vojenská kapacity Lehi a Irgunu zůstala téměř nedotčena, což se potvrdilo 22. července t. r., kdy Irgun provedl bombový útok na hotel Král David. Odpovědí Britů byla operace Žralok, při které prováděli domovní kontroly v Tel Avivu a prověřovali všechny dospělé osoby. Nasazeno bylo 17 tisíc britských vojáků a výsledkem bylo zadržení 787 (většinou nevinných) osob. Úspěchem bylo zadržení vůdce Lehi J. Shamira seržantem CID T. G. Martinem, který byl o dva měsíce později Lehi zastřelen. Židovská agentura ztrácela nad situací kontrolu. Konflikt Židů s Brity eskaloval a významně ohrožoval celý Jišuv a jeho schopnost vést nadcházející válku s Araby.²⁰⁸

Od ledna 1947 byla v platnosti operace Polly. Cílem operace bylo evakuovat z Palestiny rodiny a postradatelné osoby. Útoky židovských undergroundových skupin pokračovaly. Dne 2. března 1947 proto generálporučík G. MacMillan uvedl v platnost operaci Elephant, při které bylo vyhlášeno stanné právo v Tel Avivu a v židovských částech Jeruzaléma. Guerillové akce přesto pokračovaly a stanné právo bylo pro svou neudržitelnost po dvou měsících zrušeno. Začínalo být jasné, že vojenské akce nejsou řešením. Dne 31. března 1947 zasadil Irgun Britům další ránu a ponížení vyhozením ropných rafinérií v Haifě do povětří.²⁰⁹

Posledním pokusem postavit se židovským radikálům působícím v podzemí a zlepšit situaci palestinské policie bylo zřízení tajných speciálních mobilních protiteroristických jednotek, které měly v židovských oblastech Palestiny vést válku s teroristy. Vznikly dvě jednotky. Jedna byla řízená R. Farranem, druhá A. MacGregorem. Jednotkám však opět chyběl propracovaný zpravodajský servis, znalci hebrejštiny a celkově operace přišla příliš pozdě a její efekt byl tedy marginální.²¹⁰

²⁰⁸ Newsinger, J. 2002. *British Counterinsurgency: from Palestine to Northern Ireland*. Hampshire: Palgrave Macmillan, s. 19-22.

²⁰⁹ Tamtéž, s. 25-26.

²¹⁰ Tamtéž, s. 27-28.

7.2.4. Ilegální imigrace Židů do Palestiny

Během války bylo 6 milionů Židů zabito nacisty, z toho asi polovina polských Židů. Z přeživších v Evropě asi 10% (400 tisíc) byli buď uprchlíci, nebo lidé bez domova v rámci svého vlastního státu.²¹¹ Sionističtí představitelé zdůrazňovali životní důležitost toho, aby se Palestina stala útočištěm Židů, kteří přežili holocaust, jelikož pouze Palestina představovala podle nich možnost jak znovu důstojně žít a předejít tomu, aby se stali znovu terčem evropského antisemitismu. Rovněž si byli vědomi toho, že západoevropské státy o jejich přijetí nestojí, jelikož byli udržováni v táborech pro uprchlíky většinou na území východní Evropy. Podle zprávy Hebrejské vyšetřovací komise z r. 1946 96,8% uprchlíků umístěných v táborech pro uprchlíky toužilo odejít do Palestiny a velice mizivé procento se chtělo navrátit do původních domovů.²¹² Poválečná britská vláda se však rozhodla pokračovat v anti-imigrační politice a byla připravena k použití námořních sil k zajištění souladu s restrikcemi Bílé knihy z roku 1939.

Židovská agentura byla hlavním organizátorem snah dostat evropské Židy do Palestiny. Založila organizaci *Bricha* (Únik), která směřovala evropské Židy do americké zóny Německa, kde pak mohli vyvíjet tlak na americkou vládu, aby jim pomohla dostat se do Palestiny. Tito imigranti byli následně směřováni do italských a francouzských přístavů, odkud měli být přepraveni do Palestiny. Jednotky Židovské brigády v britské armádě umístěné v Itálii a severozápadní Evropě v těchto tajných akcích hrály rovněž významnou roli.²¹³

Do června 1946 se asi 87 tisíc Židů nacházelo v 433 amerických táborech na území Německa a Rakouska, zatímco v britských táborech bylo umístěno „pouze“ 21 200 Židů. Washington tento fakt vnímal jako nespravedlivou a těžkou finanční zátěž. Sionisté si tuto situaci uvědomovali a snažili se ji udržet, jelikož tak vznikala naděje, že vytvoří dostatečný tlak na americkou vládu, která jim pomůže v jejich cíli – imigraci do Palestiny. Americká vláda chtěla situaci rovněž řešit a brzy začala spolupracovat s Židovskou agenturou.²¹⁴

Britské ministerstvo zahraničí zastávalo rozdílnou politiku. Podle něj nebyla k rehabilitaci obětí holocaustu imigrace do Palestiny nutná a životní podmínky Židů byly podle Britů srovnatelné s životními podmínkami ostatních Evropanů zasažených válkou. Předseda Uprchlíckého oddělení Ministerstva zahraničí G. Randall prohlásil, že neexistuje

²¹¹ Nachmani, A. 1987. *Great Power Discord in Palestine: the Anglo-American Inquiry into the Problems of European Jewry and Palestine, 1945-1946*. London: Frank Cass Publishers, s.6-7.

²¹² Berry, M., Philo, G. 2006. *Israel and Palestine: Competing Histories*. London: Pluto Press, s. 20-21.

²¹³ Nachmani, A. 1987. *Great Power Discord in Palestine: the Anglo-American Inquiry into the Problems of European Jewry and Palestine, 1945-1946*. London: Frank Cass Publishers, s. 9-10

²¹⁴ Tamtéž, s. 13-14.

důkaz, že by nové poválečné vlády v Polsku nebo jiných státech střední či východní Evropy byly protižidovské nebo Židy nějakým způsobem diskriminovaly.²¹⁵ Britové se snažili Židy odradit od migrace do západní Evropy a registrovat všechny, kteří se již nacházeli v britské zóně. Avšak brzy začalo být jasné i britské vládě, že většina Židů touží odejít do Palestiny a vnímá tuto možnost jako nápravu válečných událostí a snažila se této možnosti zabránit, např. prodloužením existence táborů pro vysídlené osoby. Rovněž se snažili zabránit přílivu příliš mnoha židovských uprchlíků do Británie. Ministr zahraničí Bevin navrhoval, aby ti, co se na území Británie dostanou, byli vyškoleni v zemědělství, aby jich příliš mnoho nebylo zapojeno do obchodu. To byla politika britské vlády za války²¹⁶ a zůstala jí i po válce.²¹⁷

Imigrační kvóty do Palestiny setrvaly podle Bílé knihy na vydání imigračních certifikátů 1500 osobám za měsíc, což zapříčinilo nárůst ilegální migrace, což dokládají oficiální údaje. Na konci války žilo v Palestině asi 600 tisíc Židů. Do založení Státu Izrael v květnu 1948 toto číslo narostlo o 120 tisíc osob. Z toho 50 tisíc vstoupilo do Palestiny legálně, zatímco zbylých 70 tisíc na asi 65 ilegálních lodích. Přitom hrozba ilegálního chování byla pro britskou vládu enormní. Museli totiž bojovat nejen proti ní, ale zároveň řešit zhoršující se vztahy s nespokojenými palestinskými Araby, což bylo pro pozici Británie na Blízkém východě zásadním problémem.²¹⁸ Každá ilegální loď, které se podařilo připlout ke břehům Palestiny, znamenala vojenské střety mezi Brity, imigranty (mezi nimiž se nacházely ženy a děti) a palestinskými Židy.

Bílá kniha z května 1939 omezila přistěhovalectví na 75 tisíc Židů během pěti let. Toto období tedy skončilo rokem 1944, nicméně Británie se rozhodla dobu trvání prodloužit, dokud nebude kvóta naplněna. Sionisté však odmítli britský návrh 1500 víz měsíčně za dobu trvání platnosti Bílé knihy a požadovali, aby mohlo 100 tisíc Židů bez domova okamžitě vstoupit na území Palestiny. Když se ani po nástupu labouristů nedočkali změny imigrační politiky, řešili problém cestou ilegální migrace a nátlakem na americkou vládu.²¹⁹

Neoprávněná migrace byla obnovena prakticky okamžitě po konci války v létě r. 1945 a trvala bez přestávký tři roky. Celkem se o převoz ilegálních imigrantů pokusilo 65 lodí

²¹⁵Nachmani, A. 1987. *Great Power Discord in Palestine: the Anglo-American Inquiry into the Problems of European Jewry and Palestine, 1945-1946*. London: Frank Cass Publishers, s. 10.

²¹⁶ V r. 1939 žilo v Británii asi 340 tisíc Židů a toto číslo do r. 1946 vzrostlo pouze na 350 tisíc osob.

²¹⁷ Nachmani, A. 1987. *Great Power Discord in Palestine: the Anglo-American Inquiry into the Problems of European Jewry and Palestine, 1945-1946*. London: Frank Cass Publishers, s. 12-13.

²¹⁸ Tamtéž, s. 14.

²¹⁹ Kochavi, A. J. *The Struggle against Jewish Immigration to Palestine*. Middle Eastern Studies Vol. 34, No. 3, July 1998, pp. 146.

se 70 tisíci uprchlíky.²²⁰ Podle Teddyho Kollka²²¹ byla ilegální židovská imigrace do Palestiny a problémy z ní pro Brity plynoucí jedním z hlavních důvodů, proč se britská vláda rozhodla opustit Palestinu a převést zodpovědnost na OSN.

7.2.5. Boj proti ilegální imigraci do Palestiny

Královské námořnictvo a letectvo operovalo podél 120 mil palestinského pobřeží za využití jednoho křižníku a kolem šesti torpédoborců. Zadržení ilegálních imigrantů probíhalo buď na území Palestiny, nebo na Kypru. Britská vláda byla za svoji politiku vůči ilegálním imigrantům kritizována po celém světě, díky čemuž se jí nedostalo žádné podpory nebo spolupráce.

Válka proti ilegální imigraci Židů do Palestiny byla organizována palestinskou sekcí koloniálního a zahraničního ministerstva a podporována reprezentanty námořnictva, Ministerstvem války, tajnými službami a právními poradci těchto oddělení. Jejich rozhodnutí byla uváděna v realitu výkonnými agenturami jako Palestinská mandátní vláda a britské ozbrojené složky, armádou Palestiny, Královským námořnictvem a letectvem ve Středozemním moři.²²² Je nutné si uvědomit, že královské námořnictvo bylo po konci války značně oslabeno a nadále redukováno.

S vypuknutím druhé světové války se začala zdát Bílá kniha z roku 1939 nedostatečnou, pokud šlo o anti-imigrační politiku. Ve speciální příloze v *The Palestine Gazette*²²³ č. 1062 z 9. prosince 1940, která byla autorizovaná vysokým komisařem pro Palestinu, byla nařízena deportace imigrantů, kteří překročili vstupní regulace ze všech území pod kontrolou Jeho výsosti v Palestině. Z právního hlediska nebyl status těchto lidí jasný. Ve většině částí této speciální přílohy byli nazýváni zadrženými osobami, ale v některých částech rovněž internovanými osobami. Židovská agentura publikaci odsoudila jako odporující mandátu Společnosti národů.²²⁴

Ilegální imigrace byla velice brzy po konci války obnovena. Sekce č. 112 Bezpečnostních regulací britské vlády z r. 1945 dává Vysokému komisaři pro Palestinu moc požadovat, aby jakákoliv osoba opustila nebo se zdržela vstupu na území země. Rovněž každá

²²⁰ Liebrich, F. 2005. *Britain's Naval and Political Reaction to the Illegal Immigration of Jews to Palestine, 1945-1948*. Taylor and Francis e-Library, s. 241.

²²¹ Teddy Kolek (1911-2007) byl starostou Jeruzaléma v letech 1965-1993.

²²² Liebrich, F. 2005. *Britain's Naval and Political Reaction to the Illegal Immigration of Jews to Palestine, 1945-1948*. Taylor and Francis e-Library, s. 239-240.

²²³ Oficiální vládní noviny v Palestině vycházející od r. 1932 do r. 1948.

²²⁴ Liebrich, F. 2005. *Britain's Naval and Political Reaction to the Illegal Immigration of Jews to Palestine, 1945-1948*. Taylor and Francis e-Library, s. 135.

osoba, pro kterou byla nařízena deportace, by měla být držena ve vyšetřovací vazbě po dobu čekání na deportaci.²²⁵ Na konci druhé světové války měla britská vláda tři možnosti, jak ve věci židovské imigrace do Palestiny pokračovat: udržet v platnosti Bílou knihu v r. 1939, konzultovat s palestinskými Araby židovskou imigraci na bázi 1500 osob měsíčně nebo přidělení 1500 víz měsíčně bez konzultace. V září 1945 bylo Palestinským výborem doporučeno pokračovat v aplikaci Bílé knihy. Rovněž britští reprezentanti v arabských zemích britskou vládu varovali, že pokračování v imigraci bez konzultace a schválení palestinských Arabů vyvolá vlnu nepřátelství v arabských zemích a zdůrazňovali, že Blízký východ je pro Británii to, co pro Rusko Balkán nebo Jižní Amerika pro USA, a proto by tento faktor neměla brát na lehkou váhu.²²⁶

K odstrašení případných ilegálních imigrantů se Britové pokoušeli zabránit přístupu těchto Židů do tradičních zemí, kde mohlo dojít k jejich nalodění. Když tyto pokusy selhaly, snažili se zabránit vyplutí lodí s ilegálními imigranty na palubě a jejich doplutí a vylodění v Palestině. Program represí proti těmto imigrantům byl navržen pro-arabskými politiky jako generál Edward Spears²²⁷ v lednu 1946 a přijat labouristickou vádou. Tento program reflektoval názory větší části britské elity. Sionisté požadovali povolení vstupu 100 tisíci Židům do Palestiny za rok během deseti let, díky čemuž by Židé byli majoritní složkou palestinské společnosti, jelikož v roce 1946 žilo v Palestině 1 250 000 Arabů. To bylo pro britskou vládu, která chtěla uchovat arabskou převahu, nepřijatelné. Rovněž vláda označila za nespravedlivé, nemorální a nedemokratické přeměnit svévolně arabskou většinu na židovskou většinu a porušit závazky Bílé knihy z roku 1939. Další námitkou byl demografický faktor, a sice že porodnost palestinských Arabů je mnohem vyšší než palestinských Židů a udržovat dlouhodobě židovskou většinu pomocí imigrace je neudržitelné.²²⁸ Je nutné zdůraznit, že probíhala rovněž arabské imigrace na území Palestiny, nicméně ta byla Brity povětšinou času trvání Mandátu podceňována a přehlížena.²²⁹ Na setkání Kabinetu 25. července však byla myšlenka zastavení imigrace odmítnuta a deportování ilegálních imigrantů ani nebyla diskutována. Na dalším setkání 1. srpna 1946 Attlee vyjádřil obavy z možných incidentů, které by následovaly po deportaci ilegálních imigrantů a že by tyto incidenty ztrapnily

²²⁵ *The Defence (Emergency) regulations, 1945*. Dostupné z <http://nolegalfrontiers.org/military-orders/mil02?lang=en>

²²⁶ Kochavi, A. J. *The Struggle against Jewish Immigration to Palestine*. Middle Eastern Studies Vol. 34, No. 3, July 1998, pp. 147.

²²⁷ Edward Spears (1886-1974) byl britským ambasadorem pro země Levantu během anglo - francouzského konfliktu o Sýrii a Libanon.

²²⁸ Liebrich, F. 2005. *Britain's Naval and Political Reaction to the Illegal Immigration of Jews to Palestine, 1945-1948*. Taylor and Francis e-Library, s. 24-25.

²²⁹ Tamtéž, s. 27.

britskou vládu, nicméně striktně tuto variantu neodmítl. Vysoký komisař v Palestině Cunningham nadále vyvíjel na vládu nátlak, aby se rozhodla pro deportaci, a proto vláda nařídila vrchnímu veliteli na Blízkém východě, aby připravil plány na deportaci na Kypr. Formální rozhodnutí deportovat Židy na Kypr bylo vyneseno 7. srpna 1946 s tím, že se jedná o jediné řešení, jak předejít současně válce s Araby a Židy. V té době se nacházelo v táboru zadržující ilegální imigranty (Atlit) 2252 osob a 2232 osob bylo drženo palubě lodi v přístavu v Haifě, dalších 2500 imigrantů bylo na cestě do Palestiny.²³⁰

Od 9. září do 2. října probíhala v Londýně konference pouze se zástupci arabských států, kteří mj. požadovali ukončení Mandátu, vytvoření Palestiny jako nezávislého státu a okamžité ukončení židovské imigrace, což pro britskou stranu bylo nepřijatelné. Jediný ústupek, ke kterému Britové byli ochotni přistoupit, bylo přidělení poloviny měsíční kvóty imigračních certifikátů imigrantům zadržovaným na Kypru.²³¹ Rada Ligy arabských států 28. listopadu 1946 rozhodla, že pokračování židovského přistěhovalectví do Palestiny představuje porušení závazků daných britskou vládou r. 1939 Bílou knihou a ohrožuje mír na Blízkém východě. Pro Ligu představovala veškerá imigrace do Palestiny (včetně té Brity povolené) ilegální jednání a všechny osoby měly být poslány zpět do svých původních domovů. Od 27. ledna do 13. února 1947 v Londýně probíhala paralelní jednání s Araby a sionisty. Rozpory se jevily být nepřekonatelné a jedním z největších byla imigrace. Británie navrhla tzv. Bevinův plán pro řešení palestinské otázky, který zahrnoval pětileté období poručnictví, na jehož konci by byl ustaven stát se zaručenou arabskou většinou. Plán kombinoval provinční autonomii, preferovanou Brity, s arabským požadavkem na jednotný stát. Dále hovořil o imigraci 96 tisíc Židů do Palestiny během dvou let. Arabové i Židé plán odmítli, protože se domnívali, že povede k rozdělení země na židovský a arabský stát. Rovněž odmítli navrhovanou imigraci. Sionisté proto, že by Židy v zemi nadále udržoval jako minoritu a protože chtěli vznik samostatného Židovského státu. Na setkání vlády se Britové 14. února se proto Britové dohodli, že předají otázku Palestiny do rukou OSN, nicméně prozatím se mandátní správy nevzdali.²³²

V srpnu 1947 M. R. Wright z Oficiální komise pro židovskou ilegální imigraci napsal zprávu, ve které zmiňuje alternativní destinace pro židovské přistěhovalectví, a to britská část Německa a jednotlivé země Britského impéria (Severní Irsko, Gambie, Sierra Leone, Zlaté pobřeží, Nigérie, Svaté Helena, Západní Indie, Britská Guayana, Malta, Gibraltar, Východní

²³⁰ Kochavi, A. J. *The Struggle against Jewish Immigration to Palestine*. Middle Eastern Studies Vol. 34, No. 3, July 1998, pp. 155-156.

²³¹ Tamtéž, pp. 158-159.

²³² Tamtéž, pp. 158-160.

Afrika, Mauricius a Keňa), nicméně všechny tyto alternativy byly zavrhnuty s tím, že nejsou schopny přijmout takové množství lidí.²³³

Nejznámější střet mezi Brity a sionisty týkající se ilegální imigrace proběhl ohledně případu *President Warfield*, spíše známý jako *Exodus 1947*. Loď připlula z Marseilles do Porto Venere 24. dubna 1947 a potvrdila novou strategii Mossadu o přepravě velkých lodí, protože byla schopná převést 4000 až 5000 tisíc pasažérů. Loď připlula do Itálie v době, kdy UNSCOP vyšetřovala problém s ilegálními imigranty a OSN vyzvala všechny členy k boji proti ilegální imigraci.²³⁴ Loď *Exodus* vyplula s 4554 ilegálními imigranty ze Sète ve Francii 11. června 1947, přičemž francouzská vláda povolila doplnit potřebný náklad na svém území. Asi po třech týdnech od vyplutí lodi Bevin uznal, že jeho nařízení k návratu lodi bylo neúspěšné. Dne 20. září 1947 britská vláda rozhodla o evakuaci z Palestiny v reakci na plán OSN z 31. srpna 1947 na rozdělení Palestiny.²³⁵

7.2.6. Zadržování ilegálních imigrantů na Kypru

Dne 13. srpna 1946 Londýn zveřejnil novou politiku deportace ilegálních přistěhovalců na Kypr. Prohlášení kritizovalo pokusy o ilegální přistěhovalectví, které zhoršovalo situaci mezi Araby a Židy a navíc někteří z těchto imigrantů vstupovali do teroristických organizací v Palestině. Ilegálové měli být drženi na Kypru neomezenou dobu, do vyřešení situace.²³⁶ V prohlášení dala Británie najevo, že s uprchlíky soucítí, ale nemůže ilegální činy podporovat, nicméně neuvedla, jaký má toto rozhodnutí právní podklad. Toto prohlášení bylo provedeno současně v několika zemích 13. srpna v Paříži, Washingtonu, Káhiře, Bagdádu, Bejrútu a Jeddě. K Dodatku č. 2 k *The Cyprus Gazette* č. 3255 z 13. srpna 1946 byl vydán zákon, který zaopatřil zadržení určitých lidí v určitých případech. Zákon byl pojmenován *The Detention (Illegal Immigrants) Law* a byl podepsán C. C. Wooleyem, guvernérem a vrchním velitelem pro kolonii Kypr. Ilegální imigranti byli v tomto zákoně definováni jako osoby, které mají v úmyslu vstoupit na území Palestiny navzdory Palestinskému imigračnímu nařízení z roku 1941 a podobných dokumentů. Zákon měl být sice dočasný, ale udržován v platnosti, dokud bude potřeba udržovat uprchlíky na Kypru. Zadržené osoby měly být pod vojenským dozorem. Zákon vešel v platnost 13. srpna 1946.

²³³ Liebrich, F. 2005. *Britain's Naval and Political Reaction to the Illegal Immigration of Jews to Palestine, 1945-1948*. Taylor and Francis e-Library, s. 39.

²³⁴ Tamtéž, s. 64.

²³⁵ Kochavi, A. J. *The Struggle against Jewish Immigration to Palestine*. Middle Eastern Studies Vol. 34, No. 3, July 1998, pp. 161.

²³⁶ Tamtéž, pp. 156.

Židovská agentura ani jiné židovské organizace tedy neměly možnost vyzývat legálnost kyperských detenčních táborů.²³⁷

Židé nicméně vedli právní boje o téměř každou loď s ilegálními imigranty. Nutno podotknout, že v žádném ze soudně vedených sporů Židé nevyhráli. V případě lodi Lohita, která byla zachycena 26. listopadu 1946. Židovští právníci uvedli Vrchnímu soudu v Jeruzalémě seznam 1941 osob z celkového počtu 3845 osob s tím, že dané zadržení bylo chybné s tím, že neměli být zadržováni na tzv. vězeňské lodi, jelikož jakmile loď opustila vody Palestiny pod britskou vlajkou, daný zákon se na něj nevztahoval a jejich zadržení tedy nebylo legální.²³⁸ Dalším incidentem byl případ lodi Asya, která byla zadržena 27. března 1946, která vezla 733 polských Židů bez patných dokumentů, opravňujících ke vstupu na území Palestiny. Všechny osoby byly drženy na lodi v teritoriálních vodách Palestiny a nebyla jim uznána tzv. svoboda otevřeného moře, ke které se stěžovatelé dovolávali, jelikož loď Asaya nesplňovala potřebné podmínky.²³⁹

Měsíční náklady udržování táborů na Kypru byly přibližně 95 tisíc liber pro přibližně 15 tisíc osob a byly účtovány palestinské vládě. Celkové náklady na jejich udržování činily 5 185000 liber a jejich účtování palestinské vládě bylo kritizováno sympatizanty Arabů v parlamentu. Toto nastavení se ale celkově jevilo jako spravedlivé, jelikož Židé platili 75-80% daní v Palestině. Za vojenský dohled byly odpovědny britské jednotky.²⁴⁰ Celkem bylo v táborech zadržováno 52 221 ilegálních židovských imigrantů z 39 lodí v období od 13. srpna 1946 do 10. února 1949. Celkem vzniklo pět táborů poblíž vesnice Caraolos blízko pobřeží Středozemního moře, čtyři tábory poblíž Xylotimbou a dva poblíž Dhekelia. Nutno podotknout, že internační tábory nelze přirovnávat ke koncentračním táborům z druhé světové války. Britové z větší části zachovávali k zadrženým osobám humánní přístup (což nelze říci o palestinské policii, která byla k ilegálním imigrantům značně nepřátelská). Lidé zde netrpěli neustálým stavem úzkosti, nebyli fyzicky ohrožováni, netrpěli hladem a nemuseli se obávat o svou budoucnost na svobodě. Bylo zde uzavřeno přibližně 2500 sňatků a narodilo se asi 2200 dětí. Tábory byly neplánovaným historickým jevem.²⁴¹ S ukončením Mandátu Británie nadále nenesla odpovědnost nad prevencí vstupu zde zadržovaných Židů do Palestiny a 12. května 1948 kyperská vláda vydala prohlášení, že jakmile Židovská agentura nachystá převoz, zadržované osoby propustí. Britská vláda se přikláněla k tomu, aby osoby ve věku vojenské

²³⁷ Liebrich, F. 2005. *Britain's Naval and Political Reaction to the Illegal Immigration of Jews to Palestine, 1945-1948*. Taylor and Francis e-Library, s. 137-139.

²³⁸ Tamtéž, s. 140-141.

²³⁹ Tamtéž, s. 141-143.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 145-146.

²⁴¹ Tamtéž, s. 147.

služby dále zadrženy, jelikož byl nový stát nepřátelský k britským zaměstnancům a navýšení izraelských vojáků by situaci nadále zhoršovalo. Boj britské vlády proti ilegální židovské imigraci skončil 18. ledna 1949 prohlášením ministra zahraničí E. Bevina, ve kterém konstatoval, že vyjednávání o příměří mezi Izraelem a Egyptem posílí bezpečnost na Blízkém východě, a je proto možné propustit z internačních táborů již všechny osoby. Právní procedury byly Izraelem však započaty s předstihem již v září 1948.²⁴²

7.2.7. (Ne)spolupráce Británie v boji proti ilegální imigraci s evropskými zeměmi

Britská vláda byla nucena bojovat nejen proti ilegální židovské imigraci do Palestiny, ale i proti její finanční, logistické a morální podpoře ze strany některých evropských států a ze strany USA.

Díky politickým a logistickým podmínkám se ihned po konci druhé světové války stala hlavní základnou pro ilegální migraci Itálie. Itálie byla první zemí osvobozenou za války spojenci a židovsko-palestinskými vojáky. Sedm z osmi lodí, které byly naloženy v posledních čtyřech měsících roku 1945, vypluly z Itálie (pouze jedna z Řecka). Během roku 1946 italská vláda sice ústně podporovala spolupráci s Brity na boji proti ilegální imigraci, nicméně poskytovala velice neefektivní asistenci. Země disponovala loděmi Nettuno, Pietro a Daslia, které všechny podnikly několik úspěšných cest do Palestiny. Během zimy 1946-7 sice nastala čtyřměsíční pauza, nicméně po ní následovalo vypravení lodi s ilegálními imigranty Susannah z Metaponta. Opětovné zahájení těchto aktivy bylo v souladu s důležitými změnami v italské politice, které plynuly ze zhoršující se situace mezi USA a Sovětským svazem, končící spolupráce mezi italskými anti-fašistickými stranami a především ze zhoršující se pozice a problémů Británie v Palestině. Dne 31. října 1946 pak jednotky Irgunu zaútočily na britskou ambasádu v Římě. Útok měl na svědomí zhoršení pozice ilegálních imigračních aktivit v Itálii a byl velkým problémem pro postavení mainstreamových sionistů v očích veřejnosti.

Dne 10. února 1947 byla podepsána mírová smlouva Itálie se spojenci druhé světové války, díky které byla do září t. r. ukončena okupace země a zároveň měla na svědomí ztrátu efektivity moci jakýkoliv britských nátlaků týkajících se ilegální židovské imigrace. Itálii byla opět dána schopnost řídit svobodně svoji vlastní politiku. Vláda si nicméně byla vědoma, že benevolentní humanitární politika, kterou přijala okamžitě po konci války, není nadále udržitelná a že musí brát v potaz protikladné zájmy velmocí. Rozhovory Británie s Itálií

²⁴²Liebrich, F. 2005. *Britain's Naval and Political Reaction to the Illegal Immigration of Jews to Palestine, 1945-1948*. Taylor and Francis e-Library, s. 150-152.

ohledně vstupu ilegálního imigrantů na území Itálie byly zintenzivněny na začátku roku 1947 kvůli strachu z infiltrace Irgunu mezi uprchlíky. Nicméně během celého roku Itálie zůstávala hlavním průchodem uprchlíků z Evropy. Británie povolila opustit Itálii 750 židovským uprchlíkům měsíčně, nicméně taková politika činila téměř nemožným vyprázdnit tábory v dohledné budoucnosti.²⁴³ Nalodování bylo obnoveno po zimní pauze na jaře 1947 a schopnost země proti němu bojovat se zhoršovala.

Vláda chtěla především ukončit nebo alespoň zpomalit průchod uprchlíků skrz rakousko-italskou hranici. Na přelomu května a června 1947 britské tajné služby zaznamenaly interní organizační a technické proměny ve strategii židovských uprchlíků iniciovaných Italskou sekcí Mossadu a které měly následně vliv na italskou politiku. Jednal se především o decentralizaci aktivit. Důležité bylo rovněž rozhodnutí nahradit dřevěné lodě velkými plavidly. Toto rozhodnutí znamenalo pro britskou vládu ohromné zahanbení. Britský ambasador Noel Charles ve svém dopise z 1. dubna 1947 varoval italskou vládu, že pokud bude pokračovat ilegální imigrace do Palestiny na lodích vyslaných z Itálie, bude Británie trvat na jejich navrácení zpět. Hlavní konflikt mezi Británií a Itálií plynul z toho, že Itálie usilovala o odliv uprchlíků z poloostrova. Několik dní po příjezdu lodi Exodus se v Porto Venere objevila další podezřelá loď, Trade Winds, tentokrát vyslaná z Portugalska s 1400 pasažéry na palubě.

Italská vláda odsouhlasila přípravu nových směrnic Ministerstvem zahraničí, vnitra a obrany, což se jevílo jako ochota Itálie akceptovat britské požadavky na spolupráci. Nové směrnice požadovaly, aby velitelé přístavů zvýšili ostražitost, okamžitě oznámili přítomnost podezřelých lodí, které bezpodmínečně zkontrolují a odmítnou jim doplnit palivo. Nicméně směrnice se téměř okamžitě ukázaly být neúčinné. Později roku 1947 se italská vláda zabývala především ekonomickou rekonstrukcí a návratem země na mezinárodní scénu. S tím souviselo i schválení výsledků mise UNSCOP. Itálie se zavázala zajistit dočasné zastavení nalodování. Loď Exodus byla obklíčena italskými válečnými plavidly, dokud neopustila vody Itálie. Krátce poté byla připravena v Itálii další „velká loď“ Pan Crescent, což neuniklo pozornosti britských tajných služeb. Itálie byla 1. srpna vyzvána k podniknutí všech potřebných kroků k jejímu zadržení, nicméně loď 25. září vyplula z Benátek do Casablanky i přes pokus o atentát pomocí časové bomby, která však díky zpoždění lodi neměla požadovaný efekt.²⁴⁴

²⁴³ V té době se na území Itálie nacházelo přibližně 40 tisíc židovských uprchlíků.

²⁴⁴ Liebrich, F. 2005. *Britain's Naval and Political Reaction to the Illegal Immigration of Jews to Palestine, 1945-1948*. Taylor and Francis e-Library, 71-73.

Dne 23. května Británie požadovala okamžitou kontrolu tří podezřelých lodí – Urania, Northland a Farida. Rozhodnutí přerušit vysílání lodí s židovskými uprchlíky na palubě v květnu 1947 v Itálii vytvořilo velice napjatou situaci. Italská vláda navíc ve stejné době bojovala politickou krizí. Dne 5. května byl představen Marshallův plán a Itálie se spojila s USA proti SSSR. Británie nadále vyvíjela tlak na italskou vládu v souvislosti nalodování ilegálních uprchlíků, nicméně země usilovala především o zastavení jejich samotného příchodu do země. Itálie se navíc obávala akcí vůči uprchlíkům, které by mohly být vyloženy jako antisemitské. Itálie zdůrazňovala, že spolupráce s britskou vládou, ale zároveň požadovala jejich pomoc v Rakousku a Německu, aby bylo zabráněno přístupu uprchlíků do země.²⁴⁵ Novým problémem ovšem bylo, že díky zhoršující se ekonomické situaci Itálie velké množství rybářů a námořníků začalo spolupracovat s organizátory a ilegálními židovskými uprchlíky. Nešlo pouze o finanční důvody, nýbrž i o humanitní a politické důvody spojené s nedostatkem empatie k Velké Británii.²⁴⁶

Od března 1946 do května 1948 vyplulo na 16 tisíc ilegálních židovských uprchlíků z Francie na 14 plavidlech. Rovněž, jako v případě Itálie, se jednalo především o Židy z východní Evropy, kteří se do země dostali z táborů v Německu a Rakousku. Vztah francouzské kontra-špionážní služby s Mossadem byl bližší než mezi jinými tajnými službami. Dne 17. března 1947 zaslal Londýn Paříži stížnost o tom, jaké ponížení znamená pro britskou vládu pohyb ilegálních židovských uprchlíků přes Francii do Palestiny. Rovněž Británie Francii vyčetla, že odmítá změnit transitsní kvótu 8000 Židů bez víza. Stížnost zazněla i ohledně posledních čtyř vypravených lodí s uprchlíky. Jednalo se o loď Merica, která připlula do Palestiny 8. února 1947 s 650 pasažéry na palubě, San Miguel, která do Palestiny dorazila 17. února s 800 uprchlíky, Abril, která připlula s 600 Židy 9. března a San Dimitrio z 1. listopadu s 1279 osobami na palubě. Británie rovněž zmínila, že si je vědoma přípravy lodí Guardian, Archangelos a San Filipo a vyčetla Francii aktivní podporu sionismu. Pravdou je, že Francie (a především francouzští socialisté ve vládě) odmítala diskutovat o způsobech kontroly ilegální imigrace. Spolupráce mezi Francií a Británií v této otázce tedy prakticky neexistovala.²⁴⁷ To se potvrdilo na příkladu kauzy lodí President Warfield, na kterou se ve Francii v červenci r. 1947 nalodilo přibližně 4500 uprchlíků směřujících do Palestiny. E. Bevin žádal francouzskou vládu, aby lodi zabránila v opuštění břehů Francie, nicméně

²⁴⁵Liebrich, F. 2005. *Britain's Naval and Political Reaction to the Illegal Immigration of Jews to Palestine, 1945-1948*. Taylor and Francis e-Library, s. 56-71.

²⁴⁶ Tamtéž, s. 74.

²⁴⁷ Tamtéž, s. 74-77.

neúspěšně. Loď pod změněným názvem Exodus vyplula, avšak u palestinského pobřeží se střetla s několika britskými válečnými loděmi. Jelikož loď odmítla zastavit, došlo ke střetu (18. července) a uprchlíci byli posláni na deportačních lodích zpět do Francie, kde uprchlíci nechtěli opustit loď. Velká část z nich pak byla rok držena v uprchlickém táboře na místě bývalého koncentračního tábora, což sionisté využili k vlastnímu zviditelnění ve světovém tisku.²⁴⁸ Dokonce i státy, které hrály v ilegální židovské imigraci minoritní roli jako Švédsko, odmítaly v této otázce s britskou vládou spolupracovat. Příkladem je loď Ulua, která měla údajně převážet židovské uprchlíky ze Stockholmu do Brazílie.²⁴⁹

Přibližně 10 tisíc židovských uprchlíků se do Palestiny dostalo skrz Jugoslávii. Dne 23. června 1946 došlo k nalodění 2680 uprchlíků na loď Balboa v jugoslávském přístavu Bakar. V letech 1947 – 1948 se přístup Jugoslávie k židovské imigraci značně proměnil. Maršál Tito přislíbil britské ambasádě veškeré informace. Jedním z důvodů byl mimo jiné strach Jugoslávie, jaké by mohla mít podpora sionismu důsledky vzhledem k početné muslimské minoritě v zemi.²⁵⁰

Více než 32 tisíc židovských uprchlíků se dostalo do Palestiny od srpna 1945 do května 1948 za pomoci USA. Lodě Colon, Balboa, Ulua, Abril, Trade Winds, President Warfield, Paducach, Northland, Pany York a Pan Crescent byly všechny zakoupeny USA a vybaveny americkou posádkou. Velice aktivní v podpoře ilegální imigrace do Palestiny byla organizace Američtí námořní a letečtí dobrovolníci pro hebrejskou repatriaci. Rovněž po vládě USA požadovala Británie ukončení těchto aktivit a potřebnou spolupráci v této otázce. Hlavním problémem však bylo, že zdejší sionisté požadovali po vládě zlegalizování této pomoci a udělali z tohoto problému důležitou otázku domácí politiky. Žádné právní kroky k zastavení imigrace nebyly americkou vládou podniknuty.²⁵¹

Ani Řecko příliš s Británií v tomto ohledu nespolečně pracovalo. Neexistovaly zde žádné právní možnosti zadržet organizátory ilegální imigrace, které jinak nepředstavovali žádnou hrozbu. Nicméně od června 1946, kdy odsud vyplula loď Henriette Szold, žádná jiná loď z Řecka vypravena nebyla a organizátoři přesunuli pozornost jinam.²⁵²

Více než 29 tisíc uprchlíků, tedy okolo 41% celkové židovské migrace z evropských přístavů od konce války, bylo vypraveno ze zemí na Balkáně. Rumunsko bylo nejaktivnější

²⁴⁸ Čejka, M. 2011. *Dějiny moderního Izraele*. Praha: Grada Publishing, a.s., s. 34.

²⁴⁹ Liebrich, F. 2005. *Britain's Naval and Political Reaction to the Illegal Immigration of Jews to Palestine, 1945-1948*. Taylor and Francis e-Library, s. 78.

²⁵⁰ Tamtéž, s. 81-85.

²⁵¹ Tamtéž, s. 85-91.

²⁵² Tamtéž, s. 91-94.

v jejich podpoře, jelikož na jeho území zůstalo velké množství židovských obětí holocaustu. Z Rumunska vyplula loď Struma, která byla ve špatném technickém stavu. Loď byla zadržena Turky a dopravena do Istanbulu, kde bylo židovským uprchlíkům zakázáno ji opustit. Britové zamítli její puštění do Palestiny, a proto byla poslána zpět na moře, kde byla pravděpodobně omylem torpédována sovětskou ponorkou, přičemž zahynulo 769 lidí.²⁵³ Infrastruktura pro většinu odplouvání byla poskytnuta v druhé polovině roku 1946 jugoslávskými přístavy. Následně byly lodě na přelomu roku 1947-8 vypravovány z bulharských přístavů. Sovětský svaz usiloval o podkopání britského vlivu na Blízkém východě, a proto ilegální imigraci sponzoroval. Britské tajné služby vedly v Rumunsku rozsáhlou kampaň k zjištění připravenosti lodí, výcviku posádky, selekce Židů v jednotlivých městech a podobně. Bulharsko Británie opakovaně žádalo o spolupráci, nicméně neúspěšně. Bulharská vláda konstatovala, že usiluje o zabránění ilegální imigrace, nicméně všechny naloděné osoby údajně disponují platnými vízy. Bulharský ministr zahraničí odmítl, že by země měla kontrolovat destinace cestujících na všech podezřelých lodích.²⁵⁴

8. PLÁNY NA ROZDĚLENÍ PALESTINY

8.1. Britská, sionistická a arabská iniciativa

Od počátku ustavení Mandátu Palestina měly všechny tři zúčastněné strany protikladné zájmy. Židé i Arabové chtěli pro svůj budoucí stát získat celé území země, zatímco Británie toužila udržet si kontrolu nad sjednocenou Palestinou. Britská pozice byla komplexní a byla ovlivněna politickými, kulturními a strategickými zájmy. Zájmem většiny britských vlád a jejich výborů bylo vytvořit v Palestině silný jednotný stát k udržení vlastní pozice a jeho přípravě na absorbování židovských přistěhovalců. Během 20. let 20. století Britové proto podporovali koncept teritoriální jednoty.²⁵⁵

Území východní od Jordánu bylo sionisty (především pravici) dlouho považováno za část Palestiny/budoucího Židovského státu, která jim byla upřena. Levice naproti tomu usilovala především o oblast od Metully k Negevu.²⁵⁶

Období mezi lety 1929 – 1947 bylo charakteristické mnohačetnými pokusy o navržení plánu na rozdělení země. Nicméně žádný z nich (ani plán OSN z r. 1947, který by oficiálně

²⁵³ Čejka, M. 2011. *Dějiny moderního Izraele*. Praha: Grada Publishing, a.s., s. 31.

²⁵⁴ Liebrich, F. 2005. *Britain's Naval and Political Reaction to the Illegal Immigration of Jews to Palestine, 1945-1948*. Taylor and Francis e-Library, s. 94-96.

²⁵⁵ Biger, G. 2004. *The Boundaries of Modern Palestine, 1840-1947*. New York: Routledge Curzon, s. 224-225.

²⁵⁶ Tamtéž, s. 226-227.

schválen mezinárodním společenstvím) se nakonec neuskutečnil a konečná podoba Izraele se od počátku lišila.²⁵⁷

Na počátku 30. let byla prosazována myšlenka kantonizace země, tedy rozdělení země na několik částí. Mezi zastánci byl např. žurnalista I. Ben-Avy, Y. Luria z britského hnutí Shalom nebo jeden z vůdčích postav Sionistické federace, dr. A. Yacobson. Poslední zmíněný v r. 1931 navrhnul politický plán pro úplné rozdělení Palestiny, podle kterého by Židovský stát měl zahrnout pobřežní nížiny, severní údolí (Esdraelon, Harod, údolí nad řekou Jordán), spodní Galilej a východní vrchní Galilej, jelikož byly tyto oblasti osídleny Židy, a poušť Negev. Arabové podle tohoto plánu měli získat centrální pohoří (Judeu, Samarii, Gazu, západní Galilej a zbytek vrchní Galileje). Tento plán se podobá plánu OSN z r. 1947. Yacobson zohlednil potřebu Arabů přesunout se z oblasti Židovského státu do Arabského státu, což později zohlednila Peelova komise. Mezi Židy (mj. i Weizmann, Ben-Gurion) se plán setkal se širokou podporou, nicméně nikdy nebyl opravdu předmětem diskuze. Rovněž Arabové (El-Hadidi) přišli v r. 1933 s plánem na rozdělení státu na židovské a arabské kantony pod centrální správou v Jeruzalému. Ani tento plán nebyl v praxi prodiskutován.²⁵⁸

Britové se do r. 1935 řídili, pokud jde o správu země, míněním Vysokého komisaře pro Palestinu Arthura Grenfella Wauchopa, který stále prosazoval židovsko-arabskou kooperaci. V lednu 1935 bývalý úředník palestinské administrativy Archer Cast navrhnul rozdělení území (vč. Transjordánska) na tři jednotky, přičemž Jeruzalém a Betlém měly zůstat pod britskou správou, což se později stalo součástí plánu OSN z r. 1947. Člen britského parlamentu Stafford Cripps v září 1936 navrhnul vznik samostatného Arabského a Židovského státu, které by byly ve federaci pod britským patronátem. Bývalý britský zástupce velitele pro oblast Jeruzaléma navrhnul vznik dvou kantonů v rámci federálního státu pod patronátem Společnosti národů.²⁵⁹

Po Arabském povstání, které začalo v r. 1936, Britové poslali do Palestiny již zmiňovanou královskou Peelovu komisi. Když komise dorazila v únoru 1937 do Palestiny, byl ve valném shromáždění labouristické strany Mapai prezentován první oficiální sionistický plán na rozdělení země D. Benem Gurionem. Gurion navrhnul přenechat město Jaffa, Ramla a Tul-Karem Arabům a Nazareth. Podle jeho plánu by na území Židovského státu zůstalo 300 tisíc Arabů. Jeruzalém se měl stát mezinárodním místem pod kontrolou Británie. Židovský stát měl mít přístup k Rudému a Mrtvému moři. Dále bylo podmínkou zachování spojení

²⁵⁷ Biger, G. 2004. *The Boundaries of Modern Palestine, 1840-1947*. New York: Routledge Curzon, s. 190.

²⁵⁸ Tamtéž, s. 193-195.

²⁵⁹ Tamtéž, s. 195-197.

Židovského státu s Libanonem, jelikož podle Guriona byla potřeba zachovat spojení s jediným sousedem, který má zájem žít s nimi v míru. Plán měl zájem na vznik Židovského státu pod patronací britské vlády. Nebyl však nikdy důkladně prodiskutován, jelikož se čekalo na výsledky šetření Peelovy komise.²⁶⁰ Komise 7. července 1937 došla k závěru, že Židé i Arabové mají oprávněné nároky a bylo by proto nejlepší, kdyby došlo k rozdělení země na židovský a arabský stát, který měl být připojen k Transjordánsku. Město Jeruzalém, Jaffa a Beltém měly zůstat pod britskou mandátní správou.²⁶¹ Od Jeruzaléma měl vést koridor k Středozemnímu moři. Tento koridor měl obsahovat území 900 km² aby bylo dosaženo co nevyššího stupně oddělení Židů od Arabů. Hlavní letiště Palestiny, Lydda, mělo zůstat v rámci koridoru. Arabové měli mít volný přístup do Jaffy a Haify a rovněž Židům měl být zajištěn volný pohyb zboží a osob k egyptským hranicím. Židům měl být zajištěn přístup k Rudému moři, aby mohli obchodovat s východní Afrikou a Asií. Rovněž byl zvážen budoucí rychlý nárůst židovské populace díky imigraci, a jelikož se Negev nejevila jako vhodná pro osídlení, byla vybrána Galilej. Británie počítala s tím, že budoucí Židovský stát, bude na Blízkém východě jejich spojencem. Plán nikdy nebyl uveden v realitu a byl oficiálně ukončen v listopadu 1938.²⁶²

Sionistická organizace vytvořila alternativní plán, který Britům prezentovala v květnu 1938. Podle výzkumníků E. J. Brawera a Z. Liphscitze měly být zajištěny především bezpečné hranice. Židovský stát měl zahrnout většinu známých vodních zdrojů a kontrolovat hlavní dopravní tepny. Navíc rozšířili britskou část na úkor Arabského státu. Galilejské moře bylo zahrnuto do Židovského státu jako hlavní zdroj vody. Jeruzalém měl být svěřen pod společnou správu Židů a Arabů. Tento plán byl zamítnut.²⁶³

Plány na rozdělení země pokračovaly i během druhé světové války. Premiér W. Churchill vytvořil v létě 1943 speciální Vládní výbor, který se měl otázkou Palestiny zabývat. Churchill věřil, že problémy mezi Židy a Araby by měly být překonány jejich separací, a tedy rozdělením území. Rovněž navrhl opětovné prozkoumání Negevu jako možnosti pro židovské osídlení. Výbor tuto možnost zamítl jednak proto, že tato oblast byla velice suchá a navíc chtěli zabránit přímému kontaktu Židovského státu s Egyptem a Saúdskou Arábií. Výbor došel k závěru, že rozdělení země je jedinou možností k vyřešení situace. Plán byl potvrzen 23. ledna 1944, nicméně jeho realizace byla odložena do doby, než vznikne speciální tým,

²⁶⁰Biger, G. 2004. *The Boundaries of Modern Palestine, 1840-1947*. New York: Routledge Curzon, s. 197-200.

²⁶¹Čejka, M. 2011. *Dějiny moderního Izraele*. Praha: Grada Publishing, a.s., s. 29.

²⁶²Biger, G. 2004. *The Boundaries of Modern Palestine, 1840-1947*. New York: Routledge Curzon, s. 200-206.

²⁶³Tamtéž, s. 206-208.

který stanoví přesné hranice. Žádný z britských návrhů na rozdělení nakonec nikdy nebyl implementován a rozdělení Palestiny bylo odsunuto na konec války.²⁶⁴

8.2. Spolupráce Velké Británie a USA v otázce Palestiny

USA po první světové válce přijaly politiku izolacionismu, a proto jejich zájmy ohledně Palestiny byly spíše nepolitické. Dne 2. prosince 1924 uzavřely s Velkou Británií smlouvu, která pokrývala obchodní záležitosti, právní status Američanů na Blízkém východě atd., což dokazuje, že ač nebyly členem Společnosti národů, britský Mandát Palestina uznávaly.²⁶⁵

S šířením nacistické hrozby a masovými emigracemi Židů z Evropy musely rovněž USA nastavit imigrační kvóty. USA přijaly během války přibližně 70 tisíc Židů, z toho 50 tisíc v letech 1940-1941. Británie během stejné doby přijala asi 10 tisíc Židů. V r. 1943 Británie s USA uzavřely smlouvu Bermuda accords, která měla napomoci vyřešit židovskou imigraci. Británie se zavázala netlačit na americkou vládu, aby přijala židovské uprchlíky a USA se zavázaly nenutit Británii opustit imigrační kvóty z Bílé knihy 1939.²⁶⁶

Situace se změnila po konci druhé světové války. Americká vláda musela brát v potaz velkou židovskou komunitu na území USA a její případný hlas ve volbách. Američané byli odhodláni hrát na Blízkém východě větší roli. Během 40. let Trumanova administrativa přislíbila podporu sionismu s tím, že napomůže neomezené židovské imigraci do Palestiny a vzniku Židovského státu. Jedním z důvodů bylo, že Američané (narozdíl od Britů) vedli dlouhé boje s původními obyvateli a následně s Brity, než vytvořili vlastní stát. Naproti tomu Britové vždy byli původními obyvateli vlastní země, což může být jedním z důvodů, proč se stavěli nepřátelsky k sionismu a proč průměrný Brit podporoval spíše arabský nacionalismus. Židé byli Brity vnímáni jako hluční, špatně vychovaní, příliš upovídaní, mrzutí a nespolupracující. Na druhé straně Arabové v očích Britů nezřídka prokazovali fyzickou odvahu, pýchu, ctili tradice a byli pohostinní.²⁶⁷

V létě 1945 prezident Truman žádal po britské vládě povolení vstupu 100 tisíc Židů do Palestiny. Britská vláda reagovala přijetím dvou rozhodnutí. Navrhla vytvoření Anglo-amerického vyšetřovacího výboru a znovu potvrdila platnost Bílé knihy z r. 1939.

²⁶⁴ Biger, G. 2004. *The Boundaries of Modern Palestine, 1840-1947*. New York: Routledge Curzon, s. 208-211.

²⁶⁵ Nachmani, A. 1987. *Great Power Discord in Palestine: the Anglo-American Inquiry into the Problems of European Jewry and Palestine, 1945-1946*. London: Frank Cass Publishers, s. 2.

²⁶⁶ Tamtéž, s. 6-7.

²⁶⁷ Liebrich, F. 2005. *Britain's Naval and Political Reaction to the Illegal Immigration of Jews to Palestine, 1945-1948*. Taylor and Francis e-Library, s. 21-22.

Dne 4. října 1945 Bevin předložil kabinetu návrh Anglo-amerického vyšetřovacího výboru, který vnímal jako nástroj, který měl odradit Sovětský svaz od vměšování do palestinského konfliktu. USA se vznikem výboru souhlasily, což byl pro sionisty problém, jelikož pro ně bylo výhodnější, když se USA problémem zabývaly pouze teoreticky, nikoli na místě.²⁶⁸

Při formulování plánu pro Palestinu musel ministr zahraničí Bevin vzít v potaz váhu USA a vliv židovské komunity na Bílý dům. Proto se země 13. listopadu 1945 dohodly na ustavení výboru, který měl vyšetřit pozici Židů v Evropě, jejich možnost znovu se usadit v původních domovech nebo jejich emigraci do mimoevropských zemí včetně USA. Američané však od počátku upřednostňovali k vyřešení problému s židovskými vysídlenými osobami jejich imigraci do Palestiny. Bevin ve svém projevu v Parlamentu zdůraznil, že by Židé neměli být odsunuti z Evropy a že Palestina jako cílová země nemá být řešením. Na druhé straně Truman prohlásil, že trvá na přesunutí 100 tisíc Židů do Palestiny. Ve stejný den pak bylo ohlášeno rozhodnutí vytvořit Anglo-americkou komisi.²⁶⁹

8.2.1. Reakce Arabů na vznik Anglo-amerického vyšetřovacího výboru

Bevin návrh Anglo-amerického vyšetřovacího výboru předložil Dolní sněmovně v listopadu 1945 s tím, že se Británie dostala v Palestině do velice složité situace, která vyžaduje společné úsilí mocností k jejímu vyřešení. Zároveň doufal, že Výbor najde trvalé řešení, které bude moci být předloženo OSN. Arabům se však nelíbila myšlenka znovuotevření otázky židovské imigrace a požadovali vznik samostatné Palestiny tak, jak jim slibovala Bílá kniha z r. 1939. Navzdory tomu, že okolní arabské státy přislíbily Palestině podporu v získání nezávislosti, tajemník Ligy arabských států²⁷⁰ A. Pasha doporučil, aby Británie Palestinu spravovala dalších dvacet až padesát let. Británie preferovala jednání s Ligou arabských států před ostatními zainteresovanými stranami (rod Husajnů, Našašibů aj.) a většinou usilovala o její schválení plánovaných kroků. Od listopadu 1945 do února 1946

²⁶⁸ Nachmani, A. 1987. *Great Power Discord in Palestine: the Anglo-American Inquiry into the Problems of European Jewry and Palestine, 1945-1946*. London: Frank Cass Publishers, s. 51-53.

²⁶⁹ Kochavi, A. J. *The Struggle against Jewish Immigration to Palestine*. Middle Eastern Studies Vol. 34, No. 3, July 1998, pp. 148-149.

²⁷⁰ Liga arabských států vznikla 22. března 1945 v Káhiře a zakládajícími členy byly státy Egypt, Irák, Jemen, Jordánsko, Libanon, Saúdská Arábie, Sýrie. Otázka Palestiny byla jednou z prvních, které Británie s Ligou diskutovala, ačkoliv ji nechtěla uznat za jedinou arabskou stranu konfliktu, jelikož jednotlivé státy Ligy prosazovaly především své zájmy a ne zájmy palestinských Arabů.

probíhalo jednání mezi palestinskými Araby, Ligou a palestinskou vládou, jejímž výsledkem bylo obnovení Arabského vyššího výboru, který byl za války potlačen.²⁷¹

Jednání mezi Británií a Araby probíhalo většinou v Káhiře a mělo ledabylou spíše než formální povahu. Účelem především bylo odvrátit případné stížnosti, že Arabové nebyli informováni a zahrnuti do diskuze. Hlavním důvodem, proč Arabové nakonec souhlasili s kooperací s Anglo-americkým vyšetřovacím výborem, byla domněnka, že tak naruší snahy sionistů ohledně imigrace do Palestiny.²⁷²

8.2.2. Reakce Židů na vznik Anglo-amerického vyšetřovacího výboru

Po vyhlášení plánů na ustavení Anglo-amerického vyšetřovacího výboru Bevinem se v Jeruzalému sešla Židovská exekutivní agentura, která označila tyto kroky za zradu a podvod ze strany britské vlády a snahu o likvidaci židovské rasy. Zaznívaly obavy z války s Británií a USA a z nutnosti začít hledat místo pro židovský národ jinde. Plány na ustavení Anglo-amerického vyšetřovacího výboru byly označeny za největší politickou prohru sionismu od vydání Balfourovy deklaráce.²⁷³

Sionisté a Židé na území Palestiny byli tedy v bojovné náladě a nepřáli si, aby byla situace řešena navrhovaným Výborem. Oficiální odpověď Židovské agentury Bevinovi byla zamítavá. Sionisté se nicméně obávali, že pokud nebudou spolupracovat s AAC, dojde k odcizení s USA, které bojovaly za okamžitý přístup 100 tisíc židovských uprchlíků do Palestiny. Proto museli sionisté uznat, že síla USA a Británie dohromady má velkou váhu a stejně jako Arabové ustoupit.²⁷⁴

8.2.3. Podstata AAC

V lednu 1946 se ve Washingtonu sešlo 12 komisařů, kteří začali připravovat práci Výboru. Jednalo se o vyšetřovatele, jejichž hlavním nástrojem byla veřejná slyšení.

Ministerstvo pro kolonie a palestinská vláda poskytly Výboru veškeré potřebné informace o fungování Mandátu za posledních 25 let. S AAC rovněž spolupracoval Arabský úřad založený v březnu 1945. Ve svém výzkumu s názvem *The Problem of Palestine* Arabové zdůraznili, že skupování půdy sionisty a imigrace do Palestiny jsou pouze součástí politické strategie, odmítli, že by měla být Palestina náplastí pro Židy za holocaust a vyjádřili

²⁷¹ Nachmani, A. 1987. *Great Power Discord in Palestine: the Anglo-American Inquiry into the Problems of European Jewry and Palestine, 1945-1946*. London: Frank Cass Publishers, s. 83-86.

²⁷² Tamtéž, s. 86-87.

²⁷³ Tamtéž, s. 87-88.

²⁷⁴ Tamtéž, s. 89-92.

nesouhlas s tím, že Židovský stát bude pro Západ lepším spojencem než arabská Palestina. Nicméně Výbor se nezajímal ani tak o historii Mandátu jako o současnost a budoucí možný vývoj země.²⁷⁵ Stejně tak Židovské hnutí odporu vydalo studii, ve které zdůraznilo, že Židovský stát vybavený potřebnými zbraněmi bude na Blízkém východě chránit zájmy křesťanů a dalších minorit, Britů a Američanů a to bez nutnosti fyzické pomoci Západu.²⁷⁶ Židovská agentura mezitím navenek propagovala Biltmoreův program, zatímco soukromě podporovala rozdělení země. Židovská agentura se snažila vyhnout kritice jednání britské administrativy v Palestině a zohledňovat rozdíl mezi Židy a sionisty s tím, že židovský problém existoval dávno před Hitlerem a druhou světovou válkou.²⁷⁷ Síla židovské strany konfliktu měla opravdu vliv na rozhodování Výboru, nicméně v neočekávaném směru – AAC se stalo ochráncem slabší strany, palestinských Arabů.

8.2.4. Průběh vyšetřování AAC

Výbor asi po měsíci teoretických příprav navštívil Evropu, aby prozkoumal situaci přeživších Židů druhé světové války. Členové navštívili hlavní centra pro vysídlené osoby ve Francii, americké, britské a francouzské zóně v Německu, v Rakousku, Polsku a Československu. Konfrontace s podmínkami, ve kterých žijí, byla pro členy Výboru šokující. Navíc 90% dotázaných osob podle AAC chtělo emigrovat do Palestiny, zatímco asi 6% do USA. Téměř nikdo netoužil zůstat v Evropě kvůli špatným zkušenostem a antisemitismu. Ve východní Evropě nebylo neobvyklé, že Židé participovali v komunistických stranách a stali se členy nových režimů, což vyvolávalo odpor veřejnosti.²⁷⁸

Výbor byl zmaten rozdíly v britských a amerických vládních zprávách ohledně situace Židů v Evropě. Britové tvrdili, že v Maďarsku existuje minimální diskriminace, že sociální a ekonomická reintegrace Rumunska přinesla úpadek touhy místních Židů odejít do Palestiny a že ani v Polsku k diskriminaci, která by mohla vést k masovému exodu, nedochází. Američané naopak tvrdili, že v Polsku antisemitismus přetrvává, že roste počet Židů v Maďarsku, kteří chtějí odejít do Palestiny a že v Bulharsku mají Židé nejhorší postavení ze všech menšin.²⁷⁹

²⁷⁵ Nachmani, A. 1987. *Great Power Discord in Palestine: the Anglo-American Inquiry into the Problems of European Jewry and Palestine, 1945-1946*. London: Frank Cass Publishers, s. 105-106.

²⁷⁶ Tamtéž, s. 108.

²⁷⁷ Tamtéž, s. 108-109.

²⁷⁸ Tamtéž, s. 131-133.

²⁷⁹ Tamtéž, s. 135-137.

Nejvíce Židů zůstalo po válce v Sovětském svazu a jeho satelitech (asi 2,5 milionů)²⁸⁰, a proto byli jeho představitelé rozhořčeni, že byli vyloučeni z participace na AAC. Rusové kritizovali britskou politikou v Palestině a podnikali protichůdné kroky ke zhoršení jejich pozice na Blízkém východě. Na jedné straně podporovali Arabů vůči sionistům, na straně druhé napomáhali ilegální židovské imigraci do Palestiny, což lze považovat za součást protiimperialistické politiky SSSR.²⁸¹

Po Evropě následovala cesta AAC po arabských zemích, kde byli jeho členové seznámeni s tím, že Arabové nepodporují nezávislou sionistickou ani arabskou Palestinu. Dne 2. března 1946 měl slyšení generální tajemník Ligy arabských států A. R. Azzam, který kromě typických výtek k sionismu uvedl, že má na svědomí i zhoršování vztahů Arabů s židovskými menšinami ve všech arabských státech, a proto je do řešení palestinské otázky zapojen každý arabský stát na Blízkém východě. Následovala cesta do Damašku, Bejrútu, Bagdádu a Rijádu. Výbor došel k závěru, že místní židovské menšiny žijí v uspokojivých podmínkách. Arabští představitelé navíc dali jasně najevo, že příchod 100 tisíc Židů do Palestiny situaci zhorší. Britský tým komise se obával, že by došlo především ke zhoršení britsko-arabských vztahů.²⁸²

Výbor pochopitelně zavítal i do samotné Palestiny. Atmosféra zde byla přirovnána k nacisty okupované Evropě. Ben-Gurion pohrozil každému, kdo před členy AAC bude souhlasit s nižšími požadavky, než navrhoval Biltmorský program, vyloučením ze sionistického hnutí. Sionistické slyšení začalo vystoupením Ch. Weizmanna, který poukázal na to, že Arabové mají dvě království, čtyři republiky a že by bylo nespravedlivé, kdyby se celá Palestina stala Židovským státem, ale že Britové extrémními omezeními imigrace způsobili, že se jišuv stal židovským ghettem v rámci Palestiny a že je potřeba imigraci znovu povolit.²⁸³ D. Ben-Gurion (předseda Židovské agentury) ve svém projevu zdůraznil, že je antisemitismus výplodem křesťanského světa a že pokud si má zvolit mezi vznikem Židovského státu a 100 tisíci židovskými imigranty do Palestiny, volil by vznik státu. Moše Shertok (Sharett, předseda Politického oddělení Židovské agentury) odmítl nařčení, že by sionismus narušoval rozvoj Arabů v Palestině. Ekonomové Židovské agentury rovněž

²⁸⁰ Rozsáhlá židovská menšina na území Sovětského svazu a satelitů byla jedním z důvodů, proč SSSR v r. 1947 hlasoval ve Valném shromáždění OSN za pro rozdělení Palestiny.

²⁸¹ Nachmani, A. 1987. *Great Power Discord in Palestine: the Anglo-American Inquiry into the Problems of European Jewry and Palestine, 1945-1946*. London: Frank Cass Publishers, s. 140-142.

²⁸² Tamtéž, s. 147-154.

²⁸³ Tamtéž, s. 155-156.

přednesli plány ohledně budoucnosti a absorpční kapacitě Palestiny. V osobních setkáních s AAC Weizmann a Shertok propagovali rozdělení země.²⁸⁴

Za Araby jako první promluvil J. Hussejní za Arabskou vyšší komisi, který prezentoval arabské požadavky na státnictví a odmítl Balfourovu deklaraci a sionistické požadavky na Palestinu. Další člen komise, A. Shukeiri, prohlásil, že Arabové jsou ochotni použít i násilí k dosažení trvalého řešení a nezávislosti palestinských Arabů.²⁸⁵

Britský generálporučík v Palestině J. C. D'Arcy při setkání s AAC zdůraznil, že palestinští Židé mají velice dobře vybavenou armádu a případná arabsko-židovská válka by byla pohromou. Hlavní tajemník vlády J. Shaw podotknul, že rozdělení země je nemožné kvůli početné arabské menšině v rámci předpokládaného Židovského státu a že 100 tisíc imigrantů je možné do země pustit až dojde k odzbrojení podzemních hnutí.²⁸⁶

8.2.5. Výstupy AAC

V dubnu 1946 se členové Výboru sešli v Lausanne, kde mělo být rozhodnuto o výstupech vyšetřování. Britové stále řešili otázku, jak moc zapojit při implementování programu USA. Obávali se, že přijetí dalších imigrantů pobouří Araby a postaví palestinskou administrativu před nelehký úkol. Nicméně pro asistenci preferovali Britové USA před Haganou. Přesto úředník britského Ministerstva zahraničí Beeley zdůraznil, že Británie nestojí o společnou anglo-americkou kontrolu nad Palestinou. *Britský ekonomický poradce W. Crick navrhnul podmínky, za kterých by Británie měla povolit imigraci 100 tisíc Židů do Palestiny. Židovská agentura by měla přestat poskytovat podporu ilegální imigraci, dodržovat zákony, zajistit, aby židovští občané Palestiny neprovozovali provokativní akce, dohlédnout na rozpuštění undergroundových hnutí atd.*²⁸⁷

Američané byli přesvědčeni o tom, že britská politika je proarabská a trvali na tom, aby rozvoj Židovské národní domoviny byl spojen s další imigrací. V Lausanne bylo diskutováno konstituční zřízení země, zda prosazovat jeden stát, rozdělení Palestiny nebo dvou národních státních zřízení. Rozdělení Palestiny i dvou národních státních zřízení bylo vyloučeno. Britský tým nakonec souhlasil se stažením svých podmínek k povolení imigrace 100 tisíc

²⁸⁴Nachmani, A. 1987. *Great Power Discord in Palestine: the Anglo-American Inquiry into the Problems of European Jewry and Palestine, 1945-1946*. London: Frank Cass Publishers, s. 155-159.

²⁸⁵Tamtéž, s. 160-161.

²⁸⁶Tamtéž, s. 162-166.

²⁸⁷Tamtéž, s. 175-181.

osob do Palestiny. Zpráva AAC byla podepsána 20. dubna 1946. Britové cítili, že podlehl tlaku USA.²⁸⁸

Výsledná zpráva se zabývala imigrací, půdou, formou vlády, rozvojem a bezpečností. Výbor doporučil povolení imigrace 100 tisíc Židů do Palestiny tak rychle, jak to bude možné. Přednost měli dostat ti Židé, kteří se stali terčem nacistické perzekuce s upřednostněním těch, kteří se nacházeli v táborech pro vysídlené osoby na území Německa a Rakouska. AAC dále rozhodl, že Regulace transferu půdy z r. 1940 je diskriminačním zákonem, který by měl být odvolán. Dále se Výbor shodl, že by Palestina neměla být ani židovská ani arabská s tím, že jde o Svatou zemi, která má patřit všem. Dále AAC doporučil, že by zemědělský a průmyslový rozvoj nejen židovské části populace Palestiny ale i Arabů, kteří v něm zaostávali. Pokud jde o bezpečnost, nebylo vyžadováno odzbrojení jišuvu, nicméně Židovská agentura má dohlédnout na dodržování zákona. Měla by být navíc uchována svěřenecká správa země.²⁸⁹

Britský premiér C. Atlee v projevu v Parlamentu 1. května téhož roku podotknul, že dokud nebudou rozpuštěny ilegální armády na území Palestiny, nemůže země takové množství imigrantů přijmout a přesun 100 tisíc osob odsunul na neurčitou dobu, což však arabské lídry neuspokojilo. Na konec května byl svolán první summit do města Inshas v Egyptě, kde se představitelé arabských zemí shodli na požadavku okamžitého a kompletního zastavení sionistické imigrace do Palestiny. Další setkání proběhlo 8. června ve městě Bludan v Sýrii, kde byly varovány USA, že jejich politika škodí jejich zájmům na Blízkém východě a požadovali po Británii, aby konzultovala budoucnost Palestiny se členy Ligy. Rovněž zde bylo přijato několik tajných rezolucí, které měly být implementovány, pokud rozhodnutí Anžo-amerického výboru bude implementováno.²⁹⁰ Mezitím byla britská vláda během léta 1946 konfrontována zvyšující se ilegální imigrací a tudíž zhoršováním situace v Palestině. Během tzv. černé neděle 29. června 1946 bylo zadrženo 2700 Židů, kteří neměli být kam umístěni, jelikož chyběl dostatek internačních zařízení. Impulsem k zostření situace byla nepochybně i exploze bomby v hotelu Král David v Jeruzalémě 22. června 1946, kterou měla na svědomí organizace Irgun Zvei Leumi (která byla z větší části tvořena právě

²⁸⁸ Nachmani, A. 1987. *Great Power Discord in Palestine: the Anglo-American Inquiry into the Problems of European Jewry and Palestine, 1945-1946*. London: Frank Cass Publishers, s. 183-186.

²⁸⁹ Tamtéž, s. 187-188.

²⁹⁰ Kochavi, A. J. *The Struggle against Jewish Immigration to Palestine*. Middle Eastern Studies Vol. 34, No. 3, July 1998, pp. 151-152.

iegálními imigranty) a při které přišlo o život mj. 41 Arabů. Z obav z protiakce britská vláda úplně zakázala imigraci do Palestiny.²⁹¹

8.2.6. Reakce na výstupy AAC

Židé i Arabové byli Zprávou znepokojeni. V arabském táboře probíhaly stávky, demonstrace a snahy zorganizovat povstání. Židé, ač je Zpráva rozdělila na odpůrce a stoupence, si byl vědomi, že když ji odmítnou, odmítnou tím i anglo-americkou politiku. Weizmann ji ohodnotil jako druhý nejvýznamnější akt po Balfourově deklaraci a vzdát se Židovského státu za přijetí 100 tisíc Židů považoval za rozumnou cenu. Ben-Gurion zastával přesně opačný názor a označil tehdejší situaci a Palestinu za britskou kolonii a domov pro britskou armádu.²⁹²

Ani britská armáda však nebyla Zprávou nadšená. Podle ní reakce, kterou měla vyvolat, bude katastrofální pro britské zájmy, horší než Velké arabské povstání. Stejně tak britští reprezentanti na Blízkém východě zastávali názor, že Zpráva bude znamenat kolaps britských zájmu v oblasti.²⁹³ Británie (na rozdíl od USA) tedy Zprávu přijala s nelibostí, jelikož si mj. uvědomovala, že jejím podpisem budou USA automaticky zahrnuty do řešení palestinské otázky. Ačkoli na jedné straně znamenalo zahrnutí USA odstrašení SSSR od vměšování do britských blízkovýchodních záležitostí, zároveň ohrožovalo vztahy Britů s představiteli arabských států.²⁹⁴

Po podpisu Zprávy AAC byla diskutována především otázka fyzického provedení přesunu 100 tisíce Židů do Palestiny. V době Harrisonovy zprávy z r. 1945 skutečně bylo potřeba přesunout přibližně tento počet vysídlených osob, ale do poloviny r. 1946 jejich počet značně narostl. Dne 4. července došlo v polském městě Kielce k masakru čtyřiceti dvou Židů, kteří zde měli zastávku na cestě do Palestiny. Reakcí byl enormní nárůst Židů, kteří chtěli opustit východní Evropu a přesídlit do Palestiny. Pět tisíc Židů do druhého dne opustilo Polsko, nicméně jejich cesta skončila u britské okupační zóny. Koncem r. 1946 se již počet vysídlených osob toužících odejít do Palestiny pohyboval kolem 250 tisíc osob. Další otázkou bylo, jak bude probíhat imigrace po přijetí zmiňovaných 100 tisíci osob a jak se vyřeší přírodní zásoby Palestiny.²⁹⁵

²⁹¹Kochavi, A. J. *The Struggle against Jewish Immigration to Palestine*. Middle Eastern Studies Vol. 34, No. 3, July 1998, pp. 153.

²⁹²Nachmani, A. 1987. *Great Power Discord in Palestine: the Anglo-American Inquiry into the Problems of European Jewry and Palestine, 1945-1946*. London: Frank Cass Publishers, s. 195-200.

²⁹³Tamtéž, s. 205-208.

²⁹⁴Tamtéž, s. 212-218.

²⁹⁵Gilbert, M. 2002. *Izrael – dějiny*. Praha: BB/art s.r.o., s. 144-145.

8.2.7. Neúspěch AAC

Situace po vydání Zprávy byla komplikovaná faktem, že ji premiér Attlee odmítl implementovat, dokud nebudou židovské armády odzbrojeny. V červnu 1946 Sternův gang zaútočil na železnici v Haifě a Irgun unesl šest britských představitelů. Následně byla Brity podniknuta 29. června vojenská operace proti jišuvu *Agatha*, jinak označovaná jako Černý šabat nebo Černá sobota. Britské jednotky při ní zatkly 2700 sionistických aktivistů v Jeruzalému, Tel Avivu, Haifě a dalších osadách. Operace zahrnovala celonárodní zákaz vycházení, blokády cest, útoky na rozličné cíle (zahrnující Židovskou agenturu) apod. Cílem bylo odradit od budoucích útoků na britské představitele a podle některých historiků rovněž zabránit unilaterálnímu vyhlášení Židovského státu.²⁹⁶

Morrison-Gradyho komise, která Palestinu ani nenavštívila, navrhla 24. července 1946 rozdělit Mandát na část britskou, židovskou a arabskou, přičemž všechny měly zůstat pod britskou správou Závěry komise. Závěry této komise odmítli bezprostředně Židé i Arabové.²⁹⁷

Dne 31. června 1946 byl Dolní sněmovně představen plán provinční autonomie (Brook, Grady), který měl být podle Attleeho podmínkou pro vstup požadovaného množství židovských osob do Palestiny. Mandát měl být rozdělen na arabskou provincii, židovskou provincii, Negev a Jeruzalém. Jednotlivým provinciím měla být dána dostatečná svoboda, což bylo v souladu s požadavky Charty OSN, která volala po samosprávných institucích. Araby měl plán rovněž ujistit, že do jejich provincie nebude cílena židovská imigrace a rovněž měl předejít ilegální imigraci do Palestiny jako celku. Palestina měla podle plánu zůstat pod svěřeneckou správou OSN. USA s plánem nesouhlasily a nakrátko se z řešení palestinské otázky stáhly. Autonomie by však znamenala rezignaci na vznik židovského státnictví, což znamenalo i opozici ze strany sionistů, kteří trvali na politické nezávislosti. Plán byl odmítnut rovněž Araby, jelikož by díky němu vznikly podle nich v podstatě tři židovské státy.²⁹⁸

Churchill a Bevin vnímali AAC jako krok správným směrem a domnívali se, že bez britsko-americké spolupráce není možné dále setrvávat v Palestině. Nicméně existovali i další vlivní britští představitelé opačného názoru, díky čemuž se AAC místo pomocného nástroje stal nástrojem rivality mezi Velkou Británií a USA. USA měly tu výhodu, že vzešly z války jako světová velmoc a byly schopny manipulovat jak Židy, tak Araby. Naproti tomu Británie byla svázaná „arabskou“ politikou a nedostatkem zdrojů. AAC tedy sice řešení palestinské otázky urychlil, ale plánovaný vliv neměl, jelikož Britové odmítli Zprávu akceptovat. Od

²⁹⁶ Jewish Currents: Tag Archives: Operation Agatha. Dostupné z <http://jewishcurrents.org/tag/operation-agatha>

²⁹⁷ Biger, G. 2004. *The Boundaries of Modern Palestine, 1840-1947*. New York: Routledge Curzon, s. 211-213.

²⁹⁸ Nachmani, A. 1987. *Great Power Discord in Palestine: the Anglo-American Inquiry into the Problems of European Jewry and Palestine, 1945-1946*. London: Frank Cass Publishers, s. 236-247.

podzimu 1946 však USA podporovaly vznik Židovského státu, což sionistům dodalo sebedůvěru.²⁹⁹

V druhé pol. roku 1946 britská vláda nadále dodržovala imigrační kvóty platné od r. 1939. Židovská agentura i přesto pokračovala v plánech na vyhlášení nezávislosti a zvolila taktiku založení co nejvíce osad v oblasti Negevu. Na židovský svátek Jom Kipur 6. října t. r. bylo založeno 11 osad. Na 22. sionistickém kongresu v Basileji pořádaném 9. prosince 1946 Weizmann ohodnotil tuto taktiku jako účinnější než snahy sionistů mimo Palestinu. Zároveň vyzval palestinské Židy, aby se vzdaly teroristických a undergroundových taktik, jelikož jsou „nežidovské“ a ohrožují, co bylo pracně doposud vybudováno. Výzva k umírněnosti byla však zamítnuta, o což se zasadil především Ben-Gurion, který zastával názor, že je třeba dosáhnout vzniku samostatného Židovského státu.³⁰⁰

9. SLOŽENÍ BRITSKÉHO MANDÁTU

9.1. Sir Henry Gurney

V září 1946 nahradil na postu vrchního tajemníka palestinské administrativy Johna Shawa sir Henry Gurney. Shaw byl vyměněn, jelikož byl pod neustálou hrozbou atentátu. Jeho schopnost vykonávat tuto pozici se dramaticky snížila po 22. červnu 1946, kdy přežil bombový útok na jižní křídlo hotelu Král David, při kterém zemřelo 91 lidí a mnoho dalších bylo zraněno. Rovněž byl sledován Sternovým gangem. Palestinu tajně opustil 13. září téhož roku.

Sir Gurney, na rozdíl od svého předchůdce, nebyl sympatizantem sionismu a vysokému komisaři Cunninghamovi se pro svůj věk (48 let) a málo zkušeností příliš nezamlouval. Přesto jeho jmenování nabylo 1. října 1946 platnosti. Zabýval se především otázkou, kdy a jak ukončit pro britskou vládu katastrofální situaci v Palestině. Britské impérium se díky poválečné ekonomické a sociální krizi rozpadalo a schopnost řešit lokální konflikt v Palestině závisela na situaci domácí politické scény. Vztahy s Jišuvem byly po válce ještě horší než v r. 1939, kdy probíhaly demonstrace a selektivní teroristické útoky proti Bílé knize.³⁰¹

²⁹⁹Nachmani, A. 1987. *Great Power Discord in Palestine: the Anglo-American Inquiry into the Problems of European Jewry and Palestine, 1945-1946*. London: Frank Cass Publishers, s. 257-260.

³⁰⁰Gilbert, M. 2002. *Izrael – dějiny*. Praha: BB/art s.r.o., s. 146-150.

³⁰¹Golani, M. 2009. *The End of the British Mandate for Palestine, 1948*. Hampshire: Palgrave Macmillan, s. 4-9.

9.2. Poslední britský vysoký komisař pro Palestinu

Alan Cunningham byl vysokým komisařem od 21. listopadu 1945, tedy v době, kdy vztahy mezi Jišuvem a britskou vládou dosáhly prozatím nejhorší úrovně. Krátce předtím ministr zahraničí Bevin oznámil úmysl vytvořit Anglo-americký vyšetřovací výbor. Od Cunninghama se očekávalo, že do jeho vyšetřování nebude zasahovat. Rovněž se měl zdržet od podnikání jakýchkoliv kroků proti židovskému terorismu, který sílil od října 1945, a ilegální židovské imigraci kromě nezbytné ochrany vládních zaměstnanců.³⁰²

Do února 1946 Cunningham dospěl k názoru, že Palestina jako celek ani mandátní systém nemají šanci na přežití, pokud Británie nezařídí, aby Židé a Arabové souhlasili s rozdělením země. Rovněž se pokusil přesvědčit lídry Židovské agentury, aby ustavili svůj stát na části území Palestiny, kam by následně mohlo imigrovat tolik Židů, kolik by sami chtěli a to bez hrozby války s Araby. Jako hlavní překážku takovému politickému řešení vnímal vysoký komisař židovský terorismus a poskytování podpory Židovskou agenturou. Ta měla podle něj s podporou přestat a začít opět plnohodnotně spolupracovat s britskou správou.³⁰³

Problémem však byl i postoj Londýna, a to zejména Ministerstva zahraničí a armády. Britská vláda (od června 1945 byli u moci labouristé) se tou dobou soustředila především na ekonomiku, úpadek impéria, vztahy s USA a studenou válku obecně. Významnou roli hrál ministr zahraničí Bevin, který na rozdíl od Cunninghama nebyl příznivcem sionismu. Po druhé světové válce se kladně k sionismu nestavěli ani britští úředníci na Blízkém východě. Plán na rozdělení Palestiny byl vnímán jako prosionistický a tudíž naivní a škodící britským zájmům. Velitel britského generálního štábu, kterým byl od června 1946 polní maršál Bernard Law Montgomery, měl rovněž s Cunninghamelem komplikovaný vztah. Cunningham se vnímal jako hlava civilní vlády, jejímž cílem má být blaho místního obyvatelstva. Montgomery naproti tomu chtěl reagovat na sílu použitím ještě větší síly. Dalším problémem bylo, že Montgomery neuznával Cunninghama pro jeho neúspěchy během druhé světové války a veřejně jej označoval za břídila neschopného přejít od obrany k útoku.³⁰⁴

V jistém bodě se tedy vysoký komisař dostával do sporu s vládou, ministerstvem zahraničí nebo s armádou. Příkladem je operace Agatha (červen – červenec 1946), kterou kabinet i Cunningham chápali jako omezenou policejní operaci k získání dokumentů dokazujících podporu židovského terorismu Židovskou agenturou a zatčení jejich vůdců,

³⁰² Miller, R. 2010. *Britain, Palestine and Empire: The Mandate Years*. Farnham: Ashgate Publishing Company., s. 177-181.

³⁰³ Tamtéž., s. 181-182.

³⁰⁴ Tamtéž., s. 183.

velitele Hagany a členy organizace Palmach. Cílem bylo předejít dalším útokům a dát Židovské agentuře najevo, že je možný návrat k umírněné politice. Naproti tomu armáda operaci vnímala z čistě vojenského hlediska k porážce židovského terorismu. Dalším příkladem je rozpor Cunninghama s kabinetem. Vláda (spolu s armádou) chtěla v březnu 1947 nad Tel-Avivem a jeho okolními oblastmi vyhlásit vojenskou vládu kvůli narůstajícím akcím židovských teroristů. Cunningham protestoval, jelikož se domníval, že dojde k poškození britské image v očích většiny palestinských Židů. Po dvou týdnech byla vojenská vláda zrušena jako neúspěšná.³⁰⁵

Naopak podporu měl Cunningham od hlavního tajemníka palestinské administrativy sira H. Gurneyho a od šéfa britské armády v Palestině gen. Sira G. Macmillana. Spolu se shodli, že je rozdělení země nezbytné a že musí být zajištěno efektivní převzetí odpovědnosti OSN, co nejdříve to situace umožní.³⁰⁶

Ke konci Mandátu v r. 1948 armáda i vysoký komisař protestovali proti plánu vlády na rychlou evakuaci s minimem škod na majetku a ztrátách na životech a zároveň zachování pořádku a vlády práva. Britská vláda se k evakuaci (mj.) Palestiny rozhodla již koncem prosince 1946. Tváří v tvář studené válce si totiž čím dál více britští představitelé uvědomovali vzrůstající závislost na (arabském) Blízkém východě. V dubnu 1948 Cunningham a armáda zorganizovali neoznámené stažení vojenských jednotek z Galileje a částí Haify za spolupráce s Haganou, aby dokázali, že zachování práva a pořádku je neslučitelné s rychlou a náležitou vojenskou evakuací.³⁰⁷

9.3. Převedení otázky Mandátu Palestina pod OSN

Důvodem pro rozhodnutí Británie ukončit britský Mandát a předat věc OSN bylo, že situaci přestávali zvládat a výdaje na jeho udržení převyšovaly benefity. Sionistické paramilitární skupiny³⁰⁸ snižovaly britskou morálku. Od vydání Bílé knihy z r. 1939 se jejich zájem přesunul od Arabů k Britům. V říjnu 1945 se tyto skupiny připojily k Haganě, sionistické hlavní ozbrojené síle, v útocích na britské autority, známých jako „hnutí hebrejské revolty“. Byly ničeny mosty, silniční cesty, vlaky a hlídkové čluny. V r. 1944 byl v Káhiře zavražděn Lord Moyne dvěma příslušníky Sternova gangu. Ačkoliv se od akce Irgun i

³⁰⁵ Miller, R. 2010. *Britain, Palestine and Empire: The Mandate Years*. Farnham: Ashgate Publishing Company, s. 184.

³⁰⁶ Golani, M. *The "Haifa Turning Point": The British Administration and the Civil War in Palestine, December 1947 – May 1948*. Middle Eastern Studies. Vol. 37, No. 2, April 2001, pp. 99-100.

³⁰⁷ Miller, R. 2010. *Britain, Palestine and Empire: The Mandate Years*. Farnham: Ashgate Publishing Company., s. 185.

³⁰⁸ Irgun, Sternův gang (Lechi) aj.

Hagana distancovaly a vydaly rítům mnoho příslušníků Lechi, tento útok znamenal ochlazení vztahů Churchillovy vlády k sionismu. Následovaly další únosy a vraždy britských státníků. Nejznámějším útokem byl 22. července 1946 již zmíněný bombový útok Irgunu na hotel Král David v Jeruzalému, který hostil vedení britské administrativní správy. Po útoku zemřelo přes 90 lidí (mj. 15 Židů) a šlo o jeden z největších teroristických útoků své doby. Primárním cílem Irgunu bylo vyvolat ohlas světových médií.³⁰⁹ Do počátku r. 1947 byly britské civilní a vojenské rodiny, které bylo možno postrádat, evakuovány z Palestiny. Britové oslabení válkou navíc ztráceli touhu udržet v Palestině pořádek bez cizí pomoci. Navíc si byli vědomi mínění Arabů v regionu, kteří se k sionismu stavěli odmítavě, a byli zaujati především potřebou ochrany ropných zájmů. Dne 18. února 1947 se proto britská vláda rozhodla ukončit svůj mandát a předat celou záležitost do rukou OSN.³¹⁰

9.4. UNSCOP - Zvláštní komise OSN pro Palestinu

Dne 15. května 1947 OSN vytvořila komisi *UNSCOP* (The United Nations Special Committee on Palestine), jejímž úkolem bylo vyřešit kulminující arabsko-židovský konflikt v Palestině. Předsednictví komise připadlo Švédku a účastnili se jí reprezentanti 11 zemí.³¹¹ Arabové se od komise okamžitě distancovali, protože odmítli jinou možnost než arabský stát. Komise po pěti týdnech vyšetřování v Palestině 1. září vydala zprávu, kterou vyzvala Británii k ukončení mandátní správy, většina států byla pro rozdělení Palestiny, nicméně členové se neshodli na konkrétním typu státu, který by měl vzniknout. Indie spolu s Íránem a Jugoslávií požadovaly židovsko-arabskou federaci, zbylí členové komise byli pro rozdělení na dva státy.³¹² Komise doporučila, aby Jeruzalém a Betlém zůstaly mezinárodní jednotkou, kde by obyvatelé měli jazykovou, náboženskou a vzdělávací svobodu. Židovský stát se měl skládat ze tří oblastí: severo-východní, centrální a jižní (centrální a jižní Negev). Tyto jednotky měly být spojeny dvěma styčnými body s Arabským státem. Židovský stát měl pojmout 60% celkové rozlohy země.³¹³ Arabský stát se měl rovněž skládat ze tří teritoriálních částí a měl pojmout 33% rozlohy země.³¹⁴ Hlavním důvodem takového nastavení hranic bylo rozptýlení arabského a židovského obyvatelstva a potřeba rozvrhnout území pro budoucí židovskou imigraci a přístup Židů k Rudému moři. Komise preferovala přidělit smíšená města a vesnice pod

³⁰⁹ Čejka, M. 2011. *Dějiny moderního Izraele*. Praha: Grada Publishing, a.s., s. 32.

³¹⁰ Berry, M., Philo, G. 2006. *Israel and Palestine: Competing Histories*. London: Pluto Press, s. 22-24.

³¹¹ Austrálie, Československo, Guatemala, Indie, Írán, Jugoslávie, Kanada, Mexiko, Nizozemí, Peru, Švédsko

³¹² Čejka, M. 2011. *Dějiny moderního Izraele*. Praha: Grada Publishing, a.s., s. 34.

³¹³ V r. 1947 na území plánovaného Židovského státu žilo přibl. 500 tisíc Židů a 400 tisíc Arabů.

³¹⁴ V plánovaném Arabském státu žilo v r. 1947 700 tisíc lidí, z toho asi 10 tisíc Židů.

židovskou správu.³¹⁵ Rozdílem oproti předešlým plánům bylo přidělení pouště Negev Židům, jelikož Britové preferovali její přidělení Arabům. Komise dále doporučila, aby bylo stanoveno tzv. přechodné období (od ukončení Mandátu do zisku nezávislosti), během kterého bude autorita kontrolující administrativu Palestiny a připravující její nezávislost odpovědná OSN. Důvodem bylo, že OSN nebyla z právního hlediska následovníkem Společnosti národů a tudíž Svěrenecká komise nebyla nástupce Permanentní mandátní komise.³¹⁶

Mapa přidělená Valnému shromáždění ke schválení se lišila od původní mapy vytvořené komisí UNSCOP. Významné změny byly vytvořeny v oblasti hranic Negevu. Městská arabská populace Jaffy a Beerševy byla vyjmuta z navrhovaného Židovského státu. Toto komplikované stanovení hranic bylo vytvořeno na základě aspirací na mír a ekonomickou spolupráci mezi navrhovanými státy, čemuž mě přispět také fakt, že v rámci Židovského státu měla zůstat početná arabská menšina.³¹⁷

Dne 29. listopadu 1947 proběhlo ve Valném shromáždění OSN hlasování o budoucnosti Palestiny a rezoluci OSN č. 181. 33 členských států³¹⁸ hlasovalo pro ukončení Mandátu (nejpozději do 1. srpna 1948), rozdělení Palestiny a budoucí nezávislosti podle návrhu komise UNSCOP. Velká Británie byla mezi 10 státy (dále šest jihoamerických států, Etiopie, Čína a Jugoslávie), které se zdržely hlasování. Proti bylo 13 států (Řecko, Kuba a všichni členové Ligy arabských států).³¹⁹ OSN se zavázala zajistit rozdělení země bezpečnostně.³²⁰ Navrhovaný Židovský stát měl zahrnovat východní Galileu Šaronskou pobřežní planinu od Haify jižně k Jaffě a Negevskou poušť k Rudému moři. Arabský stát měl zahrnovat západní Galileu Acre, Judeu, Samaří, Náblus a Hebron a část pobřeží s přístavem Gaza. Předpokladem bylo, že budou Arabové a Židé spolupracovat v na hraničních přechodech.³²¹ Ačkoliv vymezení hranic OSN nebylo platné ani jediný den, do budoucna sloužilo jako právní základ pro mezinárodně-politické zacházení se Státem Izrael, jehož hranice se od jeho vzniku ještě několikrát proměnily.

Sionisty bylo schválení Rezoluce č. 181 vnímáno jako výhra, protože byl oficiálně potvrzen plán na vznik Židovského státu. Na druhé straně někteří historici poukazují na fakt,

³¹⁵ Biger, G. 2004. *The Boundaries of Modern Palestine, 1840-1947*. New York: Routledge Curzon, s. 213-215.

³¹⁶ British Institute of International and Comparative Law. *Termination of the British Mandate for Palestine*. The International Law Quarterly. Vol. 2, No. 1, Spring 1948, pp. 57-60.

³¹⁷ Biger, G. 2004. *The Boundaries of Modern Palestine, 1840-1947*. New York: Routledge Curzon, s. 218-219.

³¹⁸ Mezi nimi m.j. USA, SSSR a jeho satelity

³¹⁹ Krupp, M. 1999. *Sionismus a Stát Izrael*. Praha: Vyšehrad, s. 112.

³²⁰ UN General Assembly Resolution 181 (Partition Plan), 29. 11. 1947. Dostupné z <http://www.mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/peace/guide/pages/un%20general%20assembly%20resolution%20181.aspx>

³²¹ Blumberg, A. 1998. *The History of State Israel*. Westport, CT: Greenwood Press, s. 72.

že přijetí až tak vřelé nebylo, jelikož nesouhlasili se vznikem nezávislého Palestinského státu a vyloučením Jeruzaléma. Rovněž se nezdála být pravděpodobná životaschopnost Židovského státu v rámci OSN navržených hranic. Vedení sionistů v Palestině si uvědomovalo, že válka s Araby bude nevyhnutelná. Ben Gurion zdůraznil, že by židovské síly měly zachránit celý Jišuv. Velitel britských sil v Palestině gen. J. C. Darcy varoval, že pokud Britové Palestinu opustí, Hagana okamžitě ovládne celou Palestinu.³²²

Nicméně rozdělení Palestiny bylo sionisty podpořeno již r. 1946 na 22. světovém sionistickém kongresu v Basileji ve Švýcarsku. Ch. Weizmann zde opustil myšlenku vzniku dvounárodního státu a přiklonil se k rozdělení země. Sionisté se zde také shodli, že je potřeba dosáhnout vzniku Židovského státu i za předpokladu nutnosti použít násilí.³²³

Na konci r. 1947 čítala arabská populace v Palestině přibližně 1 300 000 obyvatel a židovská asi 600 tisíc obyvatel. Přitom stále byla v platnosti Bílá kniha z r. 1939. Navíc si byli vědomi, že je Británie potřebeje jako vojenskou základnu a zajištění dodávek ropy. Věřili, že brzy vznikne Arabský stát. Nehodlali proto přistoupit na kompromis v podobě rozdělení země.

9.5. Občanská válka v Palestině

Status Velké Británie na Blízkém východě upadal od konce druhé světové války. Konečnou ránu mu zasadila občanská válka v Palestině, která podtrhla neschopnost Británie situaci řešit, nebo alespoň zajistit efektivní reakci společně s USA. Londýn nebyl schopný přijít s efektivním řešením, které proto přešlo na bedra vysokého komisaře, armády a civilní správy. Poslední ucelené nařízení Británie vydala 11. listopadu 1947 a bylo adresováno velitelům různých britských oddílů na Blízkém východě s tím, že mají podniknout pouze základní nezbytné kroky k zabezpečení evakuace osob a vybavení. Jednotky neměly být podle tohoto nařízení odpovědné za udržování práva a pořádku v zemi, pokud to nebylo nezbytné k zachování vlastní bezpečnosti. Ačkoliv toto nařízení vzniklo ještě před vypuknutím občanské války, ani následně nebylo upraveno.³²⁴

Jako důsledek hlasování OSN propukly 30. listopadu nepokoje Arabů. Ti založili oheň v židovském obchodním centru v Jeruzalému. Jeruzalém však nebyl jediným městem, kde

³²² Berry, M., Philo, G. 2006. *Israel and Palestine: Competing Histories*. London: Pluto Press, s. 27-28.

³²³ Blumberg, A. 1998. *The History of State Israel*. Westport, CT: Greenwood Press, s. 70.

³²⁴ Golani, M. *The "Haifa Turning Point": The British Administration and the Civil War in Palestine, December 1947 – May 1948*. Middle Eastern Studies. Vol. 37, No. 2, April 2001, pp. 95-96.

spolu Židé a Arabové koexistovali v úzké blízkosti. Podobná situace nastala ve městech Haifa, Safed, Tiberias, Safed a oblasti Tel-Aviv-Jaffa.³²⁵

Britové k situaci přistupovali způsobem, že se jich interní boj mezi Židy a Araby netýká a během několika dnů ztratili nad situací v Jeruzalému kontrolu. Bezpečnostní složky vyhlásily zákaz vycházení v arabských částech a prováděly vyhledávání zbraní mezi Židy, kteří byli považováni za silnější stranu. Britové přitom byli závislí na dobré vůli lídrů válčících stran. Do 6. prosince se jim povedlo dosáhnout dočasného uklidnění situace. Přesto pořádek v zemi definitivně zkolaboval právě v prosinci. Britové ztráceli nad situací kontrolu a dostali se do situace, kdy hráli roli dělicí bariéry. Pasivně navíc bojovali proti usnesení OSN o rozdělení země a nedovolili vstup pětičlenné komise,³²⁶ která měla připravit nezávislost budoucího Židovského a Arabského státu.³²⁷

Situace vyústila v občanskou válku. Židé i Arabové útočili na civilní a vojenské cíle. Během prvních měsíců války útoky obou stran natolik zesílily (byly dokonce napadána svatá místa muslimská i židovská), že byl život v městě paralyzován. Násilí se velice rychle rozšířilo i na cesty vedoucí do Jeruzaléma.³²⁸ Počáteční stanovisko Londýna nehrát ve válce žádnou úlohu (ani úlohu mediátora) se ukázalo být neuskutečnitelným. Civilní i vojenské složky byly znepokojeny vzrůstající židovskou silou. Hagana používala vysoce kvalitní způsob boje. Proti Arabům přitom stačilo aplikovat zákaz vycházení nebo zadržení osob.³²⁹

Situace se rapidně zhoršila, když Hagana v noci ze 4. na 5. ledna 1948 provedla bombový útok na hotel Semiramis v západním Jeruzalému, přičemž bylo zabito 40 lidí včetně španělského konzula. Dne 14. ledna se Arabové poprvé pokusili dobýt židovské zemědělské osady jižně od Jeruzaléma. Později téhož měsíce Hagana podnikla odvetnou vojenskou akci na arabské vesnice v oblasti. V noci z 1. na 2. února nechali vybuchnout budovu, ve které sídlil deník Palestine Post. Dne 12. února byli zavražděni 4 vojáci Hagany u Lví brány v Jeruzalému. Dne 16. února zaútočila Arabská osvobozenecká armáda na kibuc Tirat Cvi v údolí Jordánu. Židovské straně chyběly zbraně a Arabové měli velkou přesilu. Díky silnému dešti však v této bitvě zvítězili Židé s jednou obětí, přičemž Arabové přišli o 60 osob, které se v podstatě utopily v bahně.³³⁰ Dne 22. února Arabové nastražili výbušninu do auta v židovské části Jeruzaléma, v následku čehož bylo zabito 54 lidí. Organizace Sternův

³²⁵ Krupp, M. 1999. *Sionismus a Stát Izrael*. Praha: Vyšehrad, s. 112-113.

³²⁶ Komise byla složena ze zástupců Bolívie, Dánska, Filipín, Panamy a Československa.

³²⁷ Krupp, M. 1999. *Sionismus a Stát Izrael*. Praha: Vyšehrad, s. 113.

³²⁸ Golani, M. *The "Haifa Turning Point": The British Administration and the Civil War in Palestine, December 1947 – May 1948*. Middle Eastern Studies. Vol. 37, No. 2, April 2001, pp. 98-101.

³²⁹ Tamtéž, pp. 101-102.

³³⁰ Krupp, M. 1999. *Sionismus a Stát Izrael*. Praha: Vyšehrad, s. 114.

gang a Irgun monitorovaly britské úředníky. Dne 22. února došlo k útokům Irgunu na britská vozidla, které zabily 3 lidi a 1 vojáka zranily. Zraněný voják byl následně zabit Sternovým gangem v nemocnici. Následujícího dne bylo zabito Irgunem dalších 5 britských vojáků. Britové ragovali otevřenou palbou na jednotky Hagany po celém městě.³³¹

Dne 11. března Arabové nechali explodovat nastraženou bombu v autě na nádvoří národních institucí Jišuvu na ulici Keren Kayemet v Jeruzalému. Židé z tohoto činu bez důkazů obvinili Brity. Z 27. na 28. března Britové pomohli zachránit konvoj Hagany napadený jižně od Betléma, což Arabové vnímali jako důkaz, že Britové stojí ve válce na straně Židů. Britové přitom ve skutečnosti ve válce byli terčem jak Arabů, tak Židů a bojovali především za svoji vlastní obranu.³³²

Do května následujícího roku docházelo ke střetnutím, bombovým útokům a atentátům. V lednu 1948 Britové povolali do Palestiny Arabskou osvobozenickou armádu pod vedením F. al-Kawukdžima, která se zavázala, že nebude útočit na židovské objekty.³³³ Židovské síly však bojovaly navíc proti Transjordánské arabské legii vedené sirem J. B. Glubbem a muftiho arabským silám v Jeruzalému vedeným A. Q. al-Husejním, které zablokovaly přístup do Jeruzaléma.³³⁴

Válka byla ovlivněna faktem, že britská vláda včetně civilní administrativy, policie a armády nadále formálně trvala. Podle historika A. Shlaima Britové ve válce nebyli ani na straně Arabů, ani Židů, nicméně na své vlastní. Rezoluce č. 181 kromě ukončení Mandátu nejpozději do 1. srpna 1948, stanovila stažení ozbrojených složek Velké Británie z Palestiny nejpozději do stejného data, takže Británie ztratila možnost jednat na území Palestiny samostatně.³³⁵ Nutno ovšem dodat, že díky mezinárodní situaci, v jaké se Británie po konci druhé světové války nacházela, postrádala také odhodlání zasáhnout. Reakcí na válku proto bylo uznání, že se jedná o občanskou válku, která Británii ovlivní a skutečně jedním z důsledků byl faktický kolaps britské vlády v Palestině.³³⁶

Formální rozhodnutí britské vlády evakuovat Palestinu proběhlo 20. září 1947 a její konkrétní plán byl schválen a podepsán 4. prosince t. r. Britská vláda tak dala jasně najevo, že

³³¹ Golani, M. 2009. *The End of the British Mandate for Palestine, 1948*. Hampshire: Palgrave Macmillan, s. 15-16.

³³² Tamtéž, s. 16-17.

³³³ Čejka, M. 2011. *Dějiny moderního Izraele*. Praha: Grada Publishing, a.s., s. 35.

³³⁴ Berry, M., Philo, G. 2006. *Israel and Palestine: Competing Histories*. London: Pluto Press, s. 28.

³³⁵ *UN General Assembly Resolution 181 (Partition Plan)*, 29. 11. 1947. Dostupné z <http://www.mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/peace/guide/pages/un%20general%20assembly%20resolution%20181.aspx>

³³⁶ Golani, M. *The "Haifa Turning Point": The British Administration and the Civil War in Palestine, December 1947 – May 1948*. Middle Eastern Studies. Vol. 37, No. 2, April 2001, pp. 93-94.

nebude s nikým sdílet odpovědnost za Palestinu, dokud Mandát nevyprší, bez ohledu na rychlost evakuace, která může přesahovat trvání Mandátu. Přitom polní maršál Montgomery vehementně prosazoval vojenskou reakci na vzrůstající nepokoje. Rovněž vysoký komisař se obával, že takové stanovisko britské vlády situaci vyostří a že palestinští Židé získají velkou výhodu a využijí chaotické situace, která nastane. Velitel britských sil na Blízkém východě Sir J. Krocker varoval, že armáda nebude schopna zabezpečit administrativní aktivity a zároveň zajistit evakuaci. Žádné z výše zmíněných opodstatněných varování Londýn nepřesvědčila ke změně názoru. Představitelé v Londýně se domnívali, že přijatá politika nebude vnímána jako provokace ani jednou z válčících stran.

Británie rovněž odmítla asistovat OSN při přebírání moci a zároveň odmítla, že by se OSN měla podílet na správě země do konce Mandátu spolu s vysokým komisařem. Britská vláda odmítla spolupracovat, zasahovat do války a zároveň bránila možnosti, že by do situace zasáhla jiná síla (např. OSN).³³⁷

V polovině ledna 1948 britská vláda rozhodla o evakuaci rodin vojenských příslušníků, která měla proběhnout do konce února. Dále doporučila, aby rodiny členů administrativy opustily Palestinu, co nejdříve to bude možné. Kvůli neutuchajícím teroristickým útokům Irgunu a Sternova gangu vysoký komisař nařídil, aby byly rodiny čekající na odjezd ze země přesunuty z Haify do do hotelů v arabských městech Shafram a Jenin.³³⁸

Na začátku války se Cunningham domníval, že budou Židé schopni na jejím konci vyhlásit vlastní stát a že Arabové budou schopni limitovat jeho hranice. Se vzrůstajícím násilím však změnil názor. Židé podle něj uvízli ve stavu hysterie a arogantního chování a administrativě začínalo být jasné, že i Židovská agentura ztrácí nad situací kontrolu. Přesto byli daleko více organizovaní a celkově silnější než arabská strana. Jejich rostoucí síla britskou administrativu děsila. Navíc v únoru – březnu britská vojska v Palestině prořídla a Britové museli být čím dál více obezřetní.³³⁹

Začátkem února 1948 se Londýn spolu se Bevin a jordánský premiér T. Abu al-Huda dohodli, že jordánská armáda Arabská legie obsadí území Palestiny určené Arabům podle plánu OSN, jelikož se Británie obávala, že se oblasti zmocní muftí al-Husajní.³⁴⁰ Už v prosinci totiž Britové zaznamenali, že na území Mandátu proudí zbraně a vojáci z okolních

³³⁷ Golani, M. *The "Haifa Turning Point": The British Administration and the Civil War in Palestine, December 1947 – May 1948*. Middle Eastern Studies. Vol. 37, No. 2, April 2001, pp. 95-98.

³³⁸ Tamtéž, pp. 104.

³³⁹ Tamtéž, pp. 105.

³⁴⁰ Tamtéž, pp. 98-99.

arabských států, především Sýrie. Infiltrace zesílila v období leden – únor, kdy byla do Palestiny vyslána Arabská osvobozená armáda (ALA). Jednalo se o armádu dobrovolníků z arabských zemí vedenou F. al-Qawujim. Ustanovena byla Ligou arabských států jako podpora Armády svaté války Arabského vysokého výboru. Do konce února překročilo hranice Mandátu ilegálně 4 – 5 tisíc jednotek dobrovolníků ALA. Gen. Macmillan se snažil britské vládě vysvětlit, že je nutné proti infiltraci použít vojenské prostředky. Spolu s Cunninghamem vyvíjeli diplomatickou aktivitu v sousedních arabských zemích. Arabské vlády však odmítly podniknout jakoukoliv akci k zabránění organizované i neorganizované infiltrace. Jediné, co britské administrativě zbylo, bylo dohlížet na hranice a snažit se zabránit průchodu regulérních arabských jednotek před vypršením Mandátu. Organizovaní židovští bojovníci se snažili útočit na britské cíle ze vzduchu za využití lehkých letadel Hagany.³⁴¹

Generál Macmillan koncem března uznal, že jednání Židů válečnou situaci zhoršuje. Problémem byly kromě přímých útoků blokáce cest. Vážná situace nastala díky blokáce cest z Jeruzaléma do Tel-Avivu. Arabská část Jeruzaléma byla odstřižnuta od dodávek zdrojů. Stejně tak arabská města Nablus a Jenin byla v ohrožení, jelikož Hagana bránila dodávkám jídla a zdrojů z Haify.³⁴²

Období od dubna do května je považována za zlom ve válce. V noci z 9. na 10. dubna Irgun a Sternův gang přepadli arabskou vesnici Dejr Jásin. Následně se rozšířil příběh o nevybíravém masakru sta místních obyvatel. Britská administrativa obvinila z odpovědnosti za útok Židovskou agenturu, která selhala v potlačení teroristických praktik. Britové však údajně o masakru věděli a nepodnikli žádné kroky k jeho zastavení. Hagana a sionističtí vůdci se od této akce distancovali. Masakr vyvolal rozsáhlý exodus palestinských Arabů (několik set tisíc osob), což sionistům ve výsledku usnadnilo situaci v převzetí požadovaných území pro Stát Izrael.³⁴³ Dne 13. dubna jeruzalémští Arabové spáchali jako odvetu za Dejr Jásin atentát na konvoj židovských lékařů a zdravotních sester na cestě do nemocnice Hadasa na hoře Skopus. Přibližně 90 pasažérů v důsledku útoku zaživa uhořelo.³⁴⁴

Na začátku dubna 1948 sionisté odstartovali ofenzivu pod označením Plán Dalet, jejímž cílem bylo zabezpečit všechny oblasti, které měly podle plánu OSN připadnout Židovskému státu a rovněž židovské osady mimo plán a koridory k nim vedoucí.³⁴⁵ Při jeho

³⁴¹ Golani, M. *The "Haifa Turning Point": The British Administration and the Civil War in Palestine, December 1947 – May 1948*. Middle Eastern Studies. Vol. 37, No. 2, April 2001, pp. 103.

³⁴² Tamtéž, pp. 106.

³⁴³ Čejka, M. 2011. *Dějiny moderního Izraele*. Praha: Grada Publishing, a.s., s. 36

³⁴⁴ Tamtéž, s. 37.

³⁴⁵ Ve dnech 6. – 8. dubna proběhla v rámci Plánu Dalet operace Nachšon, která na krátkou dobu prolomila blokádu Jeruzaléma.

uskutečňování byla dobývána arabská města a jejich obyvatelé vyhnáni (za využití vojenského a psychologického nátlaku), což podle některých historiků³⁴⁶ vedlo k budoucímu rozkladu arabské společnosti.³⁴⁷ Ben-Gurion se chtěl vyhnout střetu s Brity, a proto byla základní podmínka pro uskutečnění plánu, že měl být implementován okamžitě poté, co Britové dokončí evakuaci. Ve skutečnosti však bylo mnoho Britů evakuováno ještě před koncem Mandátu, a proto mohl být plán odstartován již v dubnu. Schopnost Arabů přejít do ofenzivy byla limitována. Sionisté využívali zbraňových a výcvikových smluv, které měli uzavřeny s Československem, a podařilo se jim také nakoupit několik lehkých letadel z Británie.³⁴⁸ Plán Dalet je některými historiky³⁴⁹ považován za součást sionistického plánu odsunout arabské obyvatelstvo z Palestiny, což rezonuje s původními plány T. Herzla a bylo součástí politiky židovských labouristů a revizionistů. Jiní (A. Shlaim) se domnívají, že vyhánění Arabů bylo spíše důsledkem bojů a vojenské strategie než politickým plánem.³⁵⁰

Zhoršující se válečná situace ovlivnila rovněž vztahy mezi armádou a civilní správou. Dne 16. dubna byl vysoký komisař zpětně informován o stahování jeho vojsk z východní Vrchní Galileje. Armáda začala provádět první fázi přesunu vojsk 15. dubna, kdy odešly jednotky ze Safedu a oblasti Kiryat Shemona. Britský velitel praporu, který byl odpovědný za Galilej se obával útoku asi 2500 vojáků ALA. Dne 18. dubna bylo opět neplánovaně evakuováno město Tiberias.³⁵¹

Z 21. na 22. dubna dobyla Hagana Haifu. To mělo za následek hromadný odchod Arabů a evakuaci Britů. Haifa však byla důležitá ještě z jiného důvodu. Město a jeho přístav sloužilo jako místo, odkud byli Britové evakuováni z Palestiny. Byla zde umístěna hlavní jednotka Šestá výsadková divize (Sixth Airborne Division) pod velením majorgenerála H. Stockwella. Britské stahování z Haify začalo 19. a skončilo 21. dubna, tedy v den, kdy Hagana začala ofenzivu. Britové, ačkoliv věděli, že Hagana ovládne město, chtěli, aby byl pořádek obnoven silnější, tedy židovskou stranou, a poskytli asistenci Arabům, kteří chtěli město opustit ať už po moři nebo po souši. Britové se v Haifě v podstatě dobrovolně vzdali. Události v Haifě v Arabech vzbudily silné protibritské smýšlení. Londýn dal události v Haifě

³⁴⁶ Např. Avi Shlaim

³⁴⁷ Berry, M., Philo, G. 2006. *Israel and Palestine: Competing Histories*. London: Pluto Press, s. 29.

³⁴⁸ Čejka, M. 2011. *Dějiny moderního Izraele*. Praha: Grada Publishing, a.s., s. 35.

³⁴⁹ I. Pappe, N. Finkelstein, N. Masaha, W. Khalidi, D. Hirst aj.

³⁵⁰ Berry, M., Philo, G. 2006. *Israel and Palestine: Competing Histories*. London: Pluto Press, s. 29-30.

³⁵¹ Golani, M. *The "Haifa Turning Point": The British Administration and the Civil War in Palestine, December 1947 – May 1948*. Middle Eastern Studies. Vol. 37, No. 2, April 2001, pp. 108-109.

za vinu administrativě v Palestině a armádě. Odmítl, že by měla být zahájena spolupráce s OSN, jelikož to by podle Bevina ještě víc ohrozilo britské zájmy na Blízkém východě.³⁵²

Události v Haifě jsou považovány za zlomový moment války. Bezprostředně poté Hagana dobyla zbývající arabské čtvrti v Západním Jeruzalému, cestu do Jeruzaléma, Jaffu a její satelity, Acre, Západní Galilej, Safed, Východní Galilej a Bejt Še'an.³⁵³

Dne 26. dubna Cunningham, Macmillan a gen. J. Crocker (velitel britských sil na Blízkém východě) poslali memorandum ministrovi pro kolonie, ve kterém ho obeznámili s naléhavostí situace a pobízeli ho k nutnosti přesunu všech armádních jednotek do Haify.

Dne 26. dubna Ministerstvo pro kolonie informovalo vysokého komisaře, že by důrazná akce proti Židům mohla zapůsobit na arabské veřejné mínění. Následovala operace v Jaffě 28. dubna za využití dvou torpédoborců, hlídkových člunů, falešných leteckých útoků a shoení jedné bomby Královským letectvem. Dne 29. dubna se Cunningham setkal v Haifě s reprezentanty Arabů, kde vysvětlil, že vojenská akce v Jaffě je varováním, že každá násilná akce v Palestině se setká s britskou odezvou.³⁵⁴

Hlavním důvodem, proč britská správa v Palestině nezkolabovala již v dřívější fázi války, byla schopnost vysokého komisaře zachovat image, že Britové jsou schopni a ochotni reagovat tak jako v období Velkého arabského povstání nebo během Židovského hnutí odporu v letech 1945-1946. Cunningham byl odhodlán v Palestině zůstat do úplného konce Mandátu, a to přes události v Haifě. Nutno dodat, že v posledních měsících záviselo faktické přežití administrativy pouze na dobré vůli židovské strany.³⁵⁵

10. VZNIK STÁTU IZRAEL

10.1. Prozatímní židovská/izraelská vláda

Prozatímní vláda, prozatímní Národní rada, byla zformována pod vedením Židovské agentury 12. dubna 1948³⁵⁶. Rada měla 13 členů a vedoucí osobou se stal David Ben-Gurion. Prozatímní vláda nebyla uznána Velkou Británií. V posledních dnech Mandátu se vedle přípravy Deklarace nezávislosti zabývala rovněž nákupem potřebných zbraní a sháněním financí (především od židovské komunity v USA). Prozatímní vláda také vytvářela plány na

³⁵²Golani, M. *The "Haifa Turning Point": The British Administration and the Civil War in Palestine, December 1947 – May 1948*. Middle Eastern Studies. Vol. 37, No. 2, April 2001, pp. 111-114.

³⁵³ Tamtéž, pp. 121.

³⁵⁴ Tamtéž, pp. 115-116.

³⁵⁵ Tamtéž, pp. 118-122.

³⁵⁶ Existence prozatímní Národní rady trvala do 8. března 1949, kdy proběhl první volby do Knesetu a byla ustavena oficiální vláda.

zajištění budoucích židovských imigrantů. Na mezinárodní půdě se snažila zajistit zisk podpory Židovskému státu ostatních států.³⁵⁷

Dne 12. května se prozatímní vláda (nebo také *The 13*) sešla v Tel Avivu, aby prodiskutovala návrh deklarace. Ta byla sepsána Moše Shertokem (později Sharett) za pomoci Davida Ramireze, Felixe Rosenbleutha, Aharona Zislinga a Aharona Shapiry. Diskutovala se o tom, co vlastně má být v Deklaraci prohlášeno. Ben-Gurion rozhodl, že bude prohlášen stát na základě hlasování OSN. Rovněž se jednalo o hranicích. Ben-Gurion poukázal na to, že ani Spojené státy při prohlášení nezávislosti nespécifikovaly hranice a že ani není jisté, jak hranice státu budou vypadat po nadcházející válce. Z mnoha navrhovaných zájmů (např. Judea, Země izraelská, Židovský stát,...) byl vybrán Izrael. Na setkání bylo dohodnuto, že nezávislost bude deklarována v pátek ve 4 hodiny odpoledne (aby nekolidovala se šabatem), v Tel-avivském muzeu. Sharett a spol. rovněž připravil anglickou verzi Deklarace nezávislosti za pomoci Bible, americké Deklarace nezávislosti a Churchillových projevů.³⁵⁸

V 13:50 dne 14. května se sešlo 25 členů Národní rady ke schválení návrhu Deklarace, na kterém se jednohlasně shodli. Rada rovněž odhlasovala zrušení platnosti Bílé knihy 1939 a Mandatorních nařízení z let 1939, 1940, 1941 a 1945, která omezovala imigraci do země, převody půdy a fungování Hagany. Ostatní zákony byly ponechány jako součást budoucí legislativy.³⁵⁹

Deklarace Státu Izrael neproběhla veřejně z důvodu obav, že by se jí Britové mohli pokusit zabránit, nebo že by zapříčinila útok arabské armády. Bylo proto pozváno „pouhých 250 hostů.“³⁶⁰ Deklarace byla podle plánu podepsána v 16:00. V 5:25 následujícího rána dopadly první egyptské bomby na Tel Aviv. K útokům se následně připojili také Irák, Sýrie, Jordánsko a Libanon, čímž začala válka za nezávislost.³⁶¹

³⁵⁷ Blumberg, A. 1998. *The History of State Israel*. Westport, CT: Greenwood Press, s. 75-76.

³⁵⁸ Wohlgelemer, E. *Getting to the Declaration*. Canadian Jewish News. Vol. 39, No. 3, May 1998.

³⁵⁹ Tamtéž..

³⁶⁰ Mezi hosty byli zástupci Židovské agentury, Světové sionistické organizace, lídři politických stran, osobnosti z kultury, vrchní rabíni, náčelník štábu Hagany Yigadel Yadin, editoři a dopisovatelé tisku atd.

³⁶¹ Wohlgelemer, E. *Getting to the Declaration*. Canadian Jewish News. Vol. 39, No. 3, May 1998.

10.2. Deklarace nezávislosti

Deklarace se odvolává na Zemi Izraelskou jako na kolébku židovského národa, kde byla zformována duchovní, náboženská a politická tvář židovského lidu. Odvolává se na T. Herzla a první sionistický kongres, který proběhl v r. 1897 a na kterém bylo prohlášeno právo židovského lidu na národní obnovu ve vlastní zemi. Deklarace se rovněž odvolává na Balfourovu deklaraci, která se souhlasem Společnosti národů, uznala historické vazby židovského lidu s izraelskou zemí. Holocaust podle Deklarace ještě posílil nutnost řešit otázku židovského národa. Plán na rozdělení Palestiny OSN z 29. listopadu 1947 podle Deklarace rovněž ospravedlňuje vznik Státu Izrael.

Podle kritiků jsou však výše zmíněná „práva“ Židů na vlastní stát irelevantní. Balfourova deklarace sice byla schválena britským kabinetem, nicméně Sněmovna lordů ani Sněmovna reprezentantů nikdy úplně neschválila její zakomponování do Mandátu Palestina. Americký židovský právník S. Linowitz podotkl, že Balfourova deklarace byla z právního hlediska od počátku neplatná, jelikož Británie nikdy neměla suverénní práva nad Palestinou a neměla tedy ani právo zemi rozdělit. Deklarace podle něj byla pouhým konstatováním britských zájmů. Uznání Balfourovy deklarace Společností národů ani plán na rozdělení Palestiny OSN rovněž podle kritiků nehraje roli, jelikož ani tyto organizace neměly nad zemí suverénní práva a jejich výstupy mají spíše doporučující než závazný charakter.³⁶²

V deklaraci bylo zdůrazněno, že Izrael otevře dveře všem Židům a zajistí zemi rovnoprávné postavení mezi ostatními národy. Rovněž je zmíněno i posvěcení OSN, jejíž Valné shromáždění revolucí z 29. listopadu 1947 uznalo nárok Židů na vlastní stát. Židovský stát měl podle Deklarace vzniknout v okamžik ukončení Mandátu, a to v noci na 15. května 1948. Deklarací se představitelé zavázali, že poskytnou všem svým občanům sociální a politickou rovnoprávnost bez ohledu na náboženství se zajištěním svobody náboženství, smýšlení, jazykových svobod, vzdělání a kultury a že budou přispívat k realizaci hospodářské jednoty celé Palestiny. V tomto ohledu je Deklarace demokratická a inspiruje se britským konstitucionalismem. Britská demokratická tradice byla i nadále Jišuvem hluboce respektována a britský Parlament brán jako vzor mladého státu. Během prvních několika let existence Izraele neexistovala psaná ústava, v čemž lze rovněž spatřit inspiraci Velkou Británií. První izraelský Knesset rozhodl o sepsání základních práv, která budou plnit funkci ústavy. Rovněž pokud jde o izraelský systém vlády, existovala podobnost s Británií.

³⁶² Eidelberg, P. *Foundations of the State of Israel: An Analysis of Israel's Declaration of Independence*. Judaism, Vol. 36, Issue 4, Fall 1987, pp. 391-399.

Multistranický systém silné centrální vlády se časem proměnil na systém dvou dominantních stran. Právní a soudní systém byl rovněž inspirován britsko-americkým modelem. Ačkoliv je Izrael oficiálně Židovským státem naplňujícím sionistické aspirace, vládou a právním systémem je blíž státům sekulárním.³⁶³

Angličtina získala v nezávislém Izraeli významou pozici. Oficiálně šlo o třetí nejvýznamnější jazyk po hebrejštině a arabštině, neoficiálně hrála roli druhého jazyka. To dali najevo již signatáři Deklarace tím, že byla souběžně přeložena do angličtiny.³⁶⁴

Deklarace rovněž apelovala na sousední arabské státy, aby se Státem Izrael spolupracovaly, jelikož Izrael má zájem na společném úsilí na rozvoji Blízkého východu.³⁶⁵

Stát Izrael vznikl poslední den trvání britského Mandátu, 14. května 1948, kdy Židovská rada vydala Deklaraci nezávislosti.³⁶⁶ O vzniku Státu Izrael informoval deník *The Palestine Post*. Deník zmínil, že po devatenácti stoletích Židé vytvořili nezávislý stát. Dále oznámil de facto uznání existence Státu Izrael a provizorní vlády Spojenými státy americkými 10 minut po vyhlášení Deklarace a vypršení ukončení Mandátu Palestina.³⁶⁷

Den po vyhlášení Deklarace nezávislosti o vzniku Izraele informoval levicový deník *The Guardian*. Oznámil odjezd vysokého komisaře Cunninghama z Haify a vyhlášení válečného práva v Libanonu, Iráku a Egyptě, aby v Palestině obnovili bezpečnost a ukončili sionistické teroristické aktivity.³⁶⁸

10.3. Reakce Arabů na vyhlášení Státu Izrael

Arabové se zpočátku snažili vznik nového státu ignorovat. V den zrušení Mandátu Palestina, 15. května, vtrhly do Izraele armády Egypta, Sýrie, Jordánska, Iráku a Libanonu. Jejich cíl deklaroval generální tajemník Ligy arabských států Azzam Pasha, podle kterého mělo jít o válku za zničení Izraele: „*Bude to významný masakr v historii, o kterém se bude mluvit jako o masakru Mongolů nebo křížáků.*“ V květnu 1948 se britská vláda (především

³⁶³ Gal, A., Lubelsky, I. *The Disintegration of the British Empire and the Nationalist Cases of India and Israel: A Comparative Analysis*. Israel Affairs. Vol. 14, No. 2, April 2008, pp. 174-175.

³⁶⁴ Tamtéž, pp. 179.

³⁶⁵ Declaration of Israel's Independence. 14 May 1948. Dostupné z http://avalon.law.yale.edu/20th_century/israel.asp

³⁶⁶ Bentwich, N. *Israel*. The International and Comparative Law Quarterly. Vol. 1, No. 2, April 1952, pp. 275-283.

³⁶⁷ The Palestine Post: *State of Israel is Born*. Vol. 23, No. 714, 16 May, 1948.

³⁶⁸ The Guardian: *The Jewish State Born*. 15 May, 1948. Dostupné z <http://www.theguardian.com/world/1948/may/15/israel>

ministr zahraničí Bevin) domnívala, že je Arabská liga silnější a že v případě války se Židy zvítězí.³⁶⁹

Dne 11. června OSN zprostředkovalo příměří, které trvalo 4 týdny. V tomto období byl do Palestiny vyslán mediátor hrabě F. Bernadotte, který byl v čele mise mezinárodních vojenských pozorovatelů dohlížejících na příměří UNTSO³⁷⁰. Ten 28. června předložil OSN plán, ve kterém navrhoval, aby se Izrael vzdal poušti Negev a Jeruzaléma ve prospěch Transjordánska a aby získal západní Galilej³⁷¹, což odmítli Židé i Arabové.

Od 6. do 19. července probíhala druhá fáze války za nezávislost, kdy byla zahájena izraelská protiofenzíva. Podařilo se vytlačit útočící arabské armády ze severní části bývalého Mandátu s výjimkou Západního pobřeží, které okupovalo Jordánsko. Rovněž došlo k obsazení Gazy. Dále byly dobyty významné body v centrální části země a jižní Galileji.³⁷² Dne 17. září izraelští radikálové z Vlastenecké fronty (bývalá Lechi) zavraždili F. Bernadotta jako vyjádření ostrého nesouhlasu s požadavky izraelských extremistů. Dne 15. října začala izraelská protiofenzíva v Negevu a Izraeli se podařilo dosáhnout důležitých vítězství. 21. října Izrael obsadil město Beršeeva. Od 29. do 31. října se Izraeli podařilo dobýt celou Galilej.³⁷³

Dne 7. ledna 1949 Izrael stáhl na nátlak USA a Británie své vojáky ze Sinajského poloostrova. Následující den Izrael začal vyjednávat s Jordánskem o rozdělení Jeruzaléma. Dne 2. února Ben Gurion prohlásil Západní Jeruzalém za součást Státu Izrael.³⁷⁴

Arabové, zejména Jordánská arabská legie byla vyzbrojena a trénována Brity. Na přelomu r. 1948/1949 letadla RAF přelétala spolu s egyptskými eskadrami nad izraelsko-egyptskou hranicí. V lednu 1949 izraelská letadla sestřelila 4 britská letadla. USA naproti tomu již 5. prosince 1947 uvalily na region zbrojní embargo, aby předešly krveprolití. Židé byli proto nuceni zbraně pašovat (především z Československa). Když byla vyhlášena v květnu 1948 nezávislost, izraelská armáda nedisponovala ani jedním tankem nebo kanonem a letecké síly se skládaly z 9 zastaralých letounů. Ačkoliv Izraelské obranné síly, jak byla 31. května 1948 nazvána izraelská armáda, měly 60 tisíc trénovaných vojáků, plně mobilizovaných bylo pouze 18 900 z nich. Izrael s minimální podporou Západu a s velkými

³⁶⁹ Jewish Virtual Library: *Israeli War of Independence: Background and overview*. Dostupné z http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/1948_War.html

³⁷⁰ UNTSO byla zároveň první mírová mise OSN.

³⁷¹ *UN Security Council: Text of Suggestions presented by United Nations mediator on Palestine to the two parties on 28 June 1948*. Dostupné z http://www.zionism-israel.com/hdoc/Bernadotte_plan_text_june_1948.htm

³⁷² Čejka, M. 2011. *Dějiny moderního Izraele*. Praha: Grada Publishing, a.s., s. 45-47.

³⁷³ Tamtéž, a.s., s. 47-54.

³⁷⁴ Tamtéž, s. 54.

ztrátami³⁷⁵ zvítězil. S Egyptem bylo příměří podepsáno 24. února, s Libanonem 23. března, s Jordánskem 3. dubna, Sýrií 20. června 1949 a Irák příměří odmítl. Na místo toho své jednotky stáhl.³⁷⁶

10.4. Reakce Velké Británie na vznik samostatného Státu Izrael

Britská vláda se vznikem Izraele nesouhlasila a odmítla jej uznat *de facto*. Vzдор britské vlády byl dán především rozsáhlými zájmy v islámském světě, proarabským smýšlením a známkami antisemitismu britské společnosti. Britové měli navíc stále v živé paměti židovský terorismus vůči britské administrativě v posledních letech trvání Mandátu. Vznik Státu Izrael v Britech vyvolával pocit selhání britské palestinské politiky.

Dne 9. října 1948 prohlásil Churchill, který byl v té době vůdcem opozice v Dolní sněmovně, na shromáždění konzervativní strany ve Walesu, že labouristé porušili v Palestině daný slib a v důsledku nesprávného postupu přivodili Británii znautčení v Palestině i v jiných částech světa. Dne 2. listopadu napsal (výročí Balfourovy deklarace) Marcus Sieff, Brit který pracoval v Izraeli pro Ben Guriona memorandum, ve kterém zdůraznil, že pokud bude Británie nadále odmítat uznání Státu Izrael, bude se zde zvyšovat hrozba arabského extremismu, a že izraelským nejvyšším představitelům velice záleží na obnovení svazků s Velkou Británií. Dne 10. prosince Churchill předložil Dolní sněmovně tuto záležitost. Zdůraznil, že Židé sice vyhnali Araby z rozsáhlejšího území, než bylo plánováno, ale zároveň sestavili fungující vládu, vítěznou armádu a zároveň získali podporu USA a Sovětského svazu a že tedy nelze nový stát nadále přehlížet. Labouristická vláda nechala tyto poznámky bez odezvy, jelikož si stále nechtěla znepřátelit arabské státy sousedící s Izraelem.³⁷⁷

Začátkem roku 1949, ačkoliv byla zahájena jednání o příměří mezi Izraelem, Egyptem, Jordánskem a Libanonem, stále probíhalo sporadické násilí a hrozilo vypuknutí vážné krize. E. Bevin proto nařídil, aby byli s okamžitou platností propuštěni poslední ilegální židovští imigranti zadržovaní na Kypru. Konzervativní strana a především Churchill tento krok ostře kritizovali především proto, že mělo v první řadě přijít uznání existence Státu Izrael. Churchill poukazoval na fakt, že se Británie zavázala napomoci vzniku Židovské národní domoviny a když židovský stát v podobě Izraele vznikl, právě Britská vláda jej

³⁷⁵ Izrael utratil ve válce 500 mil. dolarů, 6 373 Izraelců přišlo o život a byly silně poničeny citrusové háje, které byly po několik dekád hlavním zdrojem obživy státu.

³⁷⁶ Jewish Virtual Library: *Israeli War of Independence: Background and overview*. Dostupné z http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/1948_War.html

³⁷⁷ Gilbert, M. 2007. *Churchill a Židé*. Praha: BB/art s.r.o., s. 289-291.

odmítala uznat. To byl podle Churchilla tristní výsledek toho, co Britové v Palestině za dobu trvání Mandátu vytvořili.³⁷⁸

Krátce po Churchillovu výstupu v Dolní sněmovně, na konci ledna 1949 kabinet došel k názoru, že je uznání nového státu nevyhnutelné a 13. května t.r. k němu skutečně došlo. Dne 11. května 1949 byl Izrael přijat do OSN. Již 17. května t. r. Britové poslali do Tel Avivu svého prvního chargé d'affaires A. K. Helma. Na konci r. 1949 britská vláda začala zvažovat *de jure* uznání Izraele a smlouva byla mezi zeměmi podepsána 28. dubna 1950.³⁷⁹

³⁷⁸ Gilbert, M. 2007. *Churchill a Židé*. Praha: BB/art s.r.o., s. 292-293.

³⁷⁹ Haron, M. *Britain and Israel, 1948-1950*. Modern Judaism Vol. 3, No. 2, May, 1983, pp. 217 – 223.

11. ZÁVĚR

Role Velké Británie při vzniku Státu Izrael byla ovlivněna mnoha okolnostmi a souvislostmi. Svou úlohu hrály jak dlouhodobé faktory, tak dočasné, operativní a dynamické a rovněž okamžité faktory, které byly důsledkem manévřů v aréně mezinárodní politiky. Faktem zůstává, že neúspěch britské vlády překonat sionistickou výzvu je jednou z nejvíce ponižujících kapitol britské historie.

Po dobu trvání Mandátu Palestina existoval velký politický, ekonomický a sociální rozdíl mezi palestinskými Araby a Židy. Palestinská vláda řídila a obstarávala vládní služby Arabům, zatímco Židé řídili své vlastní. Ačkoliv byli Židé po celou dobu trvání Mandátu minoritou, ve svých očích dominovali zemi kulturně i ekonomicky a politická nezávislost se proto pro ně zdála být jediným východiskem. Ve 30. letech bylo jasnou prioritou potlačit rebelie Arabů, přičemž se Britové spojili s palestinskými Židy, kteří jim v jejich snahách byli nápomocni. Britské dilema se soustředilo na tři klíčové otázky: židovskou imigraci, budoucí uspořádání Palestiny a problém transferů půdy. Toto dilema bylo konfrontováno palestinskou vládou, která svoji politiku založila na tom, že imigrace do Palestiny nesmí převyšovat ekonomickou kapacitu země.³⁸⁰

Rozhodující se tedy stala změna britské politiky vůči Palestině ve 30. letech a omezení židovské imigrace. První předzvěstí vzniku Izraele byla východiska Palestinské královské komise (Peelova komise) v r. 1937, tedy návrh na rozdělení země, který britská vláda zpočátku podporovala. Překážkou naplnění se stala Bílá kniha z r. 1939, jež omezovala židovské přistěhovalectví a prodej půdy. Bílá kniha nabízela Židům dvě možnosti, a to vyvíjet otevřený nátlak na britskou vládu, aby tuto politiku změnila, nebo pracovat na její proměně mírovými metodami. Během druhé světové války Židé sledovali politiku spolupráce s Brity na základě rady D. Ben-Guriona, který byl v té době předsedou exekutivy Židovské agentury. Po konci války díky přeživším obětem nacistických perzekucí a holocaustu však Židé více než kdy předtím začali naléhat na britskou vládu, aby zrušila zákaz imigrace, a odhodlaně bojovali za vznik vlastního státu.³⁸¹

Za bezprostřední příčiny vyhlášení nezávislosti Státu Izrael pak lze považovat události od 18. února 1947, kdy byla palestinská otázka převedena pod OSN a vytvořena mise UNSCOP složená z 11 členů menších členských států. UNSCOP 1. září prezentovala svoji

³⁸⁰ Liebrich, F. 2005. *Britain's Naval and Political Reaction to the Illegal Immigration of Jews to Palestine, 1945-1948*. Taylor and Francis e-Library, s. 14.

³⁸¹ Shwadran, B. *The Emergence of the State of Israel*. Journal of Educational Sociology. Vol. 22, No. 3, November 1948, pp. 163-170.

zprávu, ve které doporučila rozdělení Palestiny na Židovský a Arabský stát. Britové se k takové možnosti stavěli odmítavě s neochotou asistovat v naplnění plánu s tím, že chtěli najít vyhovující východisko pro sionisty i Araby. Britská neochota spolupracovat se naplno projevila při jednání s Implementační komisí, která měla převzít administrativu po Británii. Navíc bez konzultace s Komisí Britové jednostranně oznámili, že k 15. květnu 1948 ukončí Mandát a do 1. srpna stáhnou ze země své jednotky, přičemž nepovolili Komisi přijet do Palestiny dřív než 1. května t. r. Rovněž odmítli spolupracovat s Komisí na transferu moci. Zároveň, ačkoli byli stále zodpovědní za uchování práva a pořádku v Palestině, nechali natolik zhoršit bezpečnostní situaci v Palestině po 29. listopadu 1947, kdy bylo ve Valném shromáždění OSN odhlasováno rozdělení palestinského území, že nepokoje vypukly ještě před 15. květnem 1948. OSN přitom nebyla schopna na vznikající krizi reagovat.

Faktorů, které ovlivnily vznik Státu Izrael, bylo tedy více. Patří mezi ně dlouhodobá touha Židů po vzniku vlastního státu, vznik Světové sionistické organizace a především Balfourova deklaráce, kterou britská vláda vyjádřila podporu ustavení národní domoviny pro Židy na území Palestiny a zavázala se k vynaložení veškerého úsilí tohoto cíle dosáhnout. Balfourova deklaráce byla nejednou označena za sentimentální a špatně navržený akt a ve skutečnosti opravdu nebylo učiněno moc kroků k jejímu naplnění a převzata skutečná odpovědnost ze strany Velké Británie. Roli mimo Británii rovněž hrála americká židovská komunita a její poměrně výrazný vliv na americkou vládu spojená s finanční a politickou pomocí USA. Rozhodující bylo samozřejmě i židovské utrpení během druhé světové války a holocaustu a následná změna palestinské politiky britské administrativy během 30. let, a to především omezení židovské imigrace a násilné potlačování ilegální imigrace. Mezi tři nejdůležitější data, která vznik Státu Izrael ovlivnila, jsou řazena následující: 30. srpen 1897, kdy proběhl první Sionistický kongres v Basileji a byl přijat Basilejský program, ve kterém byl stanoven cíl sionismu „ustavení domova pro Židy v Zemi izraelské“ (*Erec Jisra'el*), 2. listopad 1917, kdy byla vydána Balfourova deklaráce a 29. listopad 1947, kdy OSN odsouhlasila rozdělení Palestiny.³⁸²

Velice důležitou roli v britském rozhodování hrál neúspěch v potlačení vzrůstajícího napětí a násilí páchaném na britské administrativě v Palestině. Navzdory tomu, že se britská vláda 20. září 1947 rozhodla Palestinu evakuovat, útoky na Mandátní správu pokračovaly i v následujícím roce. Britské bezpečnostní složky sice nikdy nestály tváří v tvář porážce ze strany podzemních organizací, neschopnost tato hnutí zpacifikovat však Britům způsobila

³⁸² Wohlgelemer, E. Getting to the Declaration. Canadian Jewish News. Vol. 39, No. 3, May 1998.

politickou porážku a ponížení, což byl jeden z faktorů, který je přiměl k evakuaci Palestiny a ukončení Mandátu. Britové se po konci války více než kdy dřív ocitli uprostřed tlaků ze strany palestinských Arabů i Židů a situaci nedokázali vybalancovat. Britské bezpečnostní složky navíc bojovaly se sionistickým undergroundem bez jakýchkoliv spojenců nebo kolaborace s místním obyvatelstvem. Rovněž už nebyli schopni použít takovou míru vojenské represe jako před válkou při Velkém arabském povstání.³⁸³ Nicméně nebyl to ani židovský ani arabský terorismus, co dovedl Brity k rozhodnutí vzdát se Mandátu, šlo spíše o komplexní proces zvenčí ovlivněný první a hlavně druhou světovou válkou. Tímto se tedy zodpověděla hlavní výzkumná otázka, jaké faktory ovlivnily britskou politiku ve vztahu k sionistům a palestinským Arabům.

Další otázkou je, zda mohla být britská politika formována odlišným způsobem. Britové se v podstatě už na konci 1. světové války, kdy byla poražena Osmanská říše na Blízkém východě, dostali do slepé uličky, jelikož místním Arabům slíbili udělit co nejdříve nezávislost, přičemž sionistům prostřednictvím Balfourovy deklaráce slíbili pomoc při ustavení Židovské národní domoviny v Palestině. Tento závazek byl udělen v době, kdy Velká Británie byla vítěznou mocností první světové války a nacházela se na vrcholu moci. Podle analýzy událostí a závazků, které dala britská vláda zároveň Arabům, však bylo vydání Balfourovy deklaráce krátkozraké a způsobilo mnoho problémů. Postavení a moc Velké Británie na mezinárodním poli se však měnilo, vliv upadal a z druhé světové války země vyšla dramaticky vojensky a ekonomicky oslabena, s USA na vzestupu, v nové situaci bipolarity studené války. Britská vláda si velice silně uvědomovala potřebu zachování dobrých vztahů s Araby na Blízkém východě. V době, kdy se schylovalo ke vzniku Židovského státu, Britové zastávali diametrálně odlišnou pozici než v r. 1917 a nejen, že se zdrželi hlasování o rozdělení Palestiny, ale když poté skutečně Stát Izrael vznikl, několik let jej odmítali uznat. Britská politika tedy zajisté mohla být formována jinak, kdyby se dějiny mezinárodní vztahů odvíjely odlišným způsobem. Je totiž zřejmé, že byla britská vláda ve vztahu k palestinským Arabům a Židům ovlivňována především vnějšími událostmi mezinárodní politiky spíše než např. vnitropolitickou situací ve smyslu, zda jsou u moci konzervativci či labouristé, či konkrétní osoba.

³⁸³ Newsinger, J. 2002. *British Counterinsurgency: from Palestine to Northern Ireland*. Hampshire: Palgrave Macmillan, s. 29-30.

12. SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

12.1. Primární prameny

1922 White Paper. Dostupné z

http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/British_White_Paper_of_June_1922.html

1930 White Paper. Dostupné z

<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/passfield.html>

1939 White Paper. Dostupné z

<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/paper39.html>

Balfour, A. 1917. *The Balfour Declaration*. Dostupné z

http://www.historylearningsite.co.uk/balfour_declaration_2.htm

CO 537/1783, p. 100. 20 September 1947. Letter from High Commissioner A. Cunningham to G.H.Hall, S of S for the Colonies.

Declaration of Israel's Independence. 14 May 1948. Dostupné z

http://avalon.law.yale.edu/20th_century/israel.asp

FactualIsrael.com: *Agreement Between Emir Feisal and Dr. Weizmann, 3 January 1919*.

Dostupné z <http://www.factualisrael.com/faisal-weizmann-agreement-arabs-invited-jews-return-israel/>

FO 371/21881, E5726/10/31, 30 August 1938. Charles B.Bateman, British Embassy in Alexandria, to Sir Lancelot Oliphant, FO.

Report of the Mandates Commission at the League of Nations, C. 330. M.222. 1937. VI. p. 228.

The Biltmore Program. May 11, 1942. Dostupné z

<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/biltmore.html>

The Defence (Emergency) regulations, 1945. Dostupné z <http://nolegalfrontiers.org/military-orders/mil02?lang=en>

The MacDonald Letter. February 13, 1931. Dostupné z

<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/MacdonaldText.html>

UN Security Council: Text of Suggestions presented by United Nations mediator on Palestine to the two parties on 28 June 1948. Dostupné z http://www.zionism-israel.com/hdoc/Bernadotte_plan_text_june_1948.htm

UN General Assembly Resolution 181 (Partition Plan), 29. 11. 1947. Dostupné z <http://www.mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/peace/guide/pages/un%20general%20assembly%20resolution%20181.aspx>

The Council of the League of Nation. July 24, 1922. *British Palestine Mandate: Text of the Mandate*. Dostupné z http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/Palestine_Mandate.html

12.2. Sekundární literatura

Berry, M., Philo, G. 2006. *Israel and Palestine: Competing Histories*. London: Pluto Press.

Biger, G. 2004. *The Boundaries of Modern Palestine, 1840-1947*. New York: Routledge Curzon.

Blumberg, A. 1998. *The History of State Israel*. Westport, CT: Greenwood Press.

Bunton, M. 2007. *Colonial Land Policies in Palestine 1917-1936*. New York: Oxford University Press.

Čejka, M. 2011. *Dějiny moderního Izraele*. Praha: Grada Publishing, a.s..

Čejka, M. 2005. *Izrael a Palestina*. Brno: Centrum strategických studií.

Gilbert, M. 2007. *Churchill a Židé*. Praha: BB/art s.r.o..

Gilbert, M. 2002. *Izrael – dějiny*. Praha: BB/art s.r.o..

Golani, M. 2009. *The End of the British Mandate for Palestine, 1948*. Hampshire: Palgrave Macmillan.

Goldberg, D. H., Reich, B. 2008. *Historical Dictionary of Israel – 2nd Edition*. Plymouth: The Scarecrow Press, Inc.

Herzl, T. 2009. *Židovský stat*. Praha: Academia.

Hroch, M. 1985. *Úvod do studia dějepisu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

Jewish Currents: *Tag Archives: Operation Agatha*. Dostupné z <http://jewishcurrents.org/tag/operation-agatha>

Jewish Virtual Library: *Israeli War of Independence: Background and overview*. Dostupné z http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/1948_War.html

Jewish Virtual Library: *Jewish Defense Organizations: The Jewish Resistance Movement*. Dostupné z <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/resist.html>

Kamen, CH. 1991. *Little Common Ground: Arab Agriculture and Jewish Settlement in Palestine*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.

- Karsh, E., Kumaraswamy, P. R. 2003. *Israel, the Hashemites and the Palestinians: The Fateful Triangle*. London: Frank Cass.
- Khoury, G., Méouchy, N., Schad, G., Sluglett P. 2004. *The British and French Mandates in Comparative Perspectives/Les Mandates Français et Anglais Dans Une Perspective Comparative*. Leiden/Boston: Brill.
- Krupp, M. 1999. *Sionismus a Stát Izrael*. Praha: Vyšehrad.
- Liebrich, F. 2005. *Britain's Naval and Political Reaction to the Illegal Immigration of Jews to Palestine, 1945-1948*. Taylor and Francis e-Library.
- Likhovski, A. 2006. *Law and Identity in Mandate Palestine*. North Carolina: The University of North Carolina Press.
- Miller, R. 2010. *Britain, Palestine and Empire: The Mandate Years*. Farnham: Ashgate Publishing Company.
- Nachmani, A. 1987. *Great Power Discord in Palestine: the Anglo-American Inquiry into the Problems of European Jewry and Palestine, 1945-1946*. London: Frank Cass Publishers.
- Newsinger, J. 2002. *British Counterinsurgency: from Palestine to Northern Ireland*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Paris, T. J. 2003. *Britain, the Hashemites and Arab rule, 1920-1925: the Sherifian solution*. London: Frank Cass Publishers.
- Sachar, H. M. 1998. *Dějiny Státu Izrael*. Praha: Regia.
- Starý zákon: *Ezechiel*
- Zouplna, J. 2007. *Od jišuvu k Izraeli: formování izraelských mocenských elit 1919 – 1949*. Praha: Libri.

12.3. Periodika a články

- Bachi, R. *Statistical Research on Immigrants in the State of Israel*. Population Studies. Cultural Assimilation of Immigrants: Supplement .Vol. 3, March 1950, pp. 45-58.
- Bentwich, N. *Israel*. The International and Comparative Law Quarterly. Vol. 1, No. 2, April 1952, pp. 275-283.
- British Institute of International and Comparative Law. *Termination of the British Mandate for Palestine*. The International Law Quarterly. Vol. 2, No. 1, Spring 1948, pp. 57-60.
- Eidelberg, P. *Foundations of the State of Israel: An Analysis of Israel's Declaration of Independence*. Judaism, Vol. 36, Issue 4, Fall 1987, pp. 391-399.

Gal, A., Lubelsky, I. *The Disintegration of the British Empire and the Nationalist Cases of India and Israel: A Comparative Analysis*. Israel Affairs. Vol. 14, No. 2, April 2008, pp. 165-183.

Golani, M. *The "Haifa Turning Point": The British Administration and the Civil War in Palestine, December 1947 – May 1948*. Middle Eastern Studies. Vol. 37, No. 2, April 2001, pp. 93-130.

Haron, M. *Britain and Israel, 1948-1950*. Modern Judaism Vol. 3, No. 2, May, 1983, pp. 217 – 223.

Kochavi, A. J. *The Struggle against Jewish Immigration to Palestine*. Middle Eastern Studies Vol. 34, No. 3, July 1998, pp. 146-167.

Shlaim, A. *The declaration that changed history for ever*. 28 June, 2009. Dostupné z <http://www.theguardian.com/books/2009/jun/28/balfour-and-weizmann-geoffrey-lewis>

Shwadran, B. *The Emergence of the State of Israel*. Journal of Educational Sociology. Vol. 22, No. 3, November 1948, pp. 163-170.

The Guardian: *The Jewish State Born*. 15 May, 1948. Dostupné z <http://www.theguardian.com/world/1948/may/15/israel>

The Palestine Post: *State of Israel is Born*. Vol. 23, No. 714, 16 May, 1948.

Wohlgelernter, E. *Getting to the Declaration*. Canadian Jewish News. Vol. 39, No. 3, May 1998.

Yazbak, M. *From Poverty to Revolt: Economic Factors in the Outbreak of the 1936 Rebellion in Palestine*. Middle Eastern Studies, Vol. 36, No. 3, July 2000, pp. 93-113.

13. SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 Rozdělení Blízkého východu podle Sykes-Picotovy dohody. Zdroj: Passia: *Palestine Facts*. Dostupné z http://www.passia.org/palestine_facts/MAPS/1916-sykes-picot-agreement.html

Příloha č. 2 Balfourova deklarace. Zdroj: Palestine News Network. Dostupné z <http://english.pnn.ps/index.php/culture/8486-in-memory-of-the-balfour-declaration-an-ongoing-palestinian-catastrophe>

Příloha č. 3 Vlajka Mandátu Palestina. Zdroj: Wikimedia.org: *Palestine Mandate*. Dostupné z <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Palestine-Mandate-Ensign-1927-1948.svg>

Příloha č. 4 Vysocí komisaři pro Palestinu. Zdroj: Čejka, M. 2005. *Izrael a Palestina*. Brno: Centrum strategických studií, s.41

Příloha č. 5 Rozdělení Palestiny a Transjordánska. Zdroj: Archiv Eretz.cz: Židovská historie (4): Britské mandátní území Palestina. Dostupné z <http://archiv.eretz.cz/?p=4866>

Příloha č. 6 Židovská imigrace do Palestiny v letech 1919 – 1949. Zdroj: Bachi, R. *Statistical Research on Immigrants in the State of Israel*. Population Studies. Cultural Assimilation of Immigrants: Supplement .Vol. 3, March 1950, pp. 45-58.

Příloha č. 7 Imigrace do Palestiny podle země původu. Zdroj: Bachi, R. *Statistical Research on Immigrants in the State of Israel*. Population Studies. Cultural Assimilation of Immigrants: Supplement .Vol. 3, March 1950, pp. 45-58.

Příloha č. 8 Imigrace do Palestiny podle věku přistěhovalců. Zdroj: Bachi, R. *Statistical Research on Immigrants in the State of Israel*. Population Studies. Cultural Assimilation of Immigrants: Supplement .Vol. 3, March 1950, pp. 45-58.

Příloha č. 9 Plán Peelovy komise na rozdělení Palestiny. Zdroj: Encyclopedia Britannica. Dostupné z <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/448684/Peel-Commission>

Příloha č. 10 Plán OSN na rozdělení Palestiny 1947. Zdroj: <http://cojs.org/cojswiki/images/1/11/Partition.jpg>

Příloha č. 11 Deklarace nezávislosti Státu Izrael ze 14. května 1948. Zdroj: World Media Watch. Dostupné z <http://world-media-watch.org/2013/03/10/65-jahre-moderner-staat-israel-oder-die-volkerrechtlich-verbindliche-errichtung-einer-nationalen-heimstae-ue-fur-die-juden-vor-91-jahren/declaration-israel/>

Příloha č. 12 Hranice Státu Izrael po uzavření příměří, 1949. Zdroj: Jewish Virtual Library, Dostupné z <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/israel49.html>

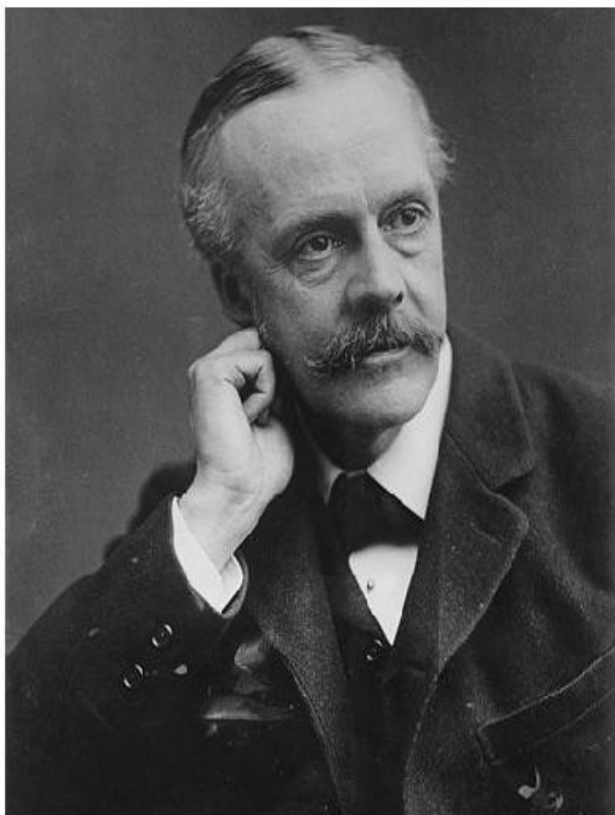
Příloha č. 1 Rozdělení Blízkého východu podle Sykes-Picotovy dohody
Sykes-Picot Agreement, 1916

Palestinian Academic Society for the Study of International Affairs (PASSIA)

Zdroj: Zdroj: Passia: *Palestine Facts*. Dostupné z http://www.passia.org/palestine_facts/MAPS/1916-sykes-picot-agreement.html

Příloha č. 2 Balfourova deklarace

Arthur James Balfour (1848-1930)

Foreign Office,

November 2nd, 1917.

Dear Lord Rothschild,

I have much pleasure in conveying to you, on behalf of His Majesty's Government, the following declaration of sympathy with Jewish Zionist aspirations which has been submitted to, and approved by, the Cabinet

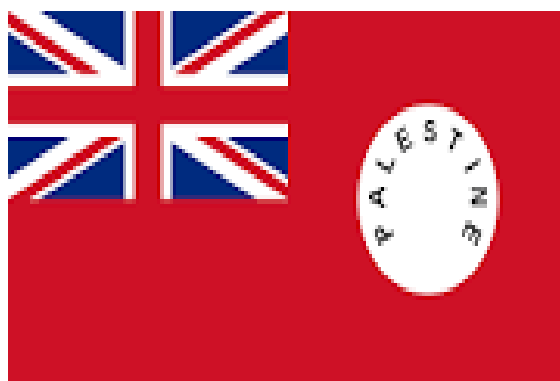
"His Majesty's Government view with favour the establishment in Palestine of a national home for the Jewish people, and will use their best endeavours to facilitate the achievement of this object, it being clearly understood that nothing shall be done which may prejudice the civil and religious rights of existing non-Jewish communities in Palestine, or the rights and political status enjoyed by Jews in any other country"

I should be grateful if you would bring this declaration to the knowledge of the Zionist Federation.

The Balfour Declaration

Zdroj: Palestine News Network. Dostupné z <http://english.pnn.ps/index.php/culture/8486-in-memory-of-the-balfour-declaration-an-ongoing-palestinian-catastrophe>

Příloha č. 3 Vlajka Mandátu Palestina

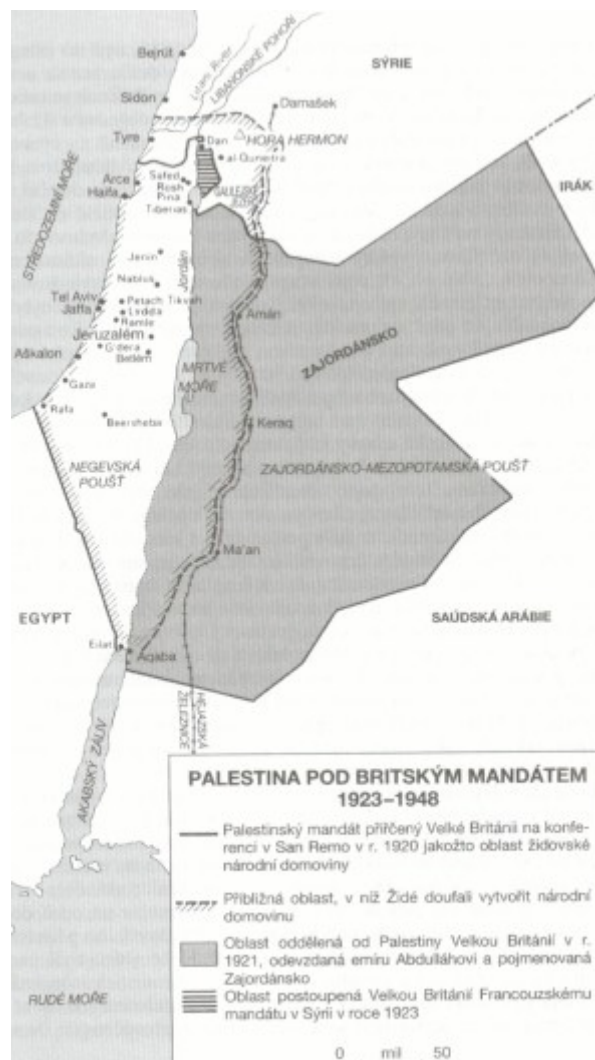
Zdroj: Zdroj: Wikimedia.org: *Palestine Mandate*. Dostupné z <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Palestine-Mandate-Ensign-1927-1948.svg>

Příloha č. 4 Vysocí komisaři pro Palestinu

1. červenec 1920 - srpen 1925 Sir Herbert Louis Samuel
2. srpen 1925 - srpen 1928 Herbert Charles Onslow Plumer
3. srpen 1928 - prosinec 1928 Sir Harry Charles Luke
4. prosinec 1928 – prosinec 1931 Sir John Robert Chancellor
5. 1931 – 1932 Mark Aitchison Young
6. 1932 – 1937 Sir Arthur Grenfell Wauchope
7. září 1937 - březen 1938 William Denis Battershill
8. březen 1938 – září 1944 Sir Harold Alfred MacMichael
9. září 1944 - listopad 1945 John Standish Surtees Prendergast Vereker
10. listopad 1945 - květen 1948 Sir Alan Gordon Cunningham

Zdroj: Čejka, M. 2005. *Izrael a Palestina*. Brno: Centrum strategických studií, s.41

Příloha č. 5 Rozdělení Palestiny a Transjordanánska

Zdroj: Archiv Eretz.cz: Židovská historie (4): Britské mandátní území Palestina. Dostupné z <http://archiv.eretz.cz/?p=4866>

Příloha č. 6 Židovská imigrace do Palestiny v letech 1919 – 1949

Table 2. Jewish immigrants to Israel, 1919-1949

Year	No. of immigrants		Year	No. of immigrants	
	Absolute no.	Per 1000 population		Absolute no.	Per 1000 population
1919-June 1949	695,610	—	1935	61,854	192
1919	1,806	—	1936	29,727	80
1920	8,223	—	1937	10,536	27
1921	8,294	—	1938	12,868	32
1922	8,685	104	1939	27,561	64
1923	8,175	91	1940	8,398	18
1924	13,892	146	1941	5,886	13
1925	34,386	285	1942	3,733	8
1926	13,855	93	1943	8,507	17
1927	3,034	20	1944	14,464	27
1928	2,178	14	1945	13,121	23
1929	5,249	34	1946	17,760	30
1930	4,944	30	1947	21,542	35
1931	4,075	24	1948 to 14 May	17,220	177
1932	9,553	53	1948 from 15 May	101,773	
1933	30,327	144	Jan.-June 1949	141,625	170*
1934	42,359	166			

* Rate for six months only.

Zdroj: Bachi, R. *Statistical Research on Immigrants in the State of Israel*. Population Studies. Cultural Assimilation of Immigrants: Supplement .Vol. 3, March 1950, pp. 45-58.

Příloha č. 7 Imigrace do Palestiny podle země původu

Table 6. Jewish immigrants, by country of origin, 1919-1949

Country of origin	1919-23 (a)	1924-31 (a)	1932-39 (b)	1940-45 (b)	1946-47 (c)	Jan. 1948- Apr. 1949 (c)
U.S.S.R. (incl. Latvia and Lithuania)	48.0	25.6	5.8	3.4	2.2	1.5
Poland	30.6	51.7	41.9	7.2	38.8	29.4
Austria, Germany, Czechoslovakia, Hungary	4.6	2.1	29.5	15.1	25.9	10.6
Roumania, Yugoslavia, Bulgaria, Greece	6.8	7.9	9.2	27.5	23.6	34.8
Yemen, Iran, Iraq, Turkey	3.4	9.6	4.5	32.7	1.2	11.0
North Africa	—	—	—	—	2.3	9.6
Other countries	5.7	3.1	9.1	14.1	6.0	3.1
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

(a) Country of citizenship. (b) Country of previous residence. (c) Country of birth.

Zdroj: Bachi, R. *Statistical Research on Immigrants in the State of Israel*. Population Studies. Cultural Assimilation of Immigrants: Supplement .Vol. 3, March 1950, pp. 45-58.

Příloha č. 8 Imigrace do Palestiny podle věku přistěhovalců

Table 5. *Jewish immigrants, by age group, 1919-1949*

Age group	1919-23	1928-31	1932-39	1940-45	1946-47	Jan. 1948- Apr. 1949
0-14	13.5	13.5	18.8	20.7	11.0	23.2
15-24	47.9	48.0	28.5	28.7	47.8	23.9
25-39	23.9	23.9	30.3	23.7	28.9	31.0
40-59	8.1	8.0	15.5	13.0	8.8	17.6
60+	6.6	6.6	6.9	13.9	3.5	4.3
Total	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

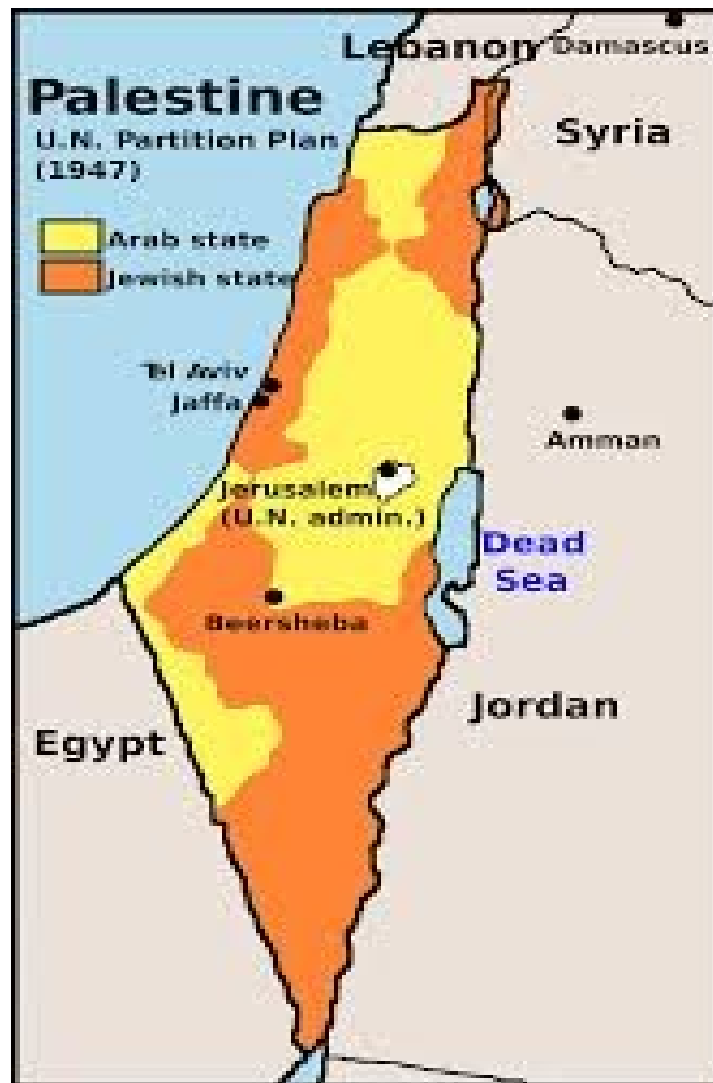
Zdroj: Bachi, R. *Statistical Research on Immigrants in the State of Israel*. Population Studies. Cultural Assimilation of Immigrants: Supplement .Vol. 3, March 1950, pp. 45-58.

Příloha č. 9 Plán Peelovy komise na rozdělení Palestiny

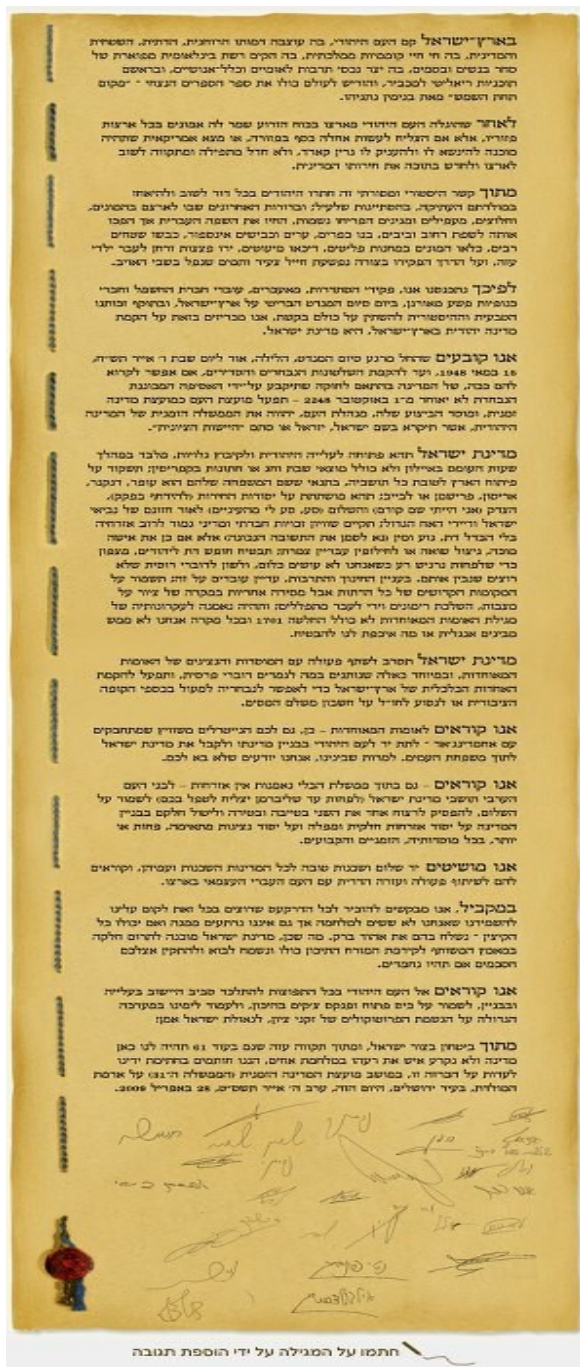
Zdroj: Encyclopedia Britannica. Dostupné z <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/448684/Peel-Commission>

Příloha č. 10 Plán OSN na rozdělení Palestiny 1947

Zdroj: <http://cojs.org/cojswiki/images/1/11/Partition.jpg>

Příloha č. 11 Deklarace nezávislosti Státu Izrael ze 14. května 1948

Zdroj: World Media Watch. Dostupné z <http://world-media-watch.org/2013/03/10/65-jahre-moderner-staat-israel-oder-die-volkerrechtlich-verbindliche-errichtung-einer-nationalen-heimstette-fur-die-juden-vor-91-jahren/declaration-israel/>

Příloha č. 12 Hranice Státu Izrael po uzavření příměří, 1949

Zdroj: Jewish Virtual Library, Dostupné z <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/israel49.html>